

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SIYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ
ABD HEGEMONYASI KARŞISINDA
ÇİN'İN YÜKSELİŞİ VE
'BARIŞÇIL DIŞ POLİTİKA' SÖYLEMİ

Derya YURDAKUL

2502140350

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. S. Gülden AYMAN

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : DERYA YURDAKUL Numarası : 2502140350
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : SIYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Danışmanı : PROF. DR. SAADET GÜLDEN AYMAN
Tez Savunma Tarihi : 17.10.2019 Saati : 11:00
Tez Başlığı :
" ABD HEGEMONYASI KARŞISINDA ÇİN'İN YÜKSELİŞİ VE ' BARIŞÇIL DIŞ POLİTİKA' SÖYLEMİ "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, soruların sorularına alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. SAADET GÜLDEN AYMAN		Kabul
2- PROF. DR. YAŞAR ONAY		Kabul
3- PROF. DR. AYŞEGÜL KİBAROĞLU		Kabul
4- DOÇ. DR. HAKAN GÜNEŞ		Kabul / Red
5- DOÇ. DR. EMİRHAN GÖRAL		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. HASAN DURAN		Kabul
2- DR. ÖGR. ÜY. ŞÜKRÜ YAZGAN		

ÖZ

ABD HEGEMONYASI KARŞISINDA ÇİN'İN YÜKSELİŞİ VE 'BARIŞÇIL DIŞ POLİTİKA' SÖYLEMİ DERYA YURDAKUL

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Soğuk Savaş bitmiş ve iki kutuplu sistem sona ermiştir. Sistemdeki bu köklü değişiklik sadece ABD ve Sovyetler Birliği'ni etkilemekle ve yeni bir güç dağılımı oluşturmakla kalmamış; 21.yy'ın uluslararası ilişkilerinde çok kutuplu ve daha heterojen bir yapıya neden olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemin temel özelliği; sistemdeki ekonomik, siyasi ve kültürel yapının ABD'nin önderliğinde şekillenmiş olmasıdır.

1980'lerden itibaren süregelen ABD'nin güç kaybı tartışması, 2000'li yıllardan itibaren hegemonik dönüşüm üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Diğer taraftan, 1980'li yılların başından itibaren uyguladığı ekonomik açılım politikası ile birlikte, dışa açılan ekonomisi sayesinde, ekonomik ve askeri kapasitesi güçlenen Çin, dünya sahnesinde dikkat çekmeye başlamış ve ABD hegemonyası tartışmalarının odağına yerleşmiştir. Elbette, ABD'nin hegemonyasının tartışılmaya başlanması sadece Çin'in yükselişi üzerinden okunamaz. Ancak, bugün ABD'nin gücünün tartışılmasının en büyük nedenlerinden biri Çin'dir.

Çin'in yükselişinin olası dönüştürücü etkisi, sadece Çin'in ABD'nin uluslararası meselelerdeki liderlik rolüne karşı meydan okuması ile ilgili değildir; aynı zamanda 2. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş'taki zaferlerinden itibaren ABD'nin politik, ekonomik ve kültürel liderliğinde şekillenmiş temel değerlere, kurallara, uygulamalara ve kurumlara alternatif bir model oluşturması ile ilgilidir. Bu noktada, "ABD hegemonyası karşısında Çin'in yükselişi ve 'barışçıl dış politika' söylemi" başlıklı bu tez, yeni yükselen gücün bölgesel kültürel ve ekonomik politikalarının var olan hegemon güç tarafından nasıl algılandığını ve karşılandığını Çin'in yükselişi ve ABD'nin buna reaksiyonu özelinde incelemek amacıyla yazılmıştır. Tez konusu, "hegemonya", "hegemonik dönüşüm" ve "hegemonik istikrar" kavramları üzerinden

incelenmiştir. Çin'in yükselişi ve ABD'nin reaksiyonu, "Çin'in yükselişi", "Çin'in davranışlarını ABD'nin nasıl algıladığı" ve "ABD'nin Çin'in yükselişi ile ilgili ne yapması gerektiği" konularına hayli yoğunlaşması sebebiyle, ofansif realizmin hegemonya tanımlaması üzerinden incelenmiştir. Literatür taraması yapılırken, Çin'in hegemon olma yolunda bölgesel kültürel ve ekonomik politikaları son derece yoğun kullandığı gözlemlenmiştir. Bu noktada, Çin'in kültürel ve ekonomik politikalarını, meşruiyet ve rıza temelli hegemonya açısından değerlendirmek amacıyla Gramscici teorinin hegemonya tanımı kullanılmıştır. Tezde, Çin'in yükselişinin bir unsuru olarak bölgesel politikaları, özellikle yumuşak güç politikaları, Çin'in bu politikalar hakkındaki söylemi ve bunların ABD tarafından nasıl algılandığı "vaka çalışması" yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin, ABD, Çin'in Yükselişi, Hegemonya, Hegemonik Dönüşüm

ABSTRACT

THE RISE OF CHINA AND HER PEACEFUL FOREIGN POLICY DISCOURSE AGAINST US HEGEMONY DERYA YURDAKUL

With the collapse of the Soviet Union, the Cold War ended and the bipolar system came to an end. This radical change in the system not only affected the US and the Soviet Union, and created a new distribution of power, but also it has created a multipolar and more heterogeneous structure in the international relations of the 21st century. The distinctive feature of this period is the economic, political and cultural structure shaped under the leadership of the United States.

The debates on the loss of power of the United States, which has continued since the 1980s, have begun to focus on hegemonic transformation since the 2000s. On the other hand, China's economic and military capacity was strengthened thanks to its economic expansion policy which has been implemented since 1980s. Economic and military capacity of China began to attract attention on the World stage and she has become the focus of discussion on US hegemony. Of course, the rise of China is not the only explanation of the discussion of US hegemony. However, China is one of the main reasons for the discussion of US power today.

The possible transformative effect of China's rise is not only related to China's challenge against the US leadership role in international affairs, it is also related to China's creation of an alternative model for fundamental values, rules, practices and institutions shaped under the political economic and cultural leadership of the United States from the victories of World War II and the Cold War. At this point, this thesis was written to examine how the regional cultural and economic policies of the newly emerging power are perceived by the existing hegemonic power in the context of the rise of China and the reaction of the United States to it.

The subject of the thesis is examined through the concepts of “hegemony”, “hegemonic transformation” and hegemonic stability”. Because of the fact that offensive realism focused on subjects such as “the rise of China”, “how the US perceives China’s behavior” and “what the United States should do about the rise of China”, the rise of China and the reaction of the United States are examined through the definition of hegemony of offensive realism. In literature review, it is observed that China uses regional cultural and economic policies intensely in becoming a hegemon. At this point, Gramscian definition of hegemony was used to evaluate China’s cultural and economic policies in terms of legitimacy and consent based hegemony. In this thesis, China’s regional policies - especially soft power policies - as a component of China’s rise, China’s discourse about these policies and how they are perceived by the United States are examined using the “case study” method.

Keywords: China, United States, China’s Rise, Hegemony, Hegemonic Transformation

ÖNSÖZ

Uyguladığı açılma politikası ile 1980’lerin başından itibaren ekonomisini geliştiren ve bugün dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline gelen Çin, ABD hegemonyası tartışmalarının odak noktası haline gelmiştir. Bir yandan ABD’nin güç kaybı tartışmaları yapılırken; bir yandan da Çin’in yükselişi ve bu yükselişin sonucunda oluşabilecek durumlar üzerine yoğunlaşmaktadır.

“ABD Hegemonyası Karşısında Çin’in Yükselişi Ve ‘Barışçıl Dış Politika’ Söylemi” başlıklı bu tez, Çin’in ‘barışçıl söylemi’nin temellerini açıklamaya çalışmakta ve Çin’in bölgesel ekonomik ve kültürel politikalarını incelemektedir. Tez, ABD’nin Çin’in yükselişi ile ilgili algısı ve reaksiyonlarının sadece sert güç üzerinden açıklanamayacağını nedenlerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Tez, yeni yükselen gücün bölgesel kültürel ve ekonomik politikalarının var olan hegemon güç tarafından nasıl algılandığını ve karşılandığını, Çin’in yükselişi ve ABD’nin buna reaksiyonu özelinde incelemektedir.

Doktora bitirme tezimde araştırma konusu olarak bu konuyu seçmemin pek çok nedeni mevcut. Öncelikle, Çin’in yükselişi sistem değişikliğine neden olabilir. Sistem değişikliği ülkelerin politikalarını değiştirmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, özellikle de Türkiye gibi jeostratejik öneme sahip ülkeler hayatta kalabilmek için politikalarını var olan sisteme göre düzenlerler. Dolayısıyla, Çin’in yükselişi ve ABD’nin güç kaybı bu anlamda Türkiye’nin takip etmesi gereken bir durumdur.

Kişisel olarak da on bir yıldır Çin’in belki de en çok yatırım yaptığı “yumuşak güç” unsuru olan Konfüçyüs Enstitülerinde çalışıyor olmam, bu konuya ilgimi arttırdı. Hegemonik güç olma yolunda ilerleyen Çin’in, meşruiyetini sağlamak adına kültürel ve ekonomik politikalara ne kadar önem verdiğini ve ABD tarafından bunun nasıl karşılandığını ve yorumlandığını incelemek istedim.

Bu çalışmayı gerçekleştirmemi sağlayan, tıkağım yerde yorumları ile bana yeni yollar açan ve beni her daim motive eden danışmanım Prof. Dr. S. Gülden Ayman’a teşekkürlerimi sunarım. Yorumları ve yönlendirmeleri ile tezimde büyük katkıları olan, jürimde yer alan hocalarım Prof. Dr. Yaşar Onay’a, Prof. Dr. Ayşegül

Kıbaroğlu'na, Prof. Dr. Őule Kut'a ve Doç. Dr. Hakan Gunes'e çok teŐekkür ederim. Doktora eğitimim boyunca bana tam destek veren, büyük özveride bulunan, doktora eğitiminin stresini, sıkıntısını benimle birlikte yaşayan, başta eŐime, anneme ve babama ne kadar teŐekkür etsem azdır. Son olarak, gerektiğinde programını benim için deđiŐtiren, desteğini her daim hatırlayacağım sevgili NeŐe KaŐıkçı'ya çok teŐekkür ederim.

DERYA YURDAKUL

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
HARİTALAR LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Uluslararası İlişkilerde Güç ve Hegemonya Olgusu.....	6
1.1.1. Yeni Realist Açıdan Hegemonya.....	6
1.1.1.1. Defansif Realizm Açısından Hegemonya.....	7
1.1.1.2. Ofansif Realizm Açısından Hegemonya.....	10
1.1.2. Yeni Gramscici Teori Açısından Hegemonya.....	12
1.2. Kültürel Diplomasinin Hegemonya İçindeki Rolü.....	15
1.2.1. Joseph Nye’ın “Yumuşak Güç” kavramı ile Gramsci’nin “Hegemonya” Kavramı Arasındaki İlişki.....	15
1.2.2. Tarihteki Hegemonya Örnekleri ve Meşruiyet Sorunu.....	18
1.3. Güç ve Hegemonya Olgusu Kapsamında Çin ve ABD.....	21
1.3.1. Ofansif Realizm Açısından Çin’in Yükselişi.....	21
1.3.2. Yeni Liberalizm Açısından Çin’in Yükselişi.....	26
1.3.3. Güç Kaybına Alternatif Bakış Açısı.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN BUGÜNE ÇİN

2.1. Haraç Sisteminden Barışçıl Yükselişe.....	29
2.2. Çin’in Tarihsel Hafızası ve Travmaları	36
2.2.1. Aşağılanma Yüzyılı.....	36
2.2.2. Mao Zedong Dönemi.....	38
2.3. Çin’in Politik Kültürü, Diplomasisi ve Barışçıl Söylemi.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN'İN BÖLGESEL GÜÇ OLMA YOLUNDAKİ POLİTİKALARI

3.1.Bölgesel Güvenliğin Temel Aracı: Şangay İşbirliği Örgütü.....	48
3.1.1.Şangay İşbirliği Örgütü Kuruluşu ve Amaçları.....	48
3.1.2.Batı Açısından Şangay İşbirliği Örgütü.....	50
3.1.3.Çin Açısından Şangay İşbirliği Örgütü.....	53
3.2.Ekonomik Politikalar.....	56
3.2.1.Ekonomik Dayanışma Zemini: Kuşak ve Yol Girişimi.....	56
3.2.2.Asya Altyapı Yatırım Bankası: Alternatif Mi, Tamamlayıcı Mı?.....	64
3.2.3.Yeni Kalkınma Bankası İle Finansal Yapının Yeniden Şekillenmesi.....	68
3.3.Kültürel Politikalar.....	71
3.3.1.Kültürel Diplomasi Örneği Olarak Konfüçyüs Enstitüleri.....	71
3.3.1.1.Konfüçyüs Enstitüleri Kuruluş Amacı.....	71
3.3.1.2.Batı'nın Rahatsızlığı.....	73
3.3.2.Eğitim Alanındaki Yatırımlar.....	80
3.3.3.Turizmin, Sportif Etkinliklerin ve Fuarların Çin İmajındaki Rolü.....	82
3.3.3.1.Çin'in Turizm Politikaları.....	82
3.3.3.2.Sporadaki Başarıların Çin İmajındaki Rolü.....	83
3.3.3.3.Uluslararası Fuarların Çin İmajındaki Rolü.....	85
3.3.4.Medyanın Gücü.....	85
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA.....	94

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 3.1: “Kuşak ve Yol” Girişimi Haritası.....	59
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BRICS	: Brazil-Russia-India-China-South Africa
CCTV	: Chinese Central Television
CIA	: Central Intelligence Agency
CPMIEC	: China Precision Machinery Import-Export Corporation
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EXPO	: Exposition
FİBA	: International Basketball Federation
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HANBAN	: Confucius Institute Headquarters
IMF	: International Monetary Fund
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
ŞİÖ	: Şangay İşbirliği Örgütü
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	: United Nations World Tourism Organization

GİRİŞ

“Bırakın Çin uyusun. Ejderha uyandığında dünyayı sarsacak.”

Napolyon Bonapart

1991’de Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile birlikte başlayan dönem, “Soğuk Savaş Sonrası Dönem” veya “Yeni Dünya Düzeni”¹ olarak adlandırılmıştır. Soğuk Savaş’ın bitmesi ile birlikte başlayan uluslararası sistemin dönüşüm süreci, sadece sistemde yer alan temel aktörleri ve onların güçlerini etkileyerek yeniden güç dağılımına yol açmakla kalmamış; aynı zamanda 21.yy’ın uluslararası ilişkilerinde çok kutuplu ve daha heterojen bir sisteme yol açmıştır. Bunun yanında, Soğuk Savaş’ın bitmesi ile birlikte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hegemonyası bütün dünyada hissedilmeye başlanmıştır. Bu dönemin belirgin özelliği, ABD’nin önderliğinde şekillenen ekonomik, siyasi ve kültürel yapıdır. Bu yapıyı bozabilecek bir gücün çıkıp çıkmayacağı; tekrar iki kutuplu bir dünya düzeninin kurulup kurulamayacağı tartışmaları dönemin başından günümüze kadar yapılmaktadır.

ABD hegemonyasının sorgulandığı 2000’li yıllarda, küresel güçler arasındaki dengenin değişmesi ile ilgili tartışmalar yoğunlaşmıştır. Bu tartışmaların odağında, 1980’lerin başından itibaren açılma politikası ile birlikte güçlenen, dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline gelen, teknolojik ve askeri alanlarda dikkat çeken gelişmeler gösteren Çin vardır. “Çin tehdidi”, “Çin’in barışçıl entegrasyonu”, “Çin’in barışçıl gelişimi” gibi kavramların da sıkça kullanıldığı bu tartışmalar, Donald Trump yönetimindeki ABD ile Xi Jinping yönetimindeki Çin arasında çıkan “ticaret savaşları” olarak adlandırılan gerginlik ile doruğa çıkmıştır.

Elbette ABD’nin hegemonyasının tartışılmaya başlanması sadece Çin’in yükselişi üzerinden okunamaz. Ancak, ABD’nin gücünün sorgulanmasının en büyük nedenlerinden biri Çin’dir. Bugün dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Çin, bu anlamda dikkatleri üzerine toplamaktadır. 1978’de başlayan ekonomik reformlarla

¹ Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarından sonra da “Yeni Dünya Düzeni” kavramı kullanılmıştır.

birlikte, Çin merkezi bir plandan pazar temelli bir ekonomiye kaymıştır ve hızlı bir şekilde ekonomik ve sosyal gelişme yaşamıştır. GSYİH'nin her yıl yaklaşık %10 oranında büyüme göstermesi ile tarihe en hızlı büyüyen ekonomi olarak geçmiştir.² Çin'in GSYİH'nin büyümesi küresel ekonomik krizlerin de etkisiyle yavaşlamış olsa dahi; 12,2 trilyon dolar büyüklüğü³ ve 1,3 milyar nüfusuyla bugün ikinci en büyük ekonomidir ve kalkınmada ve küresel ekonomide giderek önemli ve etkili bir rol oynamaktadır. Çin, 2008'in küresel mali krizinden bu yana dünya büyümesine en büyük katkısı olan ülkedir.⁴

Çin'in yükselişinin olası dönüştürücü etkisi (gücün yeniden dağılımı ve bunun uluslararası düzenin mimarisine ve hiyerarşiye etkisi), sadece Çin'in ABD'nin uluslararası meselelerdeki liderlik rolüne karşı meydan okuması ile ilgili değildir; aynı zamanda 2. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş'taki zaferlerinden itibaren ABD'nin politik, ekonomik ve kültürel liderliğinde şekillenmiş temel değerlere, kurallara, uygulamalara ve kurumlara alternatif bir model oluşturması ile ilgilidir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler dış politikalarını içinde buldukları sistemin izin verdiği ölçüde gerçekleştirebilmektedirler. Sistemin dönüşmesi demek, hayatta kalabilmek için politika değiştirmek anlamına gelebilmektedir. Bu nedenle Türkiye gibi özellikle de jeostratejik önemi büyük olan ülkeler açısından da sistem değişikliği son derece önem arz etmektedir.

“ABD Hegemonyası Karşısında Çin'in Yükselişi ve ‘Barışçıl Dış Politika’ Söylemi” başlıklı bu tez ile ilgili kaynaklar okunurken; ofansif realizmin, Çin'in yükselişi, Çin'in davranışlarını ABD'nin nasıl algıladığı ve Çin'in yükselişi ile ilgili ne yapması gerektiği konularına hayli yoğunlaştığı, ancak açıklamalarında sınırlı kaldığı görülmüştür. Çin'in bölgesel politikalarını incelerken, hegemon olma yolunda kültürel ve ekonomik politikaları son derece yoğun kullandığı gözlemlenmiştir. Ofansif realizmin bölgesel hegemon olmak ile ilgili teorisini sadece sert güç üzerinden açıkladığını ve bunun ekonomi ile etkileşimini incelediğini görmekteyiz. Ofansif realizm aslında sadece silahların tehdidi ile ilgilenmemektedir;

² **World Bank**, (Çevrimiçi) <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview>

³ **World Bank**, (Çevrimiçi) <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN&view=chart>

⁴ **World Bank**, (Çevrimiçi) <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview>

aynı zamanda gücün artışına bakmaktadır. Ofansif realizme göre; gücün kendisi tehdit oluşturmaktadır. Ancak, ofansif realistler gücü, sadece askeri ve ekonomik güç olarak ele almakta ve hegemonyayı zora ve baskıya dayanan yönü ile değerlendirmektedirler. Bu nedenle Çin'in yükselirken uyguladığı ekonomik ve kültürel politikaları değerlendirmeye katmamakta ve ABD'nin bu politikalara karşı neden ve nasıl tavrı aldığını açıklamamaktadırlar. Bu noktada, bölgesel güç olma yolunda ilerleyen Çin'in yükselişi sadece ofansif realizm ile açıklanamadığı için, tez, Gramscici "hegemonya" kavramı üzerinden, Çin'in yumuşak güç politikalarını (ekonomik ve kültürel) ve bu politikalar karşısında ABD'nin tavrını inceleyecektir. Tez, yeni yükselen gücün bölgesel kültürel ve ekonomik politikalarının var olan hegemon güç tarafından nasıl algılandığını ve karşılandığını Çin'in yükselişi ve ABD'nin buna reaksiyonu özelinde incelemektedir.

Tez konusu, "hegemonya", "hegemonik dönüşüm" ve "hegemonik istikrar" kavramları üzerinden incelenmiş; ofansif realizm ve Gramscici teori'nin hegemonya tanımlamaları üzerinden Çin'in barışçıl yükselişi, bölgesel politikaları ve özellikle kültürel diplomasisi mercek altına alınmıştır. Tezde, Çin'in yükselişinin bir unsuru olarak bölgesel politikaları, özellikle yumuşak güç politikaları, Çin'in bu politikalar hakkındaki söylemi ve bunların ABD tarafından nasıl algılandığı "vaka çalışması" yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

"Çin yükselişini hangi bölgesel politikalarla sürdürmektedir; bu politikalarını nasıl açıklamaktadır ve ABD, Çin'in bölgesel politikalarını ve söylemini nasıl karşılamaktadır?" soruları bu tezin temel araştırma soruları olarak belirlenmiştir. Temel araştırma sorusunun yanında "ofansif realizmin hegemonya ile ilgili temel problemleri nedir? Ofansif realizme göre Çin "hegemon" olabilir mi? Realizm sert gücün yanında neleri dikkate almalıdır? Gramscici "hegemonya" kavramı ile "yumuşak güç" kavramı arasındaki ilişki nedir? Kültürel ve ekonomik politikalar ne kadar önemlidir? Çin'in yükselişinin bir birleşeni olarak bölgesel politikaları; özellikle de yumuşak güç politikaları nelerdir? Bu politikalar ABD tarafından nasıl algılanmaktadır? Çin, hangi bölgesel politikaları, hangi motivasyonlarla gerçekleştirmektedir? Çin'in, Batı değerleri ve kuralları ile şekillenmiş dünyaya

kendisinin meydan okuyacağı ile ilgili söylemi nasıldır? “Barışçıl Yükseliş” söylemi başarılı bir şekilde sürdürülebilir mi?” gibi sorulara da cevap aranmaktadır.

Tezin ilk bölümünde öncelikle sistemin dönüşümünün neden önemli olduğu; barış, savaş ve istikrar tartışmaları, hegemonya, hegemonik dönüşüm, kültürel diplomasi ve kültürel diplomasinin hegemonya açısından rolü gibi kavramlar ve sorular, teorik çerçeve içinde açıklanmaya çalışılacak; ve hegemonik açıdan Çin ve ABD’nin bugünkü ilişkileri ve konumları mercek altına alınacaktır.

İkinci bölümde, Çin’in modernite öncesi tarihinden başlayarak bugüne kadar hangi politikalarla geldiği; geçmişte kurduğu hegemonik sistem içinde hangi kültürel politikaları kullandığı anlatılacaktır. Yumuşak güç kavramı her ne kadar Joreph Nye tarafından 1980’lerin sonlarına doğru ortaya atılmış olsa dahi; Çin’in yumuşak gücü aslında çok daha önceleri kullanmaya başladığını; ancak kavramsallaştırılmadığını görmekteyiz. Çin modernite öncesi kurmuş olduğu hegemonik sistemde kültürel diplomasiyi çok başarılı bir şekilde kullanmıştır. Çin’in bugünkü politik kültürü, diplomasisi ve barışçıl söylemi ve bunların altında yatan tarihsel nedenler açıklanacaktır. Bu bölümde son olarak, Çin’in tarihsel hafızası içinde yer alan travmaları anlatılacaktır.

Tezin üçüncü bölümünde, Çin’in günümüz güvenlik, kültürel ve ekonomik politikaları üzerinde durulacaktır. Şangay İşbirliği Örgütü’nün güvenlik politikalarının küresel politikaya etkisi ve ABD tarafından nasıl algılandığı incelenecektir. ABD’nin içinde bulunmadığı ve Çin’in öncülüğünü yaptığı Kuşak ve Yol İnsiyatifi, Yeni Kalkınma Bankası, Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi kurum ve projelerin sistem içinde alternatif olarak değerlendirilme tartışmalarına yer verilecektir. Konfüçyüs Enstitülerinin, eğitim alanında yapılan yatırımların, küresel düzeydeki sportif ve kültürel etkinliklerin ve medyanın Çin’in çizmek istediği imajındaki rolleri anlatılacaktır.

Genel olarak bu tez, uluslararası sistemde dönüşüm talepleri ve dönüşümü engelleme çabalarına bir örnek sunmak amacıyla hazırlanmaktadır. Belirtmek gerekir ki; Çin’in ABD’nin kurmuş olduğu sisteme alternatif bir sistem oluşturup oluşturmayacağı, veya bu sistemi yıkıp yıkmayacağı bu tezin konusu değildir. Çin

çalışan uzmanlar, akademisyenler arasında Çin'in barışçıl yükselişinin mümkün olup olmadığı konusunda bir fikir birliği yoktur. Örneğin, John Mearsheimer, düşünce geçen ABD ile yükselen Çin arasında ciddi derecede savaş potansiyeli taşıyan bir güvenlik rekabeti olacağından, Çin için barışçıl bir yükselmenin mümkün olmadığını savunmaktadır.⁵ Ayrıca, birçok açıdan Çin'in barışçıl politikaya olan bağlılığından uzaklaştığı da iddia edilmektedir.⁶ Buzan gibi bazı akademisyenler de Çin'in barış içinde yükselbileceğini savunmaktadırlar.⁷ Dolayısıyla, tezin sonuç kısmında Çin'in yükselişinin barışçıl olup olmayacağı veya sisteme etkisinin ne olacağı üzerine bir değerlendirme yapılmayacaktır. Son kısımda, tez içinde yapılan tartışmalar sentezlenecek ve Çin'in yükselişinde bölgesel ekonomik ve kültürel politikalarının öneminin altı çizilecektir.

⁵ John J. Mearsheimer, "China's Unpeaceful Rise," **Current History**, C. 105, No. 690, Nisan 2006, s.162

⁶ Richard Heydarian, "The end of China's 'peaceful rise'?", **TheHuffingtonPost**, 2015, (Çevrimiçi) https://www.huffingtonpost.com/richard-javad-heydarian/the-end-of-chinas-peacefu_b_8893222.html

⁷ Bkz. Barry Buzan, "China in international society: Is "peaceful rise" possible?" **The Chinese Journal of International Politics**, 2010, C.3

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

1.1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ VE HEGEMONYA OLGUSU

Uluslararası İlişkiler disiplini içinde “hegemonya” önemli bir kavramdır ve antik dönemlerden itibaren tartışmalara konu olmuştur. Hegemonya , sadece “egemenlik” olarak çevrilen ve şehir devletler arasındaki ilişkileri tanımlamak için kullanılan bir Yunanca terimden türemiştir.⁸ Uluslararası ilişkilerde en güçlü devletin bütün sistem üzerinde kendi politik hakimiyetini kurması, sürdürmesi ve korumasına hegemonya denir. Hegemonya kavramı, mevcut uluslararası ilişkiler ve güç ilişkilerinin daha iyi anlaşılmasına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Uluslararası İlişkiler literatüründe hegemonya çalışmaları, yeni realist ve yeni Gramscici okullarla yakından ilişkilidir.

1.1.1. Yeni Realist Açından Hegemonya

Realizm Uluslararası İlişkiler disiplini içinde temel yaklaşımlardan biridir. Aslında 1940’lardan itibaren H. Morgenthau ve E. H. Carr ile başlayan realist teori, 1970’lerden sonra geliştirilerek “neorealizm” adını almış ve alanın temel yaklaşımlarından biri olma özelliğini korumuştur. Bu bölümün amacı, yeni realizmi ayrıntılarıyla anlatmak değildir. Yeni realizm, özellikle de ofansif realizm yaklaşımı “ABD açısından Çin’in yükselişi” konusuna odaklanması sebebiyle tercih edilmiş; ancak açıklamalarında belirli noktalarda yetersiz kalmıştır. Ofansif realizmin, ABD hegemonyası karşısında Çin’in yükselişini açıklarken hangi noktalarda yetersiz kaldığını anlayabilmek için teorinin “hegemonya” kavramını nasıl ele aldığı incelenmelidir.

⁸ Ben Rosamond, “Hegemony”, **Encyclopaedia Britannica**, (Çevrimiçi)
<https://www.britannica.com/topic/hegemony>

1.1.1.1. Defansif Realizm Açısından Hegemonya

Robert Gilpin belki de en önde gelen hegemonya modeli savunucularındandır.⁹ Gilpin “War and Change in World Politics” kitabında “uluslararası sistemdeki dengesizlik durumu çözülmezse, sistem değişecek ve gücün yeniden dağılımını yansıtan yeni bir denge kurulacaktır”¹⁰ der. ABD’nin 1980’lerde güç kaybetmesinin ardından yoğunlaşan hegemonya ve sistem değişikliği tartışmaları, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve ABD’nin liderliğindeki tek kutuplu sisteme geçilmesi ile birlikte, farklı boyutlarıyla ele alınmaya başlanmıştır. Bu kavramlar özellikle “güç dengesi” kavramına önem veren realistler içinde daha fazla tartışma konusu olmuştur. Böylece, sistem değişikliği ve hegemonya kavramları uluslararası ilişkiler disiplini içindeki tartışmalarda öncelikle yer almaya başlamıştır. Kimi teorisyenler Soğuk Savaş’ın sona ermesinin barışçıl ve istikrarlı bir düzen yaratacağını savunurken;¹¹ özellikle realistler, rekabetin ve çatışmaların artacağını ve Hobbesyen dünyaya geri döneceğini savunmuşlardır.¹²

Klasik realistleri yeni realistlerden ve yeni realizm içinde yer alan ofansif realistleri defansif realistlerden ayıran unsur temelde güce bakış açılarıdır. Klasik realizmde “güç” bir amaçken, yeni realizmde araç olarak kabul edilmektedir. Yeni realizmin öncüsü Kenneth Waltz, uluslararası ilişkiler teorilerini, savaş sebeplerini bireysel veya ulusal düzeyde ele alan indirgemeci kuramlar ve sistem düzeyinde ele alan sistemik kuramlar olarak ikiye ayırmıştır.¹³ Yeni Realizm, uluslararası aktörlerin birbirleri ile olan siyasi ilişkilerine içinde buldukları sistemin şekil verdiğini ve bu sistemin anarşik yapıda olduğunu savunmaktadır. Waltz’a göre, siyasi lider, toplumsal ve ekonomik durum, ideoloji gibi birimler düzeyindeki değişkenler, sistem

⁹ Massimo Ambrosetti, **Power and Influence: Ideational and Material Factors in The International Posture of China Rising as a Great Power**, Georgetown University, 2012, s.72

¹⁰ Robert Gilpin, **War and Change in World Politics**, Cambridge, Cambridge University Press, 1981, s.50

¹¹ Charles A. Kupchan, “After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of a Stable Multipolarity”, **International Security**, C. 23, No: 2, Sonbahar1998, s.40

¹² **Bkz:** John J. Mearsheimer, "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War," **International Security**, C. 15, No: 1, Yaz 1990, s. 5-56.

¹³ Kenneth Waltz, **Theory of International Politics**, Addison-Wesley Publishing Company, California, 1979, s.18

düzeyindeki değişkenlerden ayrı tutulmalıdır.¹⁴ Devletlerin ideolojileri, kapasiteleri gibi özellikleri ne olursa olsun, sistemin anarşik yapısı onları benzer davranış biçimlerine zorlamaktadır. Aynı zamanda, devletlerin kapasiteleri ve bu kapasitelerin nasıl dağıtıldığı uluslararası sistemin yapısını belirlemektedir. Sistemin yapısındaki değişiklikler, birim düzeyindeki değişikliklerden farklıdır. Sistemin dönüşümü uluslararası ilişkiler için önemlidir. Waltz'ın "Structural Realism after the Cold War" makalesinde belirttiği gibi, sistemin kutup sayısındaki değişiklik, sistem içindeki devletlerin güvenliklerini nasıl sağlayacaklarını etkilemektedir.¹⁵

Yeni realizm bakış açısına göre, uluslararası sistemde büyük devletler arasındaki güç ilişkilerinde ani, beklenmedik ve doğrusal olmayan kaymalar olduğunda yapısal değişim meydana gelir. Herhangi bir sistemik dönüşümde, bir uluslararası sistem (güç dengesi, tek kutuplu, iki kutuplu, çok kutuplu veya hegemonik) başka bir sistemi doğurur. Waltz'a göre, çok kutuplu sistemdeki rekabet, iki kutuplu sistemdeki rekabetten daha karmaşıktır; çünkü devletlerin karşılaştırmalı yetenekleri ile ilgili belirsizlikler çoğalır ve koalisyonların bağlılığı ve gücü hakkında tahminde bulunmak zordur.¹⁶ İki kutuplu sistemde belirsizlik daha az olduğu için çok kutupluluğa göre daha az savaş olasılığı mevcuttur. Bu mantıkla bakıldığında, tek kutupluluk en az savaş olasılığına sahip sistemdir. Tek kutuplu sistem içinde, hegemonik rekabet ve büyük güçler arasındaki güvenlik yarışı olasılığı daha azdır. Büyük güçler politikalarını sistem liderinin gücü ve tercihlerine göre şekillendirme teşvikleriyle karşı karşıya kaldıklarından dolayı, aralarındaki güvenlik rekabetinin olasılığı diğer sistemlerden daha düşüktür.¹⁷ Tek kutuplu sistemde, liderlik eden devletin gücü hegemonik rekabet sorunlarını ortadan kaldırmakta ve büyük devletler arasındaki güç dengesi politikasının belirginliğini ve riskini azaltmaktadır.¹⁸ Bu da savaş riskini azaltmaktadır. Bugün, tek kutuplu sistemde hegemon devlet teknolojik ve büyüklük açısından dünyanın en zorlu askeri gücüne sahip olduğu için liderlik çatışması ihtimali daha az görünmektedir.

¹⁴ **Ibid.**, s.79

¹⁵ Waltz, Kenneth, "Structural Realism after the Cold War", **International Security**, C.25, No:1, s.5

¹⁶ **Ibid.**, s.6

¹⁷ William C. Wohlforth, "The Stability of a Unipolar World", **International Security**, C. 24, No: 1 Yaz 1999, s.28

¹⁸ **Ibid.**, s.23

Tek kutuplu sistemin iki kutuplu sisteme oranla ve iki kutuplu sistemin çok kutuplu sisteme oranla daha az savaş riski barındırması tartışması iki realist teoriye dayanmaktadır: Hegemonik istikrar teorisi ve güç dengesi teorisi. Her iki teori de tek kutuplu sistemin barışçıl olduğunu savunmaktadır. Tarihsel olarak, birçok sistemik dönüşüm, büyük bölgesel ve küresel savaşla sona ermiştir. Waltz, “Theory of International Politics” kitabında “iki büyük güç birbirleriyle, daha fazla sayıda büyük gücün birbirleriyle başa çıkabileceklerinden daha iyi başa çıkabilirler”¹⁹ diyerek; aslında istikrardan çok büyük güçler arasındaki barışa veya çıkabilecek savaşa dikkat çekmektedir. Hegemonik istikrar teorisi, liderlik için üstün olan devlete başkaldırabilecek hoşnutsuz bir devletin oluşmasına kadar, hegemonun istikrarlı olan uluslararası düzeni korumaya çalıştığını belirtmektedir. Lider ve ona başkaldıran güç birbirlerinin göreceli güçleri konusunda anlaşamıyorsa çatışma çıkar.²⁰ Güç dengesi teorisi ise, anarşik ortamdaki devletlerin oluşturduğu sistemin dengeye doğru yöneleceğini belirtmektedir. Waltz’un, “ her kim kullanırsa kullansın, dengesiz güç, diğerleri için potansiyel bir tehlikedir”²¹ cümlesi, tek kutupluluğun dayanıklı olmadığı inancını göstermektedir.

Güç dengesi teorisyenleri tek kutupluluğun sürdürülebilir olmadığını ve iki kutupluluğa veya çok kutupluluğa dönüşeceğini belirtmektedirler.²² Sistem tek kutuplu kaldığı sürece, güç dengesi teorisinin barışı öngördüğünü çıkarabiliriz. Defansif realizme göre, devletler sistemdeki konumlarını muhafaza etmek ve güvenliklerini sağlayabilmek için “dengeleme” stratejisini temel strateji olarak ele almaktadırlar. Waltz’a göre, siyasal bir aktörün kendi güvenliğini sağlamak için dengeleme politikası mı izleyeceği yoksa peşine takılma (bandwagoning) politikası mı izleyeceği sorusunun cevabı sistemin yapısına bağlıdır.²³ Anarşik bir sistemde siyasal aktörler potansiyel düşmana karşı dengeleme politikasını izlerlerken;

¹⁹ Waltz, **Theory of International Politics**, s.193

²⁰ Wohlforth, **a.g.e.**, s.24

²¹ Kenneth N. Waltz, “Evaluating Theories”, **The American Political Science Review**, C. 91, No: 4 Aralık 1997, s.915

²² Wohlforth, **a.g.e.**, s.24

²³ Waltz, **Theory of International Politics**, s.125

hıyerarşik sistemde ise, üstün tarafın yanında olarak kazanımını arttırmak amaçlı peşine takılma stratejisini tercih etmektedirler.²⁴

Paul Kennedy, bir büyük gücün kapasitesini diğer güçlerle karşılaştırarak ölçmek gerektiğini düşünmektedir. Kennedy'ye göre, büyük bir gücün üstünlüğü elindeki mevcut kaynaklarıyla ve ekonomik dayanıklılığı ile sıkı bir ilişki içindedir. Devletler, ekonomik çıkarları için, ekonomik kaynakları doğrultusunda askeri kapasitelerini kullanmaktadırlar. Askeri kapasitesini arttırmak isteyen devlet, büyük maliyetlerle karşılaşmaktadır. Askeri çatışmalara giren veya girme riski olan devletler, ekonomilerine bu anlamda büyük yük getirmektedirler. Bu durum da devletlerin askeri kapasiteleri ve mali durumları arasındaki dengeyi bozmaktadır. Sonuç itibariyle, devletlerin askeri kapasiteleri ile ekonomik kaynakları arasındaki denge bozulduğunda, yeni bir güç yükselirken kendisi düşüşe geçmektedir. Kennedy, "Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri" adlı kitabında bu durumu şu sözlerle anlatmıştır:

"...Büyük güçlerden herhangi birinin zaferi ya da bir başka büyük gücün çökmesi, çoğu kez silahlı kuvvetlerinin uzun sürelerle yaptığı savaşların sonucunda oldu; ancak bu, o devletin verimli ekonomik kaynaklarının savaş sırasında daha az ya da daha çok etkili biçimde kullanılmasının ve daha arka planda, o devletin ekonomisinin, öbür büyük devletlerinkine kıyasla, asıl çatışmadan önceki on yıllar içindeki yükseliş ya da çöküşünün de bir sonucudur..."²⁵

1.1.1.2. Ofansif Realizm Açısından Hegemonya

Ofansif realizmin en önemli temsilcisi John J. Mearsheimer da diğer realistler gibi uluslararası sistem içinde bir üst otorite olmadığı için anarşik bir ortam olduğunu belirtmektedir. Buna ek olarak, bir devletin diğer bir devletin gerçek niyetinden hiçbir zaman emin olamadığına vurgu yapmaktadır.²⁶ Mearsheimer'a göre, devletler saldırma kapasitesi olan ve niyetini bilmedikleri diğer devletlerden korkarlar. Bu nedenle her devlet mümkün olduğunca güçlü olmaya çalışır. Ofansif realistleri, defansif realistlerden ayıran temel nokta da "güç" tartışmasından kaynaklanmaktadır.

²⁴ **Ibid.**, s.126

²⁵ Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 15.basım, 2017, Ankara, s. 13

²⁶ John Mearsheimer, **The Tragedy of Great Power Politics**, New York, Norton, 2001, s.35

Ofansif realistler, bir devlet ne kadar güçlüyse; ona saldırılma olasılığının o kadar az olduğunu öne sürmektedirler. Defansif realistlere göre bir devlete sistemdeki yerini muhafaza edecek kadar güç yeterliyken; ofansif realistlere göre, devletler güçlerini maksimum düzeye çıkarmalıdır. Ofansif realistlere göre, gücü maksimum seviyeye getirmek, dengeyi bozmamakta; aksine diğer devletlerde caydırıcılık etkisi yaratarak sistemin istikrarını sağlamaktadır.

Ofansif realistler, günümüz uluslararası sistemi içinde hiçbir gücün tek başına küresel hegemon olamayacağını, bir büyük güç için en iyi sonucun bölgesel hegemon olmak olduğunu savunmaktadırlar.²⁷ Mearsheimer, büyük güçlerin en güçlü olmaya çalışmadıklarını; hegemon olmaya çalıştıklarını iddia etmektedir.²⁸ Mearsheimer'a göre, dünya genelinde ve uzaktaki büyük güçlerin bölgeleri üzerinde bir güç oluşturmanın ve bu gücü sürdürmenin çok zor olması sebebiyle, günümüzde küresel hegemon olmak neredeyse olanaksızdır.²⁹ Mearsheimer'in teorisine göre; büyük güçler için en ideal durum tek bölgesel güç olmaktır. Bölgesel hegemonlar başka bölgesel hegemon istemezler.³⁰ Bölgesel bir güç, farklı bir bölgede hegemon olabilecek tek bir güç değil; birbirleri ile yarışan birkaç güç olmasını tercih eder.³¹

Mearsheimer'a göre, bölgesel güç olmak isteyen bir devletin ekonomik gücünü arttırması, onun askeri yeteneğinin de bir baskı aracı olacak kapasiteye ulaşmasını sağlayacaktır. Devletler kendi bölgelerinde en büyük askeri güç olmalıdırlar. Özellikle kara kuvvetlerinin güçlü olması ve nükleer üstünlüğe sahip olmaları gerekmektedir.³²

Bir devletin, başka bir devletin güç dengesini bozmakla tehdit ettiği durumlarda, güç kazanımını sürdürmesi için hangi stratejileri izleyeceği konusunda, ofansif realizm, dengeleme ve sorumluluğu devretme (buck passing) politikalarının

²⁷ John. J. Mearsheimer, "Anarchy and the Struggle for Power", **Realism Reader**, Ed.: Colin Elman, Michael A. Jensen, Routledge, 2014, New York, s.184

²⁸ John J. Mearsheimer, "China's Unpeaceful Rise," **Current History**, C. 105, No: 690 , Nisan 2006, s.160

²⁹ **Ibid.**

³⁰ **Ibid.**, s.161

³¹ John J. Mearsheimer, "The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia", **The Chinese Journal of International Politics**, C. 3, 2010, s.388

³² Mearsheimer, **The Tragedy of Great Power Politics**, s. 40

temel stratejiler olduğunu söylemektedir.³³ Dengeleme ve sorumluluğu devretme politikaları, büyük güçlerin tehlikeli rakiplerle karşılaştıklarında güç dağılımını sürdürmek için kullandıkları temel stratejilerdir. Dengeleme ile tehdit altındaki devlet, düşmanını caydırmanın sorumluluğunu kabul eder ve bu amaca ulaşmak için önemli kaynaklar taahhüt eder. Sorumluluğu devretme stratejisi ile ise, tehlike altındaki büyük güç, caydırma sorumluluğunu üstüne almak veya tehdit eden devleti yenmek için başka bir devlete ihtiyaç duyar.

Sonuç itibariyle, devletlerin sahip oldukları askeri kapasite devletleri birbirlerine karşı potansiyel tehlike konumuna sokmaktadır. Devletler birbirlerinin niyetlerinden hiç bir zaman emin olamazlar. Burada üzerinde durulan, devletlerin kötü niyetli kurumlar oldukları değildir. Devletleri saldırgan politika izlemeye yönlendirecek pek çok faktör vardır. Niyet ve amaçlar değişebilmekte ve devletler askeri güçlerini kullanma eğilimi gösterebilmektedirler.

1.1.2. Yeni Gramscici Teori Açısından Hegemonya

1970'lerden itibaren uluslararası siyasette beliren değişiklikler, mevcut yaklaşım tarzının yetersiz kaldığı fikrini oluşturmuş; ve yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, İtalyan siyasetçi ve filozof Antonio Gramsci'nin düşünceleri de uluslararası ilişkiler disiplinine uyarlanmıştır. Uluslararası İlişkiler disiplini içinde "Eleştirel Yaklaşım" adı altındaki birkaç yaklaşımdan biri olan yeni Gramscici yaklaşım, özellikle Robert Cox ve Stephen Gill tarafından geliştirilmiştir.

Aslında, "hegemonya" kavramının politik analizde kullanımı da, Antonio Gramsci'nin yoğun tartışmasına kadar sınırlı kalmıştır. Gramsci'ye göre hegemonya, toplumdaki dominant ve alt sınıfın birbiriyle olan mücadelesi sonucu ortaya çıkmakta ve dominant sınıf alt sınıfın "rızası" ile hegemon olmaktadır.³⁴ Antonio Gramsci, gücün sadece askeri güce değil, aynı zamanda "rıza"ya bağlı olduğunu öne sürmüştür.

³³ **Ibid.**, s. 13

³⁴ Antonio Gramsci, **Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci**, Çev.: Q. Hoare, G. Nowell Smith, New York: International Publishers, London: Lawrence and Wishart, 1971, s.145

Hegemonya, tek kutupluluktan farklı bir kavramdır. Tek kutupluluk, askeri yeteneklerin dağılımını ifade ederken; hegemonya, sadece güce dayalı ve ideoloji, ahlak, ortak değer gibi kavramlara yer vermeyen bir zorlama ilişkisi değildir; ekonomik, sosyal ve kültürel gücü de kapsamaktadır. Yani, hegemonya, seçkin bir grubun dayatması değildir. Hegemonya, alt grupların bir seçkin grubun değerlerini, normlarını, kurallarını, kültürünü ve önderliğini kabul etmesine ve bunun gerekliliğine inanmalarına dayanır. Bu açıdan bakıldığında, yeni realistlerin hegemonya kavramlarında ve zorlama ve baskıya dayanan hegemonya teorilerinde eksiklikler bulunduğunu söyleyebiliriz.

Gramsci'nin düşünceleri, Robert W. Cox gibi ardından gelen pek çok akademisyeni yönlendirmiştir. Başta Cox olmak üzere yeni Gramscici yaklaşım teorisyenleri, Soğuk Savaş sonrası çatışmaların açıklanmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunmuştur. Gramsci'nin devlet düzeyinde tanımladığı "hegemonya"yı, daha sonra Robert Cox küresel siyasete uyarlamıştır. Robert Cox için, Gramsci'nin hegemonya kavramı yeni realist kullanımlarından farklıdır. Yeni realizm açısından hegemonya, bir devletin diğer devletlere üstünlüğünü ifade ederken; yeni Gramscici yaklaşım açısından hegemonya, zorlama, yaptırımlar ve cezalar ile baskın olmaktan daha fazlasıdır. Gramsci'ye göre hegemonya aynı zamanda "entelektüel ve ahlaki liderliği" de içermektedir.³⁵

Yeni Gramscici yaklaşım, uluslararası düzeyde bir hegemonik sistemi, sadece devletlerarası hiyerarşik yapı içinde ve sadece askeri, siyasal ya da ekonomik göstergelerle değil; daha bütüncül bir yaklaşımla tanımlama amacındadır. Buna göre, devlet, realizmdeki dar anlamda devlet değil, kendi toplumsal temelini içeren, genişletilmiş bir devlettir.³⁶

Yeni Gramscici yaklaşıma göre, hegemonya rıza temelinde ortaya çıkmaktadır. Hegemonyanın rıza temelinde oluşabilmesi için düşüncelerin benimsenmesi gerekmektedir. Buna göre, sadece askeri güce dayanarak hegemon olunamaz. Hegemon olmak, diğer devletlerin onayını gerektirmektedir. Cox'a göre,

³⁵ **Ibid.**, s.212

³⁶ Stephen Gill, **American Hegemony and the trilateral Commussion**, the Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 1990, s.47

hegemonya, egemen devletin ahlaki, politik ve kültürel değerlerini toplum ve alt topluluklara yayması ile sağlanmaktadır. Bunda sivil toplum kuruluşlarının önemi büyüktür. Sivil toplum, kısmen devletten özerk olan kurum ve uygulama ağlarından oluşmaktadır. Hegemonya, hedeflenen milletlere uygulanacak sosyal ve politik sistemler üretmektir.

Yeni Gramscici yaklaşım biçimiyle hegemonya kavramında en çok üstünde durulan nokta, ortak değer ve normların yaratılması yoluyla ortaya çıkan ortak bir yaşama biçimidir. Böylece, hegemonik düzen oluşur ve bu ortak yaşama biçimi ile devam eder. Belirli değerler temelinde gelişen bu yaşama biçimi meşruiyet kavramı için de önemlidir. Hegemonik düzen, öncelikle, tüm üyelerinin rızasına dayanması nedeniyle meşrudur. Hegemonik düzen, kendisini evrensel geçerliği olan ve herkes için iyiyi temsil eden bir düzen biçiminde sunmakta ve böyle kabul görmektedir. Cox'a göre, hegemonik meşruiyetin yaratılmasında ve devamında, uluslararası örgütler çok temel bir rol oynamaktadır. Bu örgütler hegemonik dünya düzeninin ürünleridir ve hegemonik düzenin meşrulaştırılması için benimsenecek norm ve kuralların oluşturulmasında ve diğer ülkelere yayılmasında temel konumdadırlar.³⁷ Bu noktada, diğer ülkelerin hegemonyaya yönelik tehditlerinin bertaraf edilmeleri için, uluslararası örgütlerin çok önemli bir işleve sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Cox'un bu düşüncesi, ABD'nin Çin'in kurmuş olduğu uluslararası örgütleri, II. Dünya Savaşı'ndan bugüne kendi önderliğinde şekillenmiş uluslararası örgütlere neden alternatif birer kurum olarak gördüğünün ve tehlike olarak algıladığının cevabını vermektedir. Tezin ilerleyen bölümlerinde bu konulara ayrıntılı olarak yer verilecektir.

³⁷ **Bkz.:** Robert W. Cox, "Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method," **Gramsci, Historical Materialism, and International Relations**, Ed.: Stephen Gill, New York, Cambridge University Press, 1993, s. 62

1.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN HEGEMONYA İÇİNDEKİ ROLÜ

1.2.1. Joseph Nye’in “Yumuşak Güç” Kavramı ile Gramsci’nin “Hegemonya” Kavramı Arasındaki İlişki

“Yumuşak güç” kavramı 1990’ların başında Joseph Nye tarafından uluslararası ilişkiler literatürüne dahil edilmiştir. Ancak, kültürel diplomasinin yüz yıllar öncesinde de var olduğunu belirtmek gerekir. Gramsci’nin hegemonya kavramını göz önünde bulundurduğumuzda, Nye’in yumuşak güç kavramının hegemonya ile ilişkisini daha net görebiliriz. Nye’in yumuşak güç kavramı, Gramsci’nin hegemonya kavramı gibi, bir grubun diğer grup üzerindeki etkisi ve kontrolünü açıklarken, farklı taraflar tarafından kabul görülen, meşrulaşan değerlerden, kurumlardan bahseder.

“Yumuşak güç” kavramının kökeni ABD dış politikasının analizine dayanmaktadır. ABD’nin 1980’lerdeki güç kaybını yorumlayanların ölçütü o dönemde sadece silahlı kuvvetler, nüfus, doğal kaynaklar ve ekonominin büyüklüğü gibi sert güç öğelerini barındırmaktaydı. ABD’nin uluslararası sistemde görece daha üstün olduğu yumuşak gücünden bahsedilmemişti. Nye, yumuşak gücü “bir ülkenin kendi istediğini diğer ülkelerin de istemesini sağlamak”³⁸ olarak tanımlamaktadır. Kendi istediğini, başkalarının gönüllü olarak yapmasını sağlama yeteneği olan yumuşak güç, sert güçten bu anlamda ayrılır. Yumuşak güç, sert güçte olduğu gibi tehdit ve zorlamayı değil; tercihleri şekillendiren çekiciliği kullanır. Bu nedenle yumuşak güç, kültür, ideoloji ve kurumlar gibi maddi olmayan güç kaynakları ile ilgilidir.³⁹ Nye, yumuşak gücün, ABD’nin Soğuk Savaş’ta Sovyetler Birliği’ne karşı zafer kazanmasında önemli bir faktör olduğunu düşünmektedir.⁴⁰

³⁸ Joseph S. Nye, Jr, “Soft Power”, **Foreign Policy**, No. 80, Twentieth Anniversary, Sonbahar 1990, s.166

³⁹ **Ibid.**, s.167

⁴⁰ Christopher Layne, “The unbearable lightness of soft power”, **Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives**, Ed.: Inderjeet Parmar, Michael Cox, Routledge, New York, 2010, s.55

Nye'in "yumuşak güç" kavramını oluşturmasında Gramsci'nin etkisi açıkça görülmektedir.⁴¹ Nye'in "yumuşak güç" kavramı ile Gramsci'nin "hegemonya" kavramlarını karşılaştırdığımızda, zorlama ve rıza açısından benzerlik gösterdiklerini görmekteyiz. Nye da Gramsci gibi rıza üzerinde durmaktadır. "Yumuşak güç" kavramının Gramsci'nin "hegemonya" kavramı ile ilişkisine bakarken, öncelikle Gramsci'nin "hegemonya" kavramını nasıl ele aldığını incelemeliyiz. Marksist yaklaşımdan etkilenen Gramsci'ye göre, ekonomik yapılar ve üretim araçlarının dağılımı sosyal ilişkileri belirlemektedir. Otoriter bir rejimde ekonomik seçkinleri ayrıcalıklı kılan yapılar, zorlama yoluyla kolayca korunabilir. Fakat demokraside imtiyazsız sınıfların konuşmaları ve onları baskı altında tutan yapıları değiştirmeleri beklenir. Birçok demokratik devletin itiraz edilmeden kapitalizmi desteklediği yirminci yüzyılın başında, Gramsci tarafından görülen gerçek, beklenenden çok farklıydı. Bu noktada, Gramsci'yi düşündüren soru şuydu: Kapitalist sömürünün yapıları demokratik bir sistemde ayrıcalıklı olmayan sınıfların rızasıyla nasıl muhafaza edilebilirdi?⁴² Bu soruyu ele almak için, Gramsci "hegemonya" kavramını geliştirmiştir.

Gramsci'ye göre hegemonya, homojen olmayan bir grubun sosyal birliğini oluşturma gücüdür. Bu süreç sadece maddi temeller yoluyla değil, aynı zamanda belirli sosyal bir düzeni yeniden üreten, ekonomik, sosyal ve politik bir projeye doğru kolektif irade geliştiren düşünsel temeller yoluyla gerçekleşmektedir.⁴³ Hegemonya kurulması yaşamın ekonomik, politik ve düşünsel alanlarını kapsamaktadır. Hegemonya, bu nedenle sadece ekonomik veya politik değil, aynı zamanda kültürel ve ahlakidir. Hegemonya, sosyal gruplar arasında zorlama ile değil, fikir geçişi ile gerçekleşir ve bunda da okul, kilise, medya, basın ve benzeri kurumların rolü büyüktür.

Ana akım Uluslararası ilişkiler teorilerinde, hegemonya, bir devletin diğer devletler üzerindeki genellikle askeri ve ekonomik kaynakların asimetrik dağılımını

⁴¹ **Bkz.:** Joseph S. Nye, **Bound to Lead: The Changing Nature of American Power**, New York, Basic Books, 1990, s. 32

⁴² Geraldo Zahran, Leonardo Ramos, "From hegemony to soft power: Implications of a conceptual change", **Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives**, Ed.: Inderjeet Parmar, Michael Cox, Routledge, New York, 2010, s. 21

⁴³ **Ibid.**

gösteren üstünlüğünü ifade etmektedir. Bu noktada, Gramsci'nin "hegemonya" tanımının tamamen farklı olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda hegemonya, bir grubun, imtiyazsız grupların bazı çıkarlarının kabul edildiği bir dizi kurum içinde, güç ve liderliği, zorlama ve rızayı birleştiren sosyal bir düzen oluşturduğu süreçtir.⁴⁴

Nye "Soft Power" makalesinde hegemonya veya büyük güç olmak açısından yumuşak gücün önemini şu sözlerle dile getirmiştir:

"Sözlük bize gücün, bir şeyleri yapabilmek, diğerlerini kontrol edebilmek, başkalarının aslında yapmayacaklarını yapmalarını sağlamak gibi anlamlara geldiğini söyler. Diğerlerini kontrol edebilme yeteneği çoğu zaman belirli kaynaklara sahip olmakla ilişkilendirildiği için, politikacılar ve diplomatlar genellikle gücü nüfus, bölge, doğal kaynaklar, ekonomik büyüklük, askeri güç ve siyasi istikrarın sahibi olmak olarak tanımlarlar..."

Geleneksel olarak, büyük bir gücün kapasitesi savaşta göstermiş olduğu güç doğrultusunda ölçülürdü. Ancak bugün iktidarın tanımı, askeri güce ve daha önceki dönemleri işaret eden fetihlere olan vurgusunu kaybetmektedir. Coğrafya, nüfus ve hammaddeler önem kaybederken, teknoloji, eğitim ve ekonomik büyüme faktörleri uluslararası iktidarda daha belirgin hale gelmektedir."⁴⁵

Nye'a göre, dünya siyasetinde gündemi belirlemek ve başkalarını cezbetmek de, tehdit veya askeri veya ekonomik silahların kullanımı ile onları değiştirmeye zorlamak kadar önemlidir. Gücün bu yönü "yumuşak güç" olarak adlandırılır ve amacı, istediğini insanların da istemesini sağlamaktır. Kısacası, "istediğimi yapmanı istemeni sağlayabilirsem, seni yapmak istemediğin şeyi yapmaya zorlamak zorunda kalmam."⁴⁶

Büyük güçler, üstün askeri kapasiteye ve ekonomik zenginliğe sahiptirler. Hegemon, uluslararası kamuoyu üzerinde hakimiyet kuran büyük güçtür. Uluslararası bir sistemin temel üyeleri, herkesin davranışını yönetmeye yardımcı olan normlar, kurallar ve kanunlar üzerinde fikir birliğine vardıklarında hegemonik bir dünya düzeni oluşur. Bu fikir birliği, var olan hegemonun hitabet yeteneğinin göstergesidir.⁴⁷ İkna sanatının, siyasi liderlerin sahip olması gereken bir yetenek olduğunu düşünürsek; hegemonların fikir birliğini sağlama amacına yönelik

⁴⁴ **Ibid.**, s. 23

⁴⁵ Nye, **a.g.e.**, s.154

⁴⁶ Joseph Nye, "Why military power is no longer enough", **The Guardian**, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2002/mar/31/1>

⁴⁷ Torbjørn L. Knutsen, **The Rise and Fall of World Orders**, Manchester University Press, 1999, s. 49

izledikleri politikalarda resmi söylemlerin önemi yadsınamaz. Üzerinde fikir birliği sağlanmış normlar ve kanunlar mağdur olanların da ortak amaç duygularını yükseltir ve bu amaç uğruna birleşmeyi sağlayarak uyumlu bir toplum oluşturur.

1.2.2. Tarihteki Hegemonya Örnekleri ve Meşruiyet Sorunu

Hegemonların hakimiyeti, elbette onların sadece ekonomik ve teknolojik kaynaklarını askeri amaçları için en kısa sürede harekete geçirebilme özelliklerinden kaynaklanmamaktadır. Kültürel çekicilik de bu hakimiyeti kurmakta önemli bir faktördür. Tarihsel açıdan baktığımızda, geçmişte hegemon olmuş pek çok devletin sert güç yanında kültürel diplomalarını başarı ile uyguladıklarını görmekteyiz.

Zbigniew Brzezinski “The Grand Chessboard” kitabında, Roma İmparatorluğu’nun gücünün önemli bir psikolojik gerçeklikten kaynaklandığını belirtmiştir.⁴⁸ Roma’nın üstün askeri örgütlenmesinin yanında kültürel bir çekiciliği vardı. Roma vatandaşı olmak gururla taşınan bir özellikti. Bu yüksek statü, yayılcı gücün misyon duygusunu haklı gösteren ve Roma’nın hakimiyetini yasallaştıran kültürel bir üstünlüğün ifadesiydi.

Aynı şekilde, modernite öncesi Çin tarihine baktığımızda, Doğu Asya’daki hiyerarşik sistemin en üstünde yer alan Çin’in çevre ülkeler üzerinde kurmuş olduğu hakimiyetin gönüllülüğe dayandığını görmekteyiz. Çevre ülkeler, Çin imparatorunun bilgeliğini kabul ediyorlardı ve ona biat ediyorlardı. Bu hiyerarşik sistemde, yabancı devletler Çin medeniyetinin ihtişamından ve zengin kültüründen etkilenmiş ve gönüllü olarak Çin’in tebaası olmayı kabul etmişlerdi.

Holandalıların değerleri, seyahati, ticareti ve açık denizlere serbest girişi vurguluyordu. 1600’lü yıllarda, Hollanda’nın üretim ve ticaretine imrenilmiştir. İspanya’nın hakim olduğu dönemlerde küçümsenen Hollanda’nın bir süre sonra uygulamaları, normları ve değerleri Avrupa’ya yayılmıştır. Grotius aracılığıyla, Hollanda siyasi öğretisi Westfalya Anlaşması’na şekil veren bir etkiye sahip olmuştur.⁴⁹ Böylece, dönemin hegemon gücü olan Hollanda’nın oluşan yeni dünya

⁴⁸ Zbigniew Brzezinski, **The Grand Chessboard: American Primacy and Its - Geostrategic Imperatives**, Basic Books, New York, 1997, s.11

⁴⁹ Knutsen, **The Rise and Fall of World Orders**, s. 53

düzenine ve modern dünya ekonomisinin oluşumuna katkısının büyük olduğu söylenebilir.

17.yy'ın sonlarından 20.yy'a kadar uluslararası sisteme İngiltere hakimdi. İngiltere sadece refah için serbest ticareti değil; aynı zamanda özgürlük ve adaleti savunuyordu. 19.yy'ın başlarında Aydınlanma dolayısıyla yaşanan karışıklıkların ardından, istikrarını koruyan İngiltere, ekonomik zenginliği ve liberal politik söylemi ile kendisini dünyaya gelişen demokrasinin en iyi örneği olarak sunabilmiştir. Diğer ülkeler, İngiltere'nin demokrasiyi istikrar ile ve kendi kendini yönetmeyi sorumluluk ile birleştirme başarısına imrenmişler ve onun endüstriyel teknik ve becerilerini edinmeye çalıştıkları gibi parlamenter yönetim şeklini de taklit etmeye çalışmışlardır.⁵⁰ Keşif, denizlerde üstünlük, ticaret ve fetihlerle güç kazanan İngiltere de Romalılar ve Çinliler gibi hegemonik gücünün kabulünü kültürel üstünlüğünden alıyordu. "Başarıyla uygulanan ve sessizce itiraf edilen kültürel üstünlük, yayılcı merkezin iktidarını sürdürmek için büyük askeri güçlere dayanma ihtiyacını azaltma etkisi yaratmıştı."⁵¹

Hegemonlar, nadiren ulusal çıkarları üzerinde ısrar ederler; onlar daha çok küresel sorumluluklarına vurgu yaparlar.⁵² Bütün devletler kendi değerlerini mutlak manevi değer olarak ele almışlardır. Bütün hegemonlar kendi değerlerini doğadan kaynaklanan normlar olarak sunmuşlardır. İspanyollar, Hollandalılar ve İngilizler Hristiyan güçler oldukları için, normları ve değerleri Hristiyanlık söylemi içinde ifade edilmiştir. Hepsi kural ve kanunlarının kutsal olduklarını savunmuşlardır. Üstünlüklerinin tanrının koruması altında olduğunu ve tanrı tarafından onun istediği düzeni korumak için seçildiklerini iddia etmişlerdir. Modernite öncesi Doğu Asya hiyerarşik sisteminde de, Çin imparatoru meşruiyetini aynı şekilde tanrıdan almıştır. Çin imparatorları, güçlerini meşru hale getirmek için "Göklerin Vekili" adını almışlardır ve bu fikri benimseyerek yaymışlardır. Bu vekillik, hükümdarın gökle yer arasında bir bağlantı kurduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir.

⁵⁰ **Ibid.**, s. 59

⁵¹ Brzezinski, **The Grand Chessboard: American Primacy and Its - Geostrategic Imperatives**, s.21

⁵² Knutsen, **The Rise and Fall of World Orders**, s. 66

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise liberal düşünce sistemi ve demokratik değerleri ile ABD dünya sahnesine yeni bir hegemon güç olarak çıkmıştır. ABD'nin liberal düşünce ve değerleri, Batı Avrupa ve bazı gelişmekte olan ülkeler tarafından benimsenmiştir. ABD liderliğinde oluşturulan ekonomik ve sosyal düzen içinde kurulan BM, IMF, Dünya Bankası ve NATO gibi uluslararası örgütler de ABD hegemonyasını desteklemiştir. Ayrıca, ABD hegemonyasının kurulmasında Amerikan üniversitelerinde eğitim görmüş kişilerin katkıları büyüktür. ABD'de eğitim gören az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin vatandaşlarının önemli bir bölümü ABD'nin toplumsal düzenini kendi ülkesinin toplumsal düzeninden üstün görmüş ve kendi ülkesine yabancılaşmıştır. ABD'de okuyan bu öğrencilerden, kendi ülkesine gittiğinde devlet mekanizması içinde üst düzey görev alanlar toplum içerisinde söz sahibi olabilmiş, içselleştirdikleri ABD değerlerini ve çıkarlarını ortak değerler ve çıkarlar şeklinde sunarak toplumun yönlendirilmesinde etkili olmuşlardır.

Bu açılarından baktığımızda, ABD'nin meşruiyet sağlama açısından iyi bir örnek olduğu söylenebilir. Soğuk Savaş'ın bitmesi ile birlikte ABD hegemonyasının yayılacağı düşünülmüştür. Ancak, ABD'nin uluslararası müdahalelerde ve uluslararası terörizm ile savaşında almış olduğu yanlış kararların sonucunda tek taraflı politikaları eleştirilmeye başlanmıştır. ABD, iç değerleri ile uluslararası uygulamalarının farklılaşması nedeniyle inandırıcılığını yitirmeye başlamıştır. Dünya genelinde ABD karşıtlığı artmış, bunun yanı sıra dünyanın farklı bölgelerinde, demokratik yönetim ilkelerinin değer kaybettiği gözlemlenmiştir.

Görüldüğü üzere, hegemonya sadece askeri zorlamaya veya ekonomik güce dayanmamaktadır. Hegemonya aynı zamanda politik gücün normatif yönüne de dayanmaktadır. Zenginlikte ve askeri güçte üstünlük hegemon olmak için şarttır ancak bu şartlar yeterli değildir. Hegemonik konum, değerler, normlar, kurallar ve kanunlar üzerindeki ortak anlayış ile sürdürülebilen bir üstünlük içerir. Bu noktada kültürel diplomasinin rolü büyüktür. Hegemon dışındaki devletler, hegemonun kurduğu ve sürdürdüğü dünya düzenini kendi amaçları ile uyumlu buldukları sürece o hegemon kendi statüsünü koruyabilir. Bu uyumlaştırma noktasında devreye hegemonun yumuşak gücü girer. Sonuç olarak, büyük bir gücün yükselmesi ve bir dünya düzeni kurması için, o gücün en üstün güç olması ve diğer büyük güçler

üzerinde manevi etkisinin bulunması gerekir. Bunun yanında, askeri ve ekonomik gücün azalması, manevi gücü de olumsuz etkiler.

1.3. GÜÇ VE HEGEMONYA OLGUSU KAPSAMINDA ÇİN VE ABD

Batı'ya göre Çin, diktatör, milliyetçi ve aynı zamanda uygarlaşmamış en büyük komünist ülkedir. Bu açıdan bakıldığında Batı için, özellikle realist akım için Çin ve ABD arasında savaş çıkması çok olası görünmektedir. Bu özelliklerde ve gelişmeye devam eden bir ülkenin dünya düzeni içinde ne gibi sorunlar çıkarabileceği tartışılmaktadır. Çin'in yükselişi Batı'da "Çin tehdidi" algısı oluşturmuştur. Çin'in savaş açma veya barışçıl politika sürdürme kararının arkasındaki motivasyonların neler olduğu üzerine pek çok akademisyen, bölge uzmanları ve teorisyenler tartışmışlardır.

1.3.1. Ofansif Realizm Açısından Çin'in Yükselişi

Realistler, Çin'in yükselişinin kaçınılmaz olarak Çin ve ABD arasında çıkacak bir çatışma veya yarışa neden olacağı düşüncesini paylaşmaktadırlar. Güç realizmin temel kavramıdır. Yeni Realistler genellikle, Çin'in yükselişi konusunda tartışırken basitleştirilmiş bir güç kavramını kullanmaktadırlar. Askeri güç, iktidarın gerçek ve tek ölçüsü olarak düşünülmemekte ve uluslararası alanda siyasetin en önemli unsurları olarak kabul edilmektedir. Waltz, güç dağılımını uluslararası sistemin belirleyici özelliği olarak ele almıştır. Buna göre, büyük bir devletin gücü, bu devletin sistemdeki askeri kapasitesi oranında belirlenir.⁵³ Bu şekilde, realistler, Çin gücü kavramını sadece askeri kapasitesi üzerinden değerlendirmektedirler. Robert Gilpin "gücün yalnızca devletlerin askeri, ekonomik ve teknolojik kapasitelerine atıfta bulunduğunu"⁵⁴ belirtmiştir. Ancak, Mearsheimer, gücü askeri kaynak olarak görme konusunda daha nettir. Mearsheimer, bir devletin etkili gücünün askeri

⁵³ **Bkz.:** Waltz, Kenneth, **Theory of International Politics**, Addison-Wesley Publishing Company, California, 1979

⁵⁴ Robert Gilpin, **War and Change in World Politics**, Cambridge: Cambridge University Press, 1981

güçlerinin bir işlevi olduğunu savunmaktadır.⁵⁵ Bu tür bir kavramsallaştırma, realist düşünürlerin neredeyse sadece askeri güce odaklanmasına neden olmuştur.

Realist teoristler, Çin üstünlüğü konusunda olumsuz bir tablo ortaya koymaktadırlar. Ofansif realizm, bir ülkenin gücündeki herhangi bir artışı, statükoyu zorlayan ve uluslararası güvenliği tehdit eden potansiyel bir savaş sebebi olarak ele almaktadır. Ofansif realistler, Çin tehdidi kavramını “hegemonik dönüşüm” ve “güvenlik ikilemi” kavramları ile birleştirmişlerdir ve Çin’in yükselişinin uzun dönemde çatışma ve istikrarsızlık getireceğini düşünmektedirler. Yakın geçmişteki Avrupa, Japonya ve ABD örneklerine baktığımızda sömürgeci yayılmacılık veya dünya savaşları üzerinden 19. ve 20. yüzyıllarda, hepsinin kendisini dünya sahnesine küresel bir güç olarak çıkarmaya çalıştıklarını görmekteyiz. Tarihsel güç dönüşümlerinden yola çıkarak, realizm, yükselen bir gücün varlığının diğer ülkelerde endişe uyandırdığından bahsetmektedir.⁵⁶ Ofansif realistler tarafından, Çin’in yükselişi bu anlamda ele alınmakta; ve Çin’in de aynı uluslararası siyasi ortamda, gücü ve etkisi için aynı oyun içinde yarışacağı ve kazanabileceği olasılığı tartışılmaktadır. Ofansif realizme göre, Çin’in yükselişi Batı merkezli dünya düzenini sarsacaktır. Uluslararası sistem çok kutupluluğa gitmektedir; ve ABD’nin “tek büyük güç” statüsü yükselen yeni büyük güçlerin varlığına bağlıdır.

Mearsheimer, “Çin’in Yükselişi Barışçıl Olabilir mi?” makalesinde Çin’in ulusal çıkarlarının Pasifik’teki siyasi ve askeri kontrolünü genişletmesini gerektirdiğini ve bu genişlemenin yakın bir gelecekte Çin-Amerikan çatışmasını kaçınılmaz kıldığını iddia etmiştir.⁵⁷ Ofansif realistler, Çin’in yükselişini Wilhelm Almanyası ve Japon İmparatorluğu ile karşılaştırmaktadırlar. Bu açıdan, bugünün Çin’i, komşularını tehdit edecek ve bugünkü uluslararası düzenin istikrarını bozacak potansiyel bir bölgesel hegemon olarak düşünülebilir.

⁵⁵ **Bkz.:** John Mearsheimer, **The Tragedy of Great Power Politics**, New York, Norton, 2001

⁵⁶ Su-Yan Pan, Joe Tin-Yau Lo, “Re-conceptualizing China's rise as a global power: a neo-tributary perspective”, **The Pacific Review**, 2017, C. 30, No: 1, s.3

⁵⁷ John Mearsheimer, “Why China’s Rise Will Not Be Peaceful?”, 17 Eylül 2004, (Çevrimiçi)

<http://online.fliphtml5.com/yhnd/otda/#p=1>

Mearsheimer, ABD'nin Batı yarım kürede kurmuş olduğu egemenliğe benzer şekilde Çin'in de Asya'da egemenlik kurmaması için, ABD'nin Çin'in yükselişini yavaşlatması gerektiği üzerinde durmaktadır. Çin'in barışçıl söylemlerine rağmen, yükselişi ile birlikte askeri harcamalarını ve kapasitesini arttırdığını; karşılaştığı bölgesel sorunlarda sert güç kullanma niyeti olduğunu ve bütün bunların Çin'in egemenlik arzusunun bir göstergesi olduğunu savunmaktadır. Zenginleşen Çin'in bölgesel hegemon olabilmek için agrasifleşeceğini ve bunun da Çin'i ABD ve ABD'nin Asya'daki müttefikleri olan Japonya ve Güney Kore ile çatışmaya götüreceğini düşünmektedir. Bu durumun Çin ve ABD arasında bir savaşa yol açacağı ve Batı merkezli sisteme bir alternatif sistemin yolunu açacağı iddia edilmektedir. Bu nedenle, Mearsheimer'a göre, ABD'nin 11 Eylül sonrası terörle mücadele kapsamında uyguladığı strateji son derece yanlıştır. Ona göre, ABD Orta Doğu'da offshore dengeleme stratejisi izlemelidir. Böylece askeri harcamaları da daha azaltacaktır. ABD potansiyel hegemon olan Çin'e karşı onshore müdahalede bulunmalıdır.

“Çin tehdidi” kavramını “hegemonik dönüşüm” kavramı ile birleştiren Mearsheimer'a göre, büyük güçler en güçlü olmaya çalışmazlar; hegemon olmaya çalışırlar. Bugün herhangi bir devletin global hegemon olması imkansızdır.⁵⁸ Çünkü; birbirinden uzak büyük güçlerin birbirleri üzerinde hegemon oluşturması ve bu gücü sürdürmesi çok zordur. Günümüzde büyük güçler ancak bölgesel hegemon olmayı umabilir ve kendi bölgelerine hükmedebilirler.⁵⁹ Bölgesel hegemonlar başka bölgesel hegemon istemezler. ABD de Batı Yarımküre'de hegemondur ve dünyanın en güçlü ülkesidir; ancak küresel hegemon değildir.⁶⁰ Mearsheimer, Çin Asya'da egemenlik kurmaya kalkışırsa; ABD'nin Çin'i eninde sonunda zayıflatmak isteyeceğini vurgulamaktadır. Var olan bir bölgesel güç, başka bir bölgede kendisine rakip olabilecek bir başka gücü istememektedir. Bu nedenle; kendisine rakip olabilecek gücü kendi bölgesinde sorunlarla meşgul etmeye çalışacaktır.

⁵⁸ John J. Mearsheimer, “China's Unpeaceful Rise,” s.160

⁵⁹ **Ibid.**

⁶⁰ **Ibid.**

Mearsheimer'a göre, ABD'nin Avrupalı süper güçleri Batı Yarımküreden çıkardığı gibi; giderek daha güçlenen bir Çin de ABD'yi Asya'dan çıkarmak isteyebilir. Çin, kendi Monroe Doktrini'ni ortaya çıkaracaktır. Güçlü bir Çin kendi arka bahçesinde ABD askeri güçlerinin faaliyet göstermesini neden istesin?⁶¹ Neden Çin'in ABD'nin geçmişteki tavrından farklı davranmasını ummalıyız? Pekin Washington'dan daha mı prensipli; daha mı etik; daha az mı milliyetçi; hayatta kalmakla daha mı az ilgileniyor? Mearsheimer, buna benzer soruları sorduktan sonra, Çin'in bunlardan hiçbiri olmadığını belirtmektedir. Bunun da Çin'in ABD'yi taklit edebileceğinin ve bölgesel güç olma teşebbüsünde bulunabileceğinin nedeni olduğunu söylemektedir.⁶²

Mearsheimer 2006 yılında yayınladığı "China's Unpeaceful Rise" makalesinde, Hindistan, Japonya, Singapur, Güney Kore, Rusya ve Vietnam gibi ülkelerin Çin'in hakimiyetini istemediklerini ve yükselmesini engellemek için ABD liderliğindeki koalisyonu katılacaklarını yazmıştır.⁶³ Ancak, günümüze baktığımızda ABD ve Çin arasında çıkan ticaret savaşlarında, ABD'nin politikası Çin'in yanında pek çok ülke tarafından dünya ticaretini ve ekonomisini, dolaylı olarak da ülke ekonomilerini olumsuz yönde etkilediği için eleştirilmektedir. Çin'in resmi söylemine göre⁶⁴, Çin, ticaret savaşı içinde bulunmak istememektedir; ancak ticaret savaşına girmek zorunda kaldığı için karşılık vermektedir. Çin, her zaman olduğu gibi bu konuda da barışçıl çözüm üzerinde durmaktadır. Savaşın, kendi kültürlerinde olmadığını belirten Çinliler, her zaman barış ve çözüm taraftarı olduklarına vurgu yapmaktadırlar. Çin'e göre, ABD ve Çin arasında, dünya çıkarı için savaş olmamalıdır. Çünkü iki büyük gücün ticaret savaşı diğer ülke ekonomilerini de etkilemektedir. Çin, durumun iyileşmesini sabırla beklerken, küçük bir ülke olmadığını ve ABD'nin tehditleri karşısında içine kapanıp, susmayacağını altını çizmektedir. Çinliler, ABD'ye satamadıkları ürünleri başka ülkelere satabileceklerini, ABD'den alacakları ürünleri de başka ülkelere alabileceklerini düşünmektedirler.

⁶¹ **Ibid.**, s.162

⁶² **Ibid.**

⁶³ **Ibid.**

⁶⁴ 20 Haziran 2019 tarihinde TÜSİAD Çin Network toplantısına konuk konuşmacı olarak katılan, Çin Halk Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu Ticari Konsolosu Huang Songfeng, Çin tarafının ABD ile olan ticaret savaşı hakkındaki yorumunu aktarmıştır.

Onlara göre alternatifler her zaman var ve bu alternatif yollar, üçüncü ülkeler açısından da karlı olabilir. Ancak, Çin'e göre, dünya ekonomisinin kötü gidişatı sebebiyle bu ticari savaş ile sadece vakit kaybedilmektedir.

Çin'in yükselişinin çağdaş uluslararası alanda "dönüştürücü bir süreç" olduğu düşüncesi Organski ve Kugler tarafından önerilen "güç geçiş teorisi"nde de destek bulmuştur. Güç geçişi savunucuları da yükselen gücün var olan sistemde tatmin olmayacağını ve düzenin kurallarını yeniden kendi lehine değiştirmek isteyeceğini vurgulamaktadırlar. Yazarlar, uluslararası sisteme, sistemin hegemonunun etkisini ve çıkarlarını yansıtan çıkar dağılımının içindeki çatışan devletler hiyerarşisi olarak bakmaktadır. Güç dengesinin kırılmasını bir "geçiş" olarak tanımlarlar. Yükselen bir büyük güç kurulan hegemonu aşmaya karardır. Bu rekabet ve geçiş süreci açıkça çelişkili dinamiğin altını çizer; güç kaymalarına ve nihai olarak yeni bir uluslararası düzene götürebilir⁶⁵.

Ofansif realistler büyüyen gücü tehdit olarak görmektedirler. Çin'in Güney Çin Denizi'nde yaptıkları ve uzayda uzay kalkanlarını yok etme kabiliyetine erişmesi ABD'yi düşündürmektedir. Ancak, Çin'in yükselişi ve politikaları, Güney Çin Denizi'nde ada inşa etmesi ve askeri faaliyetlerde bulunması gibi tehdit olarak algılanan faaliyetlerine rağmen sadece ofansif realizm ile açıklanamaz. Çünkü Çin'in yükselişinde yumuşak güç unsurları da bulunmaktadır. Ayrıca, Ofansif realizm, Çin'in diğer güçlerle silahlanma yarışına girmektense, Batı'nın endişesini yatıştırmak için askeri diplomasi yürütmesini de açıklamamaktadır.⁶⁶ Sonuç olarak, realist bakış açısı Çin'in sert gücüne odaklanmış durumdadır; fakat yumuşak gücünü nasıl kullandığını ve bu anlamdaki hedeflerini göz ardı etmektedir.

Ayrıca, Çin'in stratejik düşüncesi, söylemleri, tarihte saldırgan politika izlemek yerine savunmacı tarafta yer alması, yumuşak güce önem vermesi ve ideolojik politikalar yerine pragmatik politikalar sürdürmesi göz önünde

⁶⁵ Abramo Fimo Kenneth Organski, Jacek Kugler, **The War Ledger**, Chicago, IL: The University of Chicago Press, 1980, s. 27

⁶⁶ Jisi Wang, "China's search for a grand strategy: a rising great power finds its way", **Foreign Affairs**, C.90, No:2, 2011, s. 4

bulundurularak realist düşünceye karşı bir görüş oluşmuştur.⁶⁷ Çin'in "barışçıl yükseliş" kavramı da, Ramo'nun "Pekin Konsensusu" kavramı da ofansif realistlerin sunduğu yükselen hegemonik güç kavramı ile ters düşmektedir.

Gramsci'nin hegemonya düşüncesinde konsensusa vurgu yapılması, ABD hegemonyasının zayıflaması ve yeni bir gücün ortaya çıkması sistem değişikliğine neden olsa dahi, bunun savaş ile değil barışçıl bir dönüşüm ile de geçilebileceğini açıklamaktadır.

1.3.2. Yeni Liberalizm Açısından Çin'in Yükselişi

Liberal analistler açısından bakıldığında, Çin'in nasıl daha sorumlu ve uluslararası düzenin kurallarına daha uyumlu olacağı konusu üzerinde durulduğu gözlemlenmektedir. Liberaller Çin'in gücünü önemsiz gibi göstermektedirler. Liberaller, Çin'i çağdaş uluslararası düzenin kurallarına ve normlarına uyum sağlayan bir devlet olarak görmektedirler. Örneğin Alastair Iain Johnston "Social States: China in International Institutions" kitabında, Çin'in reform ve açılma sürecinde uluslararası normlara ve rejimlere nasıl uyum sağladığını açıklamaktadır.⁶⁸ John Ikenberry "The Rise of China and the Future of the West: Can the Liberal System Survive?" adlı makalesinde, ABD'nin Çin'in yükselişine engel olamayacağını; fakat Çin'in gücünü, ABD'nin oluşturduğu kural ve kurumlar içinde kullanmasını sağlayabileceğini; kurallar ve kurumların bütün devletlerin çıkarlarını koruyabileceğini belirtmiştir.⁶⁹

"Yumuşak güç" teorisinin öncüsü Joseph Nye, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin dünya çapında üretimin üçte birinden fazlasına ve büyük nükleer silahlara sahip olduğunu; ancak küresel bir hegemon olarak ABD'nin Çin komünizmini, komünizmin Doğu Avrupa'ya yayılmasını, Kore Savaşı'nı ve Vietnam'daki

⁶⁷ **Bkz.:** Huiyun Feng, "Chinese Strategic Culture and Foreign Policy Decision-Making: Confucianism, leadership and war", **Asian Security Studies**, Ed.: Sumit Ganguly, Andrew Scobell, Routledge, New York, 2007

⁶⁸ **Bkz.:** Iain Alistair Johnston, **Social States: China in International Institutions, 1980-2000**, Princeton: Princeton University Press, 2008

⁶⁹ G. John Ikenberry, "The Rise of China and the Future of the West: Can the Liberal System Survive?", **Foreign Affairs**, C. 87, No. 1, Ocak – Şubat 2008, s.37

yenilgiyi engelleyemediğini söylemiştir.⁷⁰ Nye'a göre gücün üç farklı boyutu vardır: İlki, ABD'nin dominant olduğu askeri güç; ikincisi, ABD, Avrupa, Japonya ve Çin'in başat olduğu ekonomik güç; ve son olarak üçüncüsü, çeşitli devlet dışı aktörleri kapsayan uluslararası ilişkilerin gücüdür.⁷¹ Nye'a göre; Çin Halk Cumhuriyeti'nin veya başka bir bölgesel veya ekonomik gücün yükselişine, iç ekonomik durgunluğa, bütçe açığına ve borç krizine rağmen, ABD, askeri gücü ve yumuşak gücü sayesinde uluslararası meselelerde önemini koruyacaktır.

1.3.3. Güç Kaybına Alternatif Bakış Açısı

Geleneksel güç kavramı, toplam maddi güce dikkat çekerken, gücün etkileşimli özelliğini göz ardı etmektedir. Aslında, hemen hemen her şeyin birbiri içine geçmiş ve birbirine bağımlı olduğu düşünülürse, gücün de birbirinden etkilenen farklı çeşitlerinin olması dikkate alınmalıdır. Bunun yanında, ülkelerin kapasiteleri ile uluslararası sistem içindeki etkileri aynı değildir. Bu noktada, Susan Strange de güce politik ekonomi açısından bakarak, gücü ikiye ayırmıştır; yapısal güç ve ilişki gücü. Uluslararası ekonomik ilişkileri yöneten kural ve geleneklerle ilgili olan yapısal güç, ilişki güce göre daha önemlidir. Yapısal gücün, güvenlik, üretim, finans ve bilgi olmak üzere dört temel yapısı vardır.⁷² Strange'e göre bu dört ana yapı içinde ABD'nin gücü azalmamıştır. Hükümet ve hükümete bağlı kuruluşlar yapısal güçlerini kaybetmemişlerdir; sadece güç kullanımı konusunda düşüncelerini değiştirmişlerdir. En kuvvetli askeri güç, dünya üretiminde üstünlük, dünyadaki en büyük petrol şirketleri, uçak endüstrisi, servis endüstrisinde üstünlük, uluslararası kredilerin kontrolü, endüstrileşmiş dünyanın banka kazancında en büyük pay, uluslararası pazarda dolar üstünlüğü, eğitim sistemi gibi pek çok alanda ABD'nin yapısal üstünlüğü görülmektedir. Susan Strange ABD'nin yapısal gücüne odaklanmış ve belirli ekonomik ve politik gerilemelere rağmen ABD'nin küresel hegemonyasının zarar görmeyeceğini düşünmüştür. Susan Strange, ABD

⁷⁰ **Bkz.:** Joseph S. Nye, "The Future of American Power: Dominance and Decline in Perspective", **Pro Quest: Foreign Affairs** C.89, No: 6, 2010

⁷¹ **Ibid.**

⁷² Susan Strange, "Territory, State, Authority and Economy: A New Realist Ontology of Global Political Economy", **The New Realism: Perspectives on Multilateralism and World Order**, Ed.: Robert W. Cox, Tokyo: United Nations University Press, 1997, s.5

hegemonyasının devam ettiğini ve ABD'nin askeri, ekonomik ve eğitim alanlarındaki yapısal gücünün hala dünyaya egemen olduğunu savunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN BUGÜNE ÇİN

Çin'in gücü, kapasitesi ve yükselişini ele alan ana akım yaklaşımlar, Batı kökenli yaklaşımlar oldukları için, genelde Çin'in günümüz güç stratejisine şekil veren tarihin rolünü göz ardı etmektedirler. Çin'in ve Batı'nın tarihi birbirinden çok farklıdır. Çin'in uluslararası davranışlarını Vestfalyen uluslararası ilişkiler bakış açısı ile incelemek tarihi umursamamak olur.⁷³ Bu nedenle tezin bu bölümünde Batı'nın Çin'in yükselişi konusundaki teorileri yanında göz önünde tutmamız gerektiğini düşündüğümüz Çin tarihine ve Asya gerçeklerine bakacağız. Tarihin ve kültürün diplomasi ve uluslararası politika üzerindeki etkilerini inceleyeceğiz.

2.1. HARAÇ SİSTEMİNDEN BARIŞÇIL YÜKSELİŞE

Han Hanedanlığı döneminde başlayan (MÖ 206- MS 220) ve 19. yüzyılın ortalarına kadar devam eden haraç sistemi, Çin İmparatorluğu dış ilişkilerinin analizi açısından son derece önemlidir. Sistemde Çin, "Orta Krallık"⁷⁴ olarak kavramlaştırılmış ve Çin'in Doğu Asya hegemonyası tanınmıştır. "Orta Krallık" kavramı geçmişte Çin'in oluşturduğu bu haraç sisteminden gelmektedir. Merkezde Çin'in olduğu bu sistemde, çevre ülkeler verdikleri vergi⁷⁵ karşılığında Çin'in başat olduğu uluslararası ticaret sistemine kabul edilmekteydiler.

Vassal devletlerin belirli bir zaman diliminde, belirlenmiş olan pazarda ticaret yapabilmesi için Çin tarafından izin verilmesi gerekiyordu. Bu izni alabilmeleri için vergi vererek Çin'in üstünlüğünü tanımış; Çin'in diplomatik normlarına, kurallarına uymayı kabul etmişlerdi. Çin kendisi dışındaki ülkeleri barbar olarak tanımladığı için, çevre ülkeler haraç vermeye geldiklerinde onlara medeniyeti temsil eden hediyeler vermekteydi. Haraç sistemini incelerken Çin'in diplomatik ilişkilerinde bir kaç özellik göze çarpmaktadır. Bunlar: Çin merkezîyetçiliği; ekonomik, askeri, coğrafi,

⁷³ Martin Jacques, "A point of view: What kind of superpower could China be?", **BBC News Magazine**, 19 Ekim 2012; (Çevrimiçi) <http://www.bbc.com/news/magazine-19995218>

⁷⁴ Çince'de "Çin" kelimesi "中国" olarak yazılır ve Zhongguo olarak okunur. 中(Zhong) karakteri "orta" demektir. 国(guo) da ülke anlamına gelmektedir. Yani Çince'de Çin "Orta Ülke / Orta Krallık" anlamındadır.

⁷⁵ Verilen bu para vergi olarak isimlendirilse dahi bu sistem bir haraç sistemi olarak tanımlanmaktadır.

nüfus ve kaynaklar açısından üstünlüğü olan Çin'in Doğu Asya hegemonyası; Çin'in hiyerarşik ilişkilerini düzene sokan, kurumsallaşmış törenler ve normlar; Çin merkezli haraç ve ticaret ilişkisi; kültürel asimilasyon olarak Konfüçyüsçülük; ve Çin'in zorlayıcı olmayan yardımsever, koruyucu imajı.⁷⁶

Siyasal ve sosyal açıdan eşitlikçi, fakat savaş yanlısı olan Batı ile kıyaslandığında Doğu Asya uluslararası sisteminin tarihsel olarak hiyerarşik ve göreceli daha barışçıl olduğunu görmekteyiz. Egemen eşitlik ve özerkliği temel alan Vestfalya sisteminin aksine haraç sistemi eşitsizlik ve farklılık üzerine kurulmuştu. Çin, bölgesel hegemon olduğu 14. ve 19. yüzyıllar arası, büyüklüğü ve gücü sayesinde haraç sistemi aracılığı ile düzeni ve barışı korumuştur.

Konfüçyüsçülük sosyopolitik ilişkilerde barış, uyum ve düzen kavramlarına vurgu yapmaktadır. Çinliler genelde, savaşın vurgulanan kavramlar arasında olmamasını Çin'in tarihinde komşuları ile olan ilişkisinin karakterinin göstergesi olarak almaktadır.⁷⁷ Haraç sistemi de köklerini Konfüçyüsçülükten almıştır. "Konfüçyüs, hiyerarşiye dayanan bir sosyal akideyi öğütlemektedir..."⁷⁸ Konfüçyüsçülere göre hiyerarşi doğal düzendir. Önemli bir Konfüçyüs düşünürü olan Xunzi, hiyerarşi olmayan bir toplumun olumsuz sonuçlarını şu şekilde tanımlamıştır: "Toplumdaki sınıfların eşit olarak sıralandığı yerde tam bir düzen olmaz; otoritenin eşit olarak paylaştırıldığı yerde birlik olmaz ve herkesin aynı statüde olduğu yerde kimse kimseye hizmet etmez"⁷⁹. Hiyerarşiyi doğal düzen olarak aldıkları için, dış ilişkiler de sıralı bir düzende olmalıydı. Konfüçyüs askeri kapasitenin gücüne değil, ahlaki erdemin gücüne inanmaktadır.⁸⁰

"İmparatorlar ve yetkililerinin devletin nasıl tecelli edeceği hususundaki varsayımlarının merkezinde Konfüçyüsçü düşünce yatıyordu. Bu düşüncelerde hiyerarşi var olmakla kalmıyordu, aynı zamanda elzemdi de... Ancak, Çin yönetiminin keyfi, akıl dışı ya da despotik olduğunu düşünmek yanlış olur. İyi bir yönetici Konfüçyüsçü bir dünyada istediğini

⁷⁶ Su-Yan Pan and Joe Tin-Yau Lo, "Re-conceptualizing China's rise as a global power: a neo-tributary perspective", **The Pacific Review**, 2017, C. 30, No. 1, s.7

⁷⁷ Yuan-Kang Wang, "Explaining the Tribute System: Power, Confucianism, and War in Medieval East Asia", **Journal of East Asian Studies**, C.13, 2013, s.212

⁷⁸ Henry Kissinger, **Çin: Düünden Bugüne Yeni Çin**, Kaknüs Yayınları, 2015, s. 37

⁷⁹ Wang, **a.g.e.**, s.211

⁸⁰ **Ibid.**

yapabilecek kadar bile özgür değildi. İnsanlar onun sorumluluğundaydı ve onlara karşı zalimce ya da haksız bir davranış “cennetin hamiliğini” kaybetmesine neden olurdu.”⁸¹

“Cennetin emri”⁸² ile yöneten erdemli bir yönetici doğal olarak halkın ve diğer devletlerin kendisine teslim olmasını / boyun eğmesini sağlar; askeri zorlama gereksizdir ve amaca zarar verir.⁸³ Konfüçyüs “Erdemin hükmetmesi, Kutup Yıldızı’nın sadece yerinde kalarak çok sayıda yıldızın bağlılığını kontrol edebilmesine benzetilebilir.”⁸⁴ demiştir. Haraç sisteminde de merkezi hiyerarşi altındaki devletler, Çin imparatorunun bilgeliğini kabul etmişlerdi ve ona biat etmişlerdi. Bu hiyerarşik sistemde, yabancı devletler Çin medeniyetinin ihtişamından etkilenmiş ve gönüllü olarak Çin’in tebaası olmayı kabul etmişlerdi. Haraç sisteminde, vergi veren bir devletin yöneticisi değişmiş ise, yeni yöneticinin Çin İmparatorundan imparatorluk atama tescili alması gerekmektedir. Tebaa belirli aralıklarla Çin imparatoruna vergi vermesi için elçi göndermekteydi. Konfüçyüsçü düşünceye göre, haraç veren bu yabancı elçiler akını Çin imparatorunun meşruluğunu güçlendirmekteydi; çünkü haraç hükümdarın Cennetin altındaki yönetici olarak meşruluğunun sembolüydü. Haraç ödeyen devletler için ise, Çin’in yeni yöneticiyi tanınması ve ataması, bu yerel yöneticinin meşruluğunun yaygınlaştırılmasını sağlamaktaydı. Bu anlamda Çin tarafından kabul edilip, tanınmak ve atanmak bugünkü anlamıyla devletlerin birbirlerini diplomatik tanınmasına benzetilebilir.

Çin’in diğer ülkeler üzerinde çok fazla otoritesi yoktu. Elçi, Çin imparatorunun önünde eğildiğinde onun kültürel üstünlüğünü kabul etmiş oluyordu,

⁸¹ Rana Mitter, **Modern Çin**, Çev.: İnci Öztürk, Dost Kitabevi Yayınları, 2012, s.29-30

⁸² Tian (天) yani “cennet”, en eski Çin felsefesi kavramlarından biridir. Bugün hala “cennet” kavramının izleri Çin toplumunda görülmektedir. “Cennetin emri” ise “天命” (tiānmìng) olarak yazılır. Bir yöneticinin yönetmesine izin verilen koşulları belirlemektedir. İyi yöneticilerin cennetin emri ile yönetmesine izin verilirken; despot ve adaletsiz yöneticilerin emri iptal edilirdi.

⁸³ Wang, s.211

⁸⁴ Bryan W. Van Norden, **Confucius and The Analects: New Essays**, Oxford University Press, 2002, s. 24

kendi ülkesi üzerindeki siyasi otoritesini değil.⁸⁵ Bu anlamda bu ülkeler bağımsızlıklarından tam anlamıyla ödün vermiş olmuyorlardı.

Çinliler kendi düşünce, adet, örf, gelenek, norm ve kurallarını sınırlarının dışına benimsetmeye, kabul ettirmeye çalışmamışlardır. Ancak, başkalarının gelip değerlerini, düşüncelerini görmelerine izin vermişlerdir. Çin imparatorunu tanıyan herkese kapılarını açmışlardır. Çin uygarlığını tanımayanları barbar olarak kabul ediyorlardı. “Resmi Çin kayıtlarına göre yabancı elçiler imparatorluk sarayına devlet işleri ya da görüşmeler için gelmezlerdi, imparatorun uygarlaştırıcı etkisiyle “dönüştürülmeye” gelirlerdi.”⁸⁶

Vergi veren devletler elçilerini Çin imparatoruna gönderdiklerinde, bu elçiler belirli ritüelleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Örneğin, kowtow olarak adlandırılan dizlerinin üzerine çöküp, alınlarını yere değdirerek; kendilerinden daha üstün olan Çin imparatoruna karşı saygılarını göstermiş ve kendisine biat edeceklerini kabul etmiş oluyorlardı. Bu tür ritüellerin Çinliler için önemi büyüktü. Bu önem sadece sembolik anlamda düşünülmemelidir. “Konfüçyüs, ritüellerin ve törenlerin erdemin açıkça gösterildiği araçlar olduğuna inanmaktaydı.”⁸⁷ Törenler ve benzeri gelenekler aslında ahlaki mükemmelliğe ulaşmak anlamına gelmekteydi ve bunlar kaosu ve düzensizliği önlemek için önemliydi.⁸⁸ Çin’in oluşturduğu bu uluslararası düzenin ritüeli de imparatora verilen vergi üzerinden gerçekleşmekteydi. Vergi veren ülkelerin elçilerinin “kowtow” adı ile bilinen diz çökme hareketi, Çin imparatorunun otoritesinin o ülke tarafından tanındığını ve bu otoriteye uyacaklarını göstermekteydi.

“Çin imparatoru siyasi bir yönetici olmasının yanı sıra metafizik bir kavramdı. Siyasi rolü itibarıyla imparator, insanlığın yüce hükümdarı olarak algılanırdı; Çin’in Konfüçyüsçülükten kaynaklanan hiyerarşik sosyal yapısının bir benzeri olan dünya siyasi hiyerarşisinin zirvesindeki insanlığın imparatoruydu o... Çin devlet protokolü, imparatorun herşeye kıyasla olan mutlak üstünlüğünü *kowtow* denilen secde hareketi vasıtasıyla ikrar etme

⁸⁵ Gregory Smits, **Visions of Ryukyu: Identity and Ideology in Early-Modern Thought and Politics**, Honolulu, HI: University of Hawai’i Press, 1999, s. 36

⁸⁶ Henry Kissinger, **Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin**, Kaknüs Yayınları, 2015, s.41

⁸⁷ Wang, s.212

⁸⁸ Wang, s.212

konusunda ısrarcıydı ki bu hareket, tam bir secededir; alın, her bir yere inişte üç kere zemine değdirilmelidir.”⁸⁹

Vassallar haraç sisteminin kural ve kaidelerini kabul etmiş; benimsemiş ve bölgesel ilişkilerde Çin’in üstünlüğünü tanımışlardı. Kore, Vietnam ve bir ölçüde Japonya gibi devletler de Çin kurumlarını örnek almışlar ve resmi iletişimlerinde Çince kullanmışlardı. Ekonomik, askeri ve kültürel lider pozisyonundaki Çin, bölgenin siyasi düzeninden ve güvenliğinden sorumluydu. Vassallar Doğu Asya’da Çin’in üstünlüğünü kabul ettikleri için, Çin’in onlara saldırması için bir neden kalmıyordu. Diğer bir deyişle, hiyerarşi korunduğu sürece, barış ve düzen devam ediyordu. Sistemin işleyişi, kurumları, yönetimi zamanla değişikliğe uğramıştı. Çin’in gücü bölünmeye başladığında, çatışma çıkmaya başladı.

Doğu Asya o dönemde savaflara da şahitlik etmiştir. Çin, Kore, Vietnam, Japonya gibi Konfüçyüsçü toplumlar haraç sistemini meşru sistem olarak gördükleri için birbirleriyle savaşa girmemişlerdir. Haraç sisteminin kurallarını, düzenini ve Konfüçyüsçü düşünceyi benimsemeyen göçebe toplumlar, Çin ile çatışmaya girmişlerdir (Kang, 2010). Güç kavramı göz önünde tutulduğunda, Konfüçyüsçü bu yerleşik vassal toplumların kapasite olarak kendisinden daha iyi olan Çin’in hakimiyetini kabul ettiklerini ve Çin’e karşı baş kaldırmadıklarını görüyoruz. Buna karşın; Çin’in üstünlüğünü kabul etmeyen göçebe toplumların savaş süvarilerinin olması onlara askeri bir avantaj oluşturmaktaydı ve göçebe toplumlar Çin’e karşı savaşmakta bir engel görmüyorlardı. Bu nedenle, Çin İmparatorluğu’nun dış ilişkilerini sadece haraç sistemi üzerinden değerlendirmek ve kurmuş olduğu uluslararası sistemde hiç savaş olmadığını söylemek yanlış olur. Haraç sisteminin bölgedeki bütün toplumları kapsayan bir sistem olmadığını belirtmeliyiz. Çin’in bütün dış ilişkileri haraç sistemi çatısı altında genellenemez. Bu genelleme bizi modernite öncesi Çin’in kurmuş olduğu Doğu Asya sisteminin tamamen barışçıl ve istikrarlı olduğu sonucuna götürür. Ancak, Haraç sistemi, Çin’in dünya düzeni

⁸⁹ Kissenger, **Çin: Düünden Bugüne Yeni Çin**, s. 38

algısını yorumlamak; dış ilişkilerindeki bürokratik yönetimini araştırmak; ve Doğu Asya tarihi düzenini analiz etmek için kullanılmaktadır.⁹⁰

Bazı akademisyenler haraç sistemini Çin'in bugünkü uluslararası ilişkilerini değerlendirmek açısından göz önünde tutulması gerektiğini savunmaktadırlar. Fairbank ve Teng, haraç sistemini Çin uluslararası ilişkileri ve diplomasisinin ve bütün düzenin bir aracı olarak görmüşlerdir.⁹¹ Haraç sistemi, Çinli olmayan "barbarların" olduğu bölgelere Çin politik ve etik kuralların ve bütün bir düzenin verildiği bir mekanizmaydı.⁹² Fairbank bu tanımı yaparak, kendisinden sonra Çin'in merkez olduğu Doğu Asya'nın haraç ilişkileri dzeninini anlatan yazılara bir model oluşturmuştur. Bu düzene "Çin dünya düzeni" denmiştir.

Zhang Feng "Rethinking the 'Tribute System':Broadening the Conceptual Horizon" adlı makalesinde haraç sistemi ile Çin'in bugünkü pragmatik güvenlik politikaları ve g temelli ilişkileri arasında ilişki kurmuştur.⁹³ Asya güvenliği ve güç ilişkileri üzerine yazılan pek çok çalışmada haraç sistemi yapısının, Çin'in "barışçıl gelişim", stratejik Asya blgeselliği ve bölgesel müttefik sistemi oluşturma konusundaki dikkat çeken diplomatik çabaları gibi jeo-politik eğilimlerini etkilediği üzerinde durulmaktadır.⁹⁴ Bu tartışmalar sonrasında "yeni haraç sistemi" kavramı oluşmuş ve Çin'in şu anki uluslararası ilişkileri "yeni haraç sistemi" kavramı çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır.⁹⁵ Bu kavram aslında Çin'in günümüz dış politikasının geçmiş dış politikası ile olan benzerliğini ve haraç sistemi dşuncesinin Çin'in ağdaş diplomasisine olan katkılarını göstermek amacı ile kullanılmaktadır.

⁹⁰ Su-Yan Pan and Joe Tin-Yau Lo, s.7

⁹¹ J. K. Fairbank and S. Y. Teng, "On the Ch'ing Tributary System", **Harvard Journal of Asiatic Studies**, Vol. 6, No. 2, Haziran1941, s. 137

⁹² **Ibid.**, s. 139

⁹³ Zhang Feng, "Rethinking the 'Tribute System':Broadening the Conceptual Horizon of Historical East Asian Politics", **Chinese Journal of International Politics**, C. 2, 2009, s.561

⁹⁴ **Bkz.:** David C. Kang, **East Asia Before the West: Five Centuries of Trade and Tribute**, New York, NY: Columbia University Press., 2010; **Bkz.:** Moham Malik, "China in the Asia-Pacific in 2040: Alternative futures", Ed.: Rouben Azizian and Artyom Lukin, **From APEC 2011 To APEC 2012: American and Russian Perspectives on Asia-Pacific Security and Cooperation**, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies Far Eastern Federal University, pp. 162-77.; **Bkz.:** Andreas Boje Forsby, "An end to harmony? The rise of a Sino-centric China", **Political Perspectives**, C.5, No: 3, pp. 5-26

⁹⁵ Su-Yan Pan and Joe Tin-Yau Lo, s.8

Meşru bir otorite ile maddi gücün bir karışımı üzerine inşa edilen haraç sistemi, Çin'in otoritesini kabul eden vassal devletleri sömürmemesi yönünde Çin'den güvenilir taahhütler içeren normatif bir sosyal düzen sağlamıştır.⁹⁶ Sistemde kültürel başarı askeri ve ekonomik güç kadar önemli bir amaçtı. Hiyerarşideki sıralama çok önemliydi ve bu sıralamanın siyasi, ekonomik veya askeri güçten kaynaklanması gerekmiyordu. Çin sorgusuz hegemondu ve bu statü sadece büyüklük veya ekonomik gücü ile değil; kültürel başarıyla ve diğer siyasi aktörler tarafından tanınmakla oluşuyordu. Sistemdeki bütün siyasi aktörler sistemin kurallarına uydular ve sorgulamadılar. Göçebe toplumlar gibi Konfüçyüsçü düşünceyi reddeden siyasi birimler bile sistemin kurallarını, tanımlanmış hiyerarşiyi, uluslararası ilişkilerin yönetilme şeklini sorgusuz kabul ettiler; ve zamanın baskın düşünce ve kurumlarına karşı kendi düşünce ve kültürlerini tanımladılar.⁹⁷ Bu açıdan bakıldığında, Çin'in modernite öncesi dönemde çevre ülkeleri yönetmesini sağlayan haraç sistemi bir yumuşak güç aracı olarak görülebilir. Çin'in tarihindeki geleneksel diplomatik yönetim şekli bu sistemdir. Çin, 1840'lara kadar sistemde açık bir şekilde askeri, kültürel ve ekonomik olarak Asya'nın dominant gücüydü; ama çevre ülkelere karşı yayılmacı bir politikayı amaç edinmemişti. 14. yüzyıldan itibaren Çin'in üstünlüğünü kabul etmiş ve etkisi altında kalmış devletler haraç sistemi içinde uzun yıllar barış içinde yaşamışlardır. Kurulan bu haraç sistemine genel anlamda baktığımızda, Çin'in barbar olarak tanımladığı çevre ülkeleri sert güç kullanarak egemenliği altına almaya çalışmadığını; ticari ilişkiler üzerinden üstünlüğünü kabul ettirdiğini ve onları kontrol altına almaya çalıştığını görmekteyiz. Bugün bile Çin'in yakın bölgesi ile olan ilişkilerinde bu sistemin etkisine rastlanmaktadır. Çin'in "barışçıl politika" söylemlerine baktığımızda da tarihine atıf yaptığını ve haraç sistemi içinde saldırgan bir politika izlemediğini; dolayısıyla bugün de aynı şekilde barışçıl politika izlediğini vurguladığını görmekteyiz.

⁹⁶ David Kang, "East Asia when China was at the centre: The tribute system in early modern East Asia", **Routledge Handbook of Asian Regionalism**, Ed.: Mark Beeson, Richard Stubbs, 2012, s. 58-59

⁹⁷ **Ibid.**, s. 61

2.2. ÇİN'İN TARİHSEL HAFIZASI VE TRAVMALARI

2.2.1. Aşağılanma Yüzyılı

16. yüzyılda, Batılı sömürgeci güçler, deniz aşırı koloniler ve yeni pazar alanları aramak için “Uzak Doğu” topraklarına yöneldiler. Bu dönemde, Doğu Asya’da kendi sistemini kurmuş zengin Çin’in, sanayileşmiş Batı’nın dikkatini çektiğini görmekteyiz. İlk olarak 1514’te Portekizliler Çin topraklarına girdiler. Daha sonra peş peşe İspanyollar, Hollandalılar ve İngilizler Çin’e geldiler. Çin’in kurmuş olduğu sistemin kurallarına uymak istemeyen; serbest ticaret ilkesi ile ilerleyen Batı’yı Çin reddetmiştir. 1793 yılında, İngilizler Çin’den ticaret limanlarını kendilerine açmaları ve Çin topraklarında şirket açmak için izin verilmesi taleplerinde bulundular. Çin bu talepleri reddetti. Afyon Savaşları’nın başlangıç noktası da aslında budur. Çin ile ticaretinde zarar eden İngilizler, ticari açığı tersine çevirmek için, afyon kaçakçılığına ve sivil halkı ve askerleri uyuşturucuya alıştırmaya başlamışlardı. Çok büyük miktarlarda afyon ithalatı yapılmaya başlanmıştı. Sonuç olarak, İngilizler Çin’e yasal olmayan yollardan afyon soktukları için iki ülke arasında savaş başlamıştır. Britanya Çin’e savaş açtığında, Çin’in askeri gücü çok zayıftı. Bu nedenle, o dönemde Çin’e hakim olan Qing Hanedanlığı kısa süre içinde anlaşmayı kabul etmek zorunda kaldı. 1839-1842 yılları arasında gerçekleşen savaşı İngilizler kazandı ve 1842 yılında iki ülke Nanking Anlaşmasını imzaladı. Bazı topraklardan vazgeçme ve Britanya’ya tazminat vermekle sonuçlanan anlaşma sonrası Çin, kendi topraklarında egemenliğini kaybetmiş ve aşağılanmış oldu.⁹⁸ Yenilgi sonrasında limanların İngilizlere açılması, kapitülasyonların verilmesi ve Hong Kong’un İngilizlere 99 yıllığına kiralanmak zorunda kalınması Çinlilerde büyük bir travmaya neden olmuştur. Batılı güçlerin daha fazla imtiyaz sahibi olmak istemeleri sonucunda 1856 yılında II. Afyon Savaşı çıkmış ve 1860 yılına kadar sürmüştür. Bu sefer İngilizlerin yanında Fransızlara da kapitülasyonların yolu açılmıştır. Daha fazla liman ticarete açılmak zorunda kalmıştır.

Birinci Afyon Savaşı’ndan 1900’lerin başına kadar Çin, dönemin büyük güçleri tarafından pek çok kez saldırıya uğradı ve aşağılandı. 60 yıl boyunca, Çin dış

⁹⁸ Cao Dawei, Sun Yanjing, **China’s History**, China Intercontinental Press, 2011, s.187

dünyaya kapılarını açmak zorunda kaldı. Amerika Birleşik Devletleri ile Wangheia Antlaşması, Fransa ile Whampoa Antlaşması, Rusya ile Aigun Antlaşması ve Japonya ile Shimonoseki Antlaşması dahil olmak üzere eşitsiz antlaşmalar imzalandı. Anlaşmalar, topraklardan çekilme, tazminat ödenmesi, yabancı garnizonların konuşlandırılması, misyonerlik faaliyetleri ve açık afyon ticareti ile ilgili aşağılayıcı ve egemenliğe zarar verici maddeler içeriyordu.⁹⁹ Çin’de halk ayaklanmaları meydana geldi. 1900 yılında istilacı güçler İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya ve İtalya’nın 2.000 askerinden oluşan bir ordu kurdular. Müttefik güçlerin oluşturduğu bu ordu, önce Tianjin’e daha sonra Pekin’e girdi. 1901 yılında Çin, müzakereler için yabancı güçlerin belirlediği şartları kabul etmek zorunda kaldı. 1901 Protokolü olarak bilinen bir Protokol resmi olarak imzalandı. Bu Protokol, Çin’in egemenliğini ve insan haklarını azami ölçüde alt üst etti.

Afyon Savaşları, Çin - Fransa Savaşı, Çin - Japonya Savaşı ve Sekiz Güç Müttefik Birliklerinin istilası Qing Hanedanlığını, politik, ekonomik ve kültürel alanlarda olumsuz etkisi olan ve Çin’in bölgesel hakimiyetini, yetki alanını ve yönetimini çiğneyen pek çok adaletsiz anlaşmayı imzalamaya zorlamıştır. Bütün bu gelişmelerden sonra Çin, Batı’nın kapitalist sistemine dahil olmuş ve Batı’nın ucuz iş gücünden faydalandığı, kaynaklarını yağmaladığı bir koloni haline gelmiştir. Batılılar bu anlaşmaların Çin’e Batılı normaları benimseterek; Onu aydınlanma sürecine çekeceğini savunurken; Çin için bu sadece ekonomik ve siyasi bir saldırı değil; aynı zamanda felsefi bir saldırıydı.¹⁰⁰

Bu olaylar üzerine, Çin’in yakın bölgesiyle ve gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerinde oluşturduğu hiyerarşik sistem yani haraç sistemi sona ermiştir. Bu sistem kendi içindeki sorunların yol açtığı sıkıntılar, Afyon Savaşları ve Japon istilası sonrasında son bulmuş ve Çin’in uluslararası sistemdeki rolü değişmiştir. Birinci Afyon Savaşı sonrası Çin sadece yabancı güçlerle savaşmakla kalmamış, Qing

⁹⁹ “China Before the Invasion of the Eight-Power Allied Forces”, (Çevrimiçi)

<http://www.china.org.cn/e-8guo/1/0.htm>

¹⁰⁰ Kissenger, **Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin**, s.95

Hanedanlığı'nın tahttan inmesi ve demokratik bir siyasi sistem kurmak için çabalamıştır.

1911 yılından sonrasına yani modern Çin dönemine baktığımızda, ülkenin bir taraftan Japon işgali ile diğer taraftan milliyetçiler ve komünistler arasındaki iç savaş ile mücadele ettiğini görmekteyiz. Japonların işgali Çinlilerde travmaya yol açan bir başka nedendir. 1931 yılında başlayan işgalin en önemli olayı 1937 yılında gerçekleşen Nanking (Nanjing) katliamıdır. 300.000 civarında ¹⁰¹ Çinlinin öldürüldüğü telaffuz edilen katliam, bugün dahi Çinliler için çok hassas bir konudur. Japon istilasının Çinliler üzerinde Afyon Savaşlarına oranla daha büyük bir travma yarattığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü İngilizlerden farklı olarak Japonların istilası, Çin'in kurmuş olduğu haraç sistemi içinde yer almış ve üstünlüğünü kabul etmiş, sistemde kendisine bağlı bir ülkenin istilasıydı. 19.yy ortalarından 20.yy ortalarına kadar olan süreci Çinliler “aşağılanma yüzyılı” olarak görmektedirler.¹⁰²

2.2.2. Mao Zedong Dönemi

Mao dönemi “barışçıl yükseliş”in anti tezi olarak görülebilir. 1949'da Komünistlerin zafer kazanması ile birlikte Çin, uluslararası topluma entegre olma politikasını terk etmiş ve Soğuk Savaş'ta Batı'ya karşı yerini almıştı. Kendisini muhalefetin içine koymasının yanı sıra, Batı artık Çin olarak Tayvan'daki Milliyetçi Hükümet'i tanımış ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki temsil hakkı da Tayvan'a verilmişti. Çin'in Sovyetler Birliği ile ilişkileri başlangıçta iyi gitmiştir. Sovyetler Birliği açısından büyük bir ülke olan Çin'i kontrol edebilmek önemlidir. Büyük savaşlardan çıkmış Çin Halk Cumhuriyeti içinse Sovyetler Birliği'nden alacağı ekonomik yardım büyük önem taşımaktaydı. Ayrıca Çin'in uluslararası toplumda tanınıp, diplomatik ilişkilere başlayabilmesi açısından da Sovyetler Birliği'ne ihtiyacı vardı. Ancak Çin hiçbir zaman Sovyetler Birliği'nin tam kontrolü altına girmemiştir. Sovyetler ile olan ittifakın bozulmasından sonra Çin, izolasyon politikası izlemeye başlamıştır.

¹⁰¹ Bkz. “China remembers Nanjing massacre”, **The Guardian**, 13 Aralık 2014, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/world/2014/dec/13/china-remembers-nanjing-massacre>

¹⁰² Barry Buzan, “China in international society: Is “peaceful rise” possible?” **The Chinese Journal of International Politics**, 2010, Vol.3, s. 9

Çin'in bir diğer dış politikası da 1955 tarihinde Bandung Konferansı ile başlayan Bağlantısızlar Hareketi içinde yer almaya çalışmasıdır. Bağlantısızlar Hareketi içinde yer alan ülkeler tarafından Çin'in pozisyonunun zaman zaman sorgulanmasının yanında, Çin'in izlediği sert politikaların üçüncü dünya ülkelerinde korku uyandırması da Çin'i izolasyon politikasına götürmüştür.

Mao döneminde komünist liderler Çin toplumunu yeniden şekillendirmeye başlamışlardı. 1958'de Mao'nun başlattığı "İleriye Doğru Büyük Hamle" umulanı vermemiş, ekonomik çöküntü yaşanmış ve ideolojik heyecan azalmıştı. Mao'nun konumu zayıflayınca otoritesini koruyabilmek için devrimci ruhu yeniden canlandırmayı amaçlayan 'Kültür Devrimi'ni başlatmıştır. Devrimi'in uluslararası alanda yarattığı olumsuz etkilerden dolayı Çin tamamen kendi içine kapanmıştı. 1966-76 yılları arasında gerçekleşen Kültür Devrimi sonucunda fakirleşen halk aynı zamanda güvenlik tehdidine maruz kalmıştır. Dolayısıyla Kültür Devrimi'ne karşı oluşan yerel reaksiyonun sonucu olarak Çin uluslararası topluma geri dönüş kararı almıştır.¹⁰³

2.3. ÇİN'İN POLİTİK KÜLTÜRÜ, DİPLOMASİSİ VE BARIŞÇIL SÖYLEMİ

Henry Kissenger, "Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin" adlı kitabında "Batı Avrupalıların üstün teknolojileri ile tehlikeli saldırıları ve Rusya ile Japonya'nın yeni ihtirasları arasında ayakta kalmaya çalışan Çin'in en büyük yardımcıları kültürel bağlılığı ve diplomatlarının olağanüstü becerileri olmuştur."¹⁰⁴ diyerek Çin kültürüne ve diplomasisine vurgu yapmaktadır.

Çin'e uluslararası toplum ile olan ilişkisi üzerinden baktığımızda geçmişten bugüne kadar olan dönemi dört başlığa ayırabiliriz: (i) Doğu Asya'daki Çin merkezli uluslararası toplum; (ii) Çin'in Batı toplumuna uyum sağlamaya çalıştığı ve orada bir yer edinmeye çalıştığı 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın ortalarına kadar olan dönem; (iii) Çin'in büyük ölçüde Batı toplumuna yabancılaştığı ve muhalif olduğu

¹⁰³ **Bkz.:** Xinning Song, "Building International Relations Theory with Chinese Characteristics", **Journal of Contemporary China**, C.10, No:26, 2 Ağustos 2010, s. 62; **Bkz.:** Yan Xuetong, "The Rise of China in Chinese Eyes", **Journal of Contemporary**, C. 10, No: 26, 2 Ağustos 2010, s. 35.

¹⁰⁴ Kissenger, **Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin**, s.91

devrimci dönem; ve (iv) 1970'lerin sonundan bu yana geçen Çin'in daha küreselleşmiş ama nihayetinde yine Batı liderliğinde oluşmuş uluslararası topluma katılma süreci.

Haraç sistemi, diplomatik ve ticari ilişkiler aracılığıyla modernite öncesi Çin'in uluslararası ilişkilerini şekillendirmiştir. O dönemin diplomasisi, Çin tarafından tanınmak ve ticari ilişkiye geçmenin avantajlarından faydalanmak için; vassal devletin Çin'e diplomatik ritüelleri gerçekleştirmek üzere bir elçi göndermesini kapsamaktadır. Çin'in bugünkü diplomasisi ile haraç sistemi arasında direk bağlantı kurmak elbette yanlış olur. Çin bugün IMF, DTÖ ve Kapsamlı Nükleer Deneme Yasağı Anlaşması gibi uluslararası normlara ve kurallara uymaktadır. Bunun yanında Çin, Asya'daki komşularının ürünlerini satın alan başlıca ülkedir ve bölgenin temel yabancı sermaye kaynağıdır.¹⁰⁵ Çin'in çok taraflı işbirliğine yönelik girişimleri, komşularını ve diğer bölge ülkelerini yükselen ticaret ve mali destek aracılığıyla kendi tarafına çekerek; Çin'in, Asya'nın tartışılmaz jeopolitik güç merkezi olmasını hedefleyen stratejik bir çaba olarak görülmektedir.¹⁰⁶ “Çin'in barışçıl yükselişi” sloganı ile birleşen bu yeni diplomasi, endişeleri bastırmak ve yükselen bir güce karşı dengeleme politikası çerçevesinde diğer ülkelerin müttefik olma ihtimalini azaltmak için de yardımcı olmaktadır.¹⁰⁷ Ayrıca Çin, ticareti geçmişte olduğu gibi diplomasisinin bir parçası olarak görmektedir. Günümüzde Çin Hükümeti denizaşırı yatırımlarını ustalıklı üst düzey resmi ziyaretlerle ilişkilendirmektedir. Diplomasi ve ticaretin birbirine geçmesi, Çin'in haraç sistemi geleneğindeki benzemektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilk 30 yılındaki diplomatik ilişkilerine baktığımızda, temel amacının devleti sağlamlaştırmak ve bağımsızlığını korumak olan ülkenin, diğer ülkeleri küçük görme üzerine kurulu diplomasiye son verdiğini; eşitlik ve karşılıklı çıkar temelinde diğer ülkelerle diplomatik ilişkiler kurduğunu ve

¹⁰⁵ Su-Yan Pan & Joe Tin-Yau Lo, s.10

¹⁰⁶ **Bkz.:** Abanti Bhattacharya, “China's Discourse on Regionalism: What it Means for India”, **Asia-Pacific Review**, C.17, No:1, 2010, s. 97-123; **Bkz.:** Wendell Minnick, “China's 'One Belt, One Road' Strategy”, **Defense News**, 11 Nisan 2015, (Çevrimiçi)

<https://www.defensenews.com/home/2015/04/11/china-s-one-belt-one-road-strategy/>

¹⁰⁷ Joseph S. Nye, “The rise of China's soft power”, **Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs**, 29 Aralık 2005, (Çevrimiçi)

<https://www.belfercenter.org/publication/rise-chinas-soft-power>

gelişmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğu ile güçlü ilişkiler kurmaya çalıştığını görmekteyiz.

1972 yılında ABD ile yakınlaşma, ABD ve diğer ülkeler tarafından tanınma ve BM’de temsil edilme gelişmeleri ile birlikte izolasyon politikasına son verilmiş ve akabinde 1978’de başa gelen Deng Xiaoping önderliğinde reform dönemi başlamış ve Çin küresel ekonomiye entegre olma yolunda ilk adımlarını atmıştır. Deng, “Çin tipi Sosyalizm” terimini ortaya çıkarmıştır. Bu kavramın “kapitalist bir ekonomide komünist partinin topyekün kontrolü” gibi bir karşılığı vardır.¹⁰⁸ Çin Komünist Partisi’nin 1978 yılının sonunda gerçekleştirdiği 11. Kongresi Çin tarihinde ve diplomasisinde yeni bir dönem açmıştır. Çin’in en öncelikli amacı kendi ekonomik gelişimi olmuştur; ve bu nedenle bölgesel veya küresel uluslararası alanda istikrar ihtiyacını ortaya koymuştur. Sonuç olarak, Batı’nın kurduğu ve baskın olduğu sisteme muhalif olan Mao’nun devrimci yükseliş politikasından vazgeçilerek; Deng Xiaoping’in mevcut sistem içinde barışçıl yükseliş politikasına geçilmiştir. 1970’lerden itibaren Çin ve uluslararası toplum arasında önemli bir dönüşüm olmuştur. Yine aynı yıllarda Çin radikal dönemdeki sınıf tabanlı söylemi bırakarak uluslararası toplumun devlet temelli söylemine geçmiştir.¹⁰⁹

Çin’in barışçıl politika söylemini incelediğimizde, “barışçıl yükseliş” kavramı karşımıza çıkmaktadır. “Barışçıl yükseliş” kavramı aslında Kasım 2003’te Bo’ao Forum’da ilk defa Çinli akademisyen Zheng Bijian tarafından literatüre kazandırılmıştır¹¹⁰. Zheng Bijian, Çin’in ekonomisini geliştirmek için ihtiyacı olan ortamın barışçıl küresel ortam olduğunu vurgulamıştır.¹¹¹ Zheng, “Çin’in Barışçıl Yükselişi için Yeni Bir Yol ve Asya’nın geleceği” başlıklı konuşmasında aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Reformun ve dışa açılışın başlamasından bu yana 25 yıl içinde, Çin hem kendi ulusal koşullarına uygun, hem de zamanın akışına uygun yeni bir stratejik yol açtı. Bu yeni stratejik yol, ekonomik küreselleşmeden ayrılmak yerine, bu küreselleşmeye katılırken; aynı

¹⁰⁸ Tim Marshall, **Coğrafya Mahkumları**, Epsilon Yayınevi, Çev.: Mert Doğruer, Mayıs 2018, s. 56

¹⁰⁹ Barry Buzan, “China in international society: Is “peaceful rise” possible?” **The Chinese Journal of International Politics**, 2010, C.3, s.12

¹¹⁰ <http://www.china.org.cn/english/features/93939.htm>

¹¹¹ Willy Wo-Lap Lam, **Chinese Politics in the Hu Jintao Era: New Leaders, New Challenges**, An East Gate Book, New York, 2006, s.166

zamanda Çin'in kendi karakteriyle bağımsız olarak inşa ettiği sosyalizm üzerinde oluşan Çin'in barışçıl yükselişidir.”¹¹²

Devlet Başkanı Hu Jintao ve Başbakan Wen Jiabao'nun temel hedefleri ekonomik gelişime devam edebilmek için dünya barışını, özellikle de yakın bölgelerdeki barışı korumaktır.¹¹³ Her ikisi de konuşmalarında “barışçıl yükseliş” kavramını kullanmışlardır. Kavram Çin dış politikasının daha resmi bir bileşeni haline gelmeye başlamıştır. Wen Jiabao, 2003'ün Aralık ayında Harvard Üniversitesi'nde konuşmasında “barışçıl yükseliş” terimini şu şekilde kullanmıştır:

“Bugün Çin reform ve dışa açılma sürecinde olan ve barışa adanmış yükselen bir güçtür. Bizim gelişmemiz için yabancı ülkelere bel bağlamamız ne uygundur, ne de mümkündür... Bu açılım dış dünyaya daha da genişletilmişken, daha bilinçli bir şekilde ve tamamen yapısal değişikliklerimize, sürekli genişleyen iç pazarımıza, vatandaşlarımızın büyük orandaki birikimlerinin yatırıma dönüşmesine, ve kaynak ve çevre ile ilgili sorunları çözmede toplumun refahının artmasına ve bilimsel ve teknolojik ilerlemelere güvenmeliyiz. İşte bu, Çin'in barışçıl yükseliş ve gelişme yolunun özünde yatmaktadır.”¹¹⁴

Mao Zedong'un doğumunun 110. yıl dönümünün kutlandığı 26 Aralık 2003 tarihinde de Hu Jintao “barışçıl yükseliş”ten şu şekilde bahsetmiştir:

“Barışçıl yükselişin gelişmesi yolunda ısrarla durmalıyız. Barışçıl biraradalığın beş prensibini¹¹⁵ temel alarak her ülke ile iyi geçinmeye; karşılıklı saygı ve karşılıklı menfaat temelinde diğer ülkelerle iletişim kurmaya ve işbirliğine gitmeye ve bütün insanlık için barış ve kalkınma büyük amacına katkı sağlamaya devam etmeliyiz.”¹¹⁶

Zheng Bijian'ın konuşmasından çıkan “barışçıl yükseliş” terimi artık sadece bir terim olmaktan çıkmış; Çin'in stratejisi haline gelmiştir ve pek çok makalede

¹¹² Robert L. Suettinger, “The Rise and Descent of “Peaceful Rise”, **China Leadership Monitor**, No.12, s.2

¹¹³ Willy Wo-Lap Lam, **a.g.e.**, s.158

¹¹⁴ Robert L. Suettinger, “The Rise and Descent of “Peaceful Rise””, **China Leadership Monitor**, No.12, s.3

¹¹⁵ “Barış içinde bir arada yaşamın beş ilkesi” 1954 yılında Çin, Hindistan ve Birmanya tarafından ortaklaşa ileri sürülmüştür. Bu beş ilke; egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, birbirine saldırmama, birbirinin içişlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı yarar ve barış içinde bir arada yaşama ilkelerinden oluşmaktadır.**Bkz.:** <http://turkish.cri.cn/781/2014/05/27/1s159647.htm>

¹¹⁶ Suettinger, **a.g.e.**, s.4

strateji olarak geçmeye başlamıştır.¹¹⁷ “Barışçıl yükseliş (heping jueqi)” kavramı “Çin tehdidi” kavramına karşı bir grup Şangaylı akademisyen tarafından ön plana çıkartılmıştır. Barışçıl yükseliş kavramı Çin’in asla bir hegemon olma isteğinin olmadığına altını çizmektedir. Çin, çevre ülkelerle ve ASEAN ile serbest ticaret anlaşmaları yaparak ekonomik ilişkiler kurmada başarı göstermiştir. Çin’in güneyinde yer alan Kamboçya, Laos, Myanmar ve Vietnam gibi ekonomisi zayıf ülkelere de 2004 yılından itibaren bir çeşit Çin tipi Marshall Planı uygulamıştır.¹¹⁸ Çin, “barışçıl yükseliş” politikası üzerinden ekonomik ilişkiler kurduğu ülkelere övgüler almaya başlamış; ve bu ülkelerde Çin tehdidi kavramı daha az kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin, Malezya’nın ve Tayland’ın liderleri Çin’den bahsederken akademik eleştirmenlerin sık kullandıkları “yırtıcı kaplan” veya “ateş saçan ejderha” benzetmeleri yerine, “cömert fil” benzetmesini kullanmışlardır.¹¹⁹

Bunun yanında anayasa profesörü olan Cao Siyuan, yerel politikalarda gerçek bir liberalleşme olmadığı için “barışçıl yükseliş” politikasının uygulanabilirliğini sorgulamıştır. Demokratik ve şeffaf olmayan siyasi sistem dolayısıyla yabancıların Çin’in barışçıl politika sürdüreceği konusunda ikna olduklarından şüphe duyduğunu dile getirmiştir.¹²⁰

Bir süre sonra “barışçıl” kelimesi yerine “yükseliş” kelimesinin daha fazla dikkat çekmesi üzerine Çin’in “barışçıl yükseliş” söylemi yerini “barışçıl kalkınma” söylemine bırakmıştır. Hu Jintao dönemine baktığımızda “barışçıl yükseliş” yerine ilk olarak Deng Xiaoping döneminde bir dış politika ilkesi olarak çıkan “barış ve kalkınma” söylemine ağırlık verdiğini görmekteyiz. Ayrıca, “barış ve istikrar”, “barış ve güvenlik”, “barışçıl biraradalık” terimlerini de kullanan Hu Jintao’nun bir süre sonra “barışçıl yükseliş” söylemini bıraktığı gözlemlenmiştir.¹²¹

¹¹⁷ **Bkz.:** Buzan, Barry, “The logic and contradictions of ‘peaceful rise/development’ as China’s grand strategy”, **The Chinese Journal of International Politics**, C.7, No:4, pp. 381-420.; **Bkz.:** Jinghan Zeng, “Is China committed to peaceful rise? Debating how to secure core interests in China”, **International Politics**, Haziran 2017; **Bkz.:** Robert L Suettinger, “The Rise and Descent of ‘Peaceful Rise’”, **China Leadership Monitor**, No.12

¹¹⁸ Willy Wo-Lap Lam, **a.g.e.**, s.167

¹¹⁹ **Ibid.**

¹²⁰ **Ibid.**, s.168

¹²¹ **Bkz.:** CCTV, <http://english.cntv.cn/20111009/106845.shtml>; **Bkz.:** “Hu says China committed to peaceful development”, **Global Times**, 8 Kasım 2012, (Çevrimiçi)

Barışçıl biraradalık doktrininin biri tarihi diğeri güncel olan iki temel dayanağı vardır. Tarihi olan dayanağı geçmişteki haraç sistemine, yani tabiyet sistemine dayanır. Bu sistem Avrupa sömürgeciliğinin aksine askeri güce ve zorlamaya dayanmamaktadır. Güncel olan dayanağa gelince; Çin henüz ekonomik gelişimini tamamlayamamış; dünyanın ikinci büyük ekonomisi olsa dahi gelir dağılımındaki dengesizliği düzeltememiş; kalkınmasını sürekli kılmaya çalışan bir ülkedir. Bu nedenle söylemlerinde barışçıl bir ülke olduğu ve dış politikada kendinden kaynaklı olarak asla saldırgan yaklaşımlar göstermeyeceğini sürekli vurgulamaktadır. “Barışçıl kalkınma” politikası, Çin’in yükselişinin uluslararası barış ve güvenliğine bir tehdit olarak görülmemesi konusunda uluslararası toplumu ikna etmek için oluşturduğu resmi politikasıdır.

Hu Jintao’nun ÇHC'nin 60. Kuruluş Yıldönümü için düzenlenen kutlama toplantısında yaptığı konuşmada “uyum” kavramına önem verdiği görülmektedir:

“Bağımsız ve barışçı dış politikayı, barışçı gelişme yolunu, karşılıklı yarar ve ortak kazanç ilkesine dayalı dış açılma stratejisini şaşmadan ve kararlılıkla izleyerek Barış İçinde Bir Arada Yaşamın Beş İlkesi temelinde bütün ülkelerle dostluğu ve işbirliğini geliştireceğiz; dünyanın bütün halklarıyla birlikte insanlığın barış ve gelişme davasını ileriye taşıyarak kalıcı barışa ve ortak refaha dayalı uyumlu dünyanın oluşturulması sürecini hızlandırmaya devam edeceğiz...”

...Geleceğe baktığımızda Çin'in eşsiz güzel yarınlarını görüyoruz. Partimiz, ordumuz ve bütün etnik gruplardan vatandaşlarımız, daha güçlü birlik ve beraberlik içinde Çin'e özgü sosyalizm bayrağını yüksekte tutarak zamanla birlikte ilerlemeli ve sürekli olarak yenilik yaratmalı; böylece güçlü, müreffeh, demokratik, uygar ve uyumlu bir modern sosyalist ülke inşa ederek Çin ulusunun kalkınma hedefini gerçekleştirmek için cesurca ilerlemeye devam etmeli; aynı zamanda emeği ve mücadelesiyle insanlığın gelişmesine daha büyük katkılar sağlamalıdır.”¹²²

Çin var olan sistem içinde, sisteme uyum sağlayarak ancak kendine özgü politikalarla kalkınmaya başlamıştır. Kazan-kazan yapısı içinde ticari ve ekonomik ilişkiler vaat eden Çin'in politikaları az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeleri

<http://www.globaltimes.cn/content/743130.shtml>; **Bkz.:** “Hu: China to maintain ‘peaceful development’”, **China Daily**, 12 Nisan 2008, (Çevrimiçi) http://www.chinadaily.com.cn/china/2008-04/12/content_6612334.htm; **Bkz.:** “Hu says China committed to peaceful development, common development of all nations”

People, 15 Kasım 2010, (Çevrimiçi) <http://english.cpc.people.com.cn/66102/7199106.html>

¹²² “Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao ÇHC'nin 60. Kuruluş Yıldönümü için düzenlenen kutlama toplantısında konuşma yapıyor.”, **China Radio International**, 1 Ekim 2009, (Çevrimiçi) <http://turkish.cri.cn/1021/2009/10/01/1s119793.htm>

fazlaca etkilemiştir. Çin diğer ülkelere birbirlerine saygı duyduğu ve birbirlerinin iç işlerine, yönetim ve rejimlerine karışmadığı yeni bir kalkınma modeli sunmaya başlamıştır. Ülkeler sadece kendilerini kalkındırmaya değil; aynı zamanda gerçekten bağımsız olmalarına izin verecek şekilde, yaşam biçimlerine ve politik tercihlerine karışılmadan uluslararası düzen içinde yer almaya başlamışlardır. Çin'in sunduğu bu sistem Joshua Cooper Ramo tarafından 2004 yılında "Pekin Konsensüsü" olarak adlandırılmıştır¹²³ ve daha sonra bu terim yaygınlaşmaya başlamıştır.

Xi Jinping başa geçtiği günden itibaren sık sık "Çin Rüyası"¹²⁴ ve "Çin Sosyalizmi" terimlerini sürekli kullanmaktadır.¹²⁵ Xi'nin hayalindeki Çin'in modernite öncesi Çin Hanedanlıklarının uluslararası ilişkilerdeki rolüne çok benzer bir model olduğu söylenebilir. Çin Doğu Asya'daki diplomatik ve ekonomik istikrarlı, barışçıl ve refah seviyesi yüksek bir düzenin merkezindeydi. Bu düzen haraç sistemine dayanmaktaydı. Diğer Asya ülkelerinden Çin'in bu sistem içindeki üstünlüğünü kabul etmesi beklenmekteydi. Bunun yanında, haraç sistemi diplomatik ilişkiler için kendi kuralları olan gelişmiş bir çerçeveydi. Sistem Konfüçyüs prensiplerini temel almaktaydı. Buna göre sistem içindeki ilişkilerde hiyerarşi görülmekle birlikte adalete önem verilmişti. Konfüçyüsçülük Çin iç politikası ve dış politikasında derin bir etkiye sahipti. Günümüzde Çin Hükümeti'nin Çin tarihinde eski dönemlere uzanan ve çok güçlü kökleri olan Konfüçyüs felsefesini ön plana çıkarmasının önemli bir nedeni de kendi yönetimleri altında halkı birleşik tutmak istemesidir. Örneğin, Devlet Başkanı Xi Jinping pek çok konuşmasında Konfüçyüsçülükten bahsetmiş ve geleneksel Çin kültürünü övmüştür. Dış politika açısından baktığımızda da; Konfüçyüsçülük komşularla iyi geçinmeyi vurgulamaktadır. Uyum ve ahenkten bahsetmektedir. Çin'in bir şekilde çatışmaya gireceği söylendiğinde; Çin, cevap olarak kendisini geçmişteki savaşlarda kurban

¹²³ **Bkz.:** Joshua Cooper Ramo, **The Beijing Consensus**, London, The Foreign Policy Centre, 2004

¹²⁴ "Çin rüyası" dört bölümden oluşmaktadır. Güçlü Çin (ekonomik, politik, diplomatik, bilimsel ve askeri); Uygur Çin (eşitlik ve adalet, zengin kültür, yüksek ahlak); uyumlu Çin (sosyal sınıflar arası iyi ilişkiler); Güzel Çin (sağlıklı çevre, düşük hava kirliliği). **Bkz.:** Robert Lawrence Kuhn, "Xi Jinping's Chinese Dream", **NY Times**, 04 Haziran 2013, (Çevrimiçi)

<https://www.nytimes.com/2013/06/05/opinion/global/xi-jinpings-chinese-dream.html>

¹²⁵ **Bkz.:** "What does Xi Jinping's China Dream mean?", **BBC**, 06 Haziran 2013, (Çevrimiçi)

<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-22726375>

olarak tanımlamaktadır; ve barışı arayan, var olan düzene uyumlu, istikrarı destekleyen bir portre çizmektedir.

Xi Jinping Çin Komünist Partisi 19. Kongresi'nde "Orta Düzeyli Refah Toplumu İnşasındaki Başarı ve Çin Tipi Sosyalizmin Yeni Dönemi" başlıklı konuşmasında hegemonya arayışı içinde olmadıklarını ve askeri yayılmacılığa yönelmeyeceklerini belirtmiştir.¹²⁶ Bunun yanında Xi'nin konuşmasında "sosyalist ülke" ve "Çin tipi Sosyalizm" vurguları ön plana çıkmıştır. Xi Jinping'in, barışçıl söyleminin yanında, politik ideolojiye de vurgu yaptığını görmekteyiz. Xi, Francis Fukuyama'nın Batı tarzı liberal demokrasiyi son hükümet biçimi olarak gören tarih anlayışını yenebileceğine inanmaktadır.¹²⁷

¹²⁶ "Infographic: Highlights of Xi's report to 19th CPC National Congress", **Xinhuanet**, 18 Ekim 2017, (Çevrimiçi) http://www.xinhuanet.com/english/201710/18/c_136689568.htm

¹²⁷ Kevin Rudd, "How Xi Jinping Views the World: The Core Interests That Shape China's Behavior", **Foreign Affairs**, 10 Mayıs 2018, (Çevrimiçi) <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-05-10/how-xi-jinping-views-world>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN'İN BÖLGESEL GÜÇ OLMA YOLUNDAKİ POLİTİKALARI

Mearsheimer'a göre “günümüzde büyük güçler ancak bölgesel hegemon olmayı umabilir ve kendi bölgelerine hükmedebilirler.” Ofansif realizm açısından Çin'in bölgesel politikalarına baktığımızda Şangay İşbirliği Örgütü gibi sadece güvenlik ve sert güç üzerinden ilerlemediğini; kültürel ve ekonomik politikaları da yoğun bir şekilde sürdürdüğünü görmekteyiz.

Son zamanlarda Çin'in sadece askeri ve ekonomik bir yükselen güç olarak ele alınmadığını; aynı zamanda gelişen “yumuşak güç” kapasitesi açısından da incelendiğini görmekteyiz. Joseph Nye'in 1980'lerin sonlarında ortaya çıkardığı “yumuşak güç”; bir ülkenin diğer ülkelerin davranışlarını, onları ikna ederek kendi amaç ve bakış açısına uyum sağlaması konusunda etkilemesi ve hiçbir zorlama ve baskı olmadan, doğal olarak rıza göstermelerini sağlamasıdır. Kültür, siyasi değerler ve dış politika bir ülkenin temel yumuşak güç kaynaklarıdır.¹²⁸ Çin'in yumuşak gücü ile ilgili akademik çalışmaların bazılarında yumuşak gücün Çin'in tarihi “saldırmadan zafer kazanma” askeri felsefesine ve çağdaş “barışçıl yükseliş” düşüncesine çok uyduğu görüşü yer almaktadır.¹²⁹ Çin'in kendisini dünya sahnesine çıkarmak için kültür, eğitim ve medya gibi barışçıl yolları kullanması son derece akla yatkın görünmektedir. Nye'in “The Rise of China's Soft Power” makalesinde olduğu gibi bazı akademik çalışmalarda ise; yumuşak güç, Çin kültürünün ihracı olarak değerlendirilmekte ve Çinli liderlerin Çin'in politik ve askeri genişlemesini gizlemek için kullandığı bir tür “yumuşak silah” olarak ele alınmaktadır. Küresel bilgi çağında, kültür, politik değerler ve diplomasi gibi gücün yumuşak kaynakları, ülkeleri büyük güç haline getiren unsurlar arasında yer almaktadır. Nye'in vurguladığı gibi, “başarı

¹²⁸ Joseph S. Nye, “Public Diplomacy and Soft Power”, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, C. 616, Mart 2008, s.96

¹²⁹ **Bkz.:** Xin Li, Verner Worm, V., “Building China's soft power for a peaceful rise”, **Journal of Chinese Political Science**, C.16, No:1, 2011, pp. 69-89; **Bkz.:** Sheng Ding, “Analyzing rising power from the perspective of soft power: A new look at China's rise to the status quo power”, **Journal of Contemporary China**, C:19, No:64, 2010, pp 255-72.

sadece kimin ordusunun kazandığına değil; kimin hikayesinin kazandığına da bağlıdır”¹³⁰.

3.1. BÖLGESEL GÜVENLİĞİN TEMEL ARACI: ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

3.1.1. Şangay İşbirliği Örgütü Kuruluşu ve Amaçları

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Orta Asya'da başta sınır güvenliği olmak üzere bölgesel güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. Çin'in girişimi ile Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, ve Tacikistan 1996 yılında "Sınır Bölgesinde Askeri Alanda Güveni Güçlendirme" ve 1997'de "Sınır Bölgesinde Silahlı Güçlerin Karşılıklı Olarak Azaltılması" antlaşmalarını imzalayarak "Şangay Beşlisi" adı altında bir güvenlik örgütü kurmuşlardır. Örgüt, Özbekistan'ın 2001 yılında dahil olması ile birlikte "Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)" adını almıştır. Son olarak 2017 yılında Pakistan ve Hindistan da tam üyelik statüsüne geçmiştir. Örgüte üye ülkelerin dışında "gözlemci ülke" ve "diyalog ortağı ülkeler" statüleri de bulunmaktadır. Afganistan, Moğolistan, İran ve Belarus "gözlemci ülke" statüsünde; Türkiye, Azerbaycan, Sri Lanka, Ermenistan, Kamboçya ve Nepal de "diyalog ortağı ülkeler" statüsünde yer almaktadır.

ŞİÖ'deki en üst karar organı Devlet Başkanları Konseyi'dir. Bu Konsey düzenli olarak yılda bir kez toplanır ve örgütün tüm önemli kararlarını kabul eder. ŞİÖ Hükümet Başkanları Konseyi de diğer bir önemli organdır. Hükümet Başkanları Konseyi kuruluşun çok taraflı işbirliği stratejisini ve öncelikli alanlarını tartışmak, mevcut önemli ekonomik ve diğer işbirliği sorunlarını çözmek ve kuruluşun yıllık bütçesini onaylamak için yılda bir kez toplanır. Bu iki Konsey'in toplantılarının yanında parlamento başkanları, dışişleri, savunma, ekonomi, ulaştırma, kültür, eğitim ve sağlık bakanları, kolluk kuvvetleri temsilcileri, yüksek mahkeme temsilcileri ve savcılar düzeyinde bir toplantı mekanizması da mevcuttur. ŞİÖ'nde iki daimi organ vardır: Pekin'de yer alan Şangay İşbirliği Örgütü Sekreterliği ve Taşkent'te bulunan

¹³⁰ Joseph S. Nye, "The rise of China's soft power", **Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs**, 29 Aralık 2005, (Çevrimiçi)
<https://www.belfercenter.org/publication/rise-chinas-soft-power>

Bölgesel Terörle Mücadele Yapısı İcra Komitesi. ŞİÖ'nün resmi dilleri Rusça ve Çince olarak kabul edilmiştir.

“Şangay Beşlisi” kurulduğunda, örgütün ilk amacı Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki sınır sorunlarını çözmek için askeri güven oluşturmaktı. Sovyetler Birliği dağılmadan önce Çin ve Sovyetler Birliği'nin ilişkilerinin normalleşme sürecine girmesi ile birlikte 1989 yılında iki ülke sınır sorunlarını çözüme sürecine girmişlerdi. 1990 yılında sınırın doğu tarafı için bir anlaşmaya varmışlardı. Fakat daha sonra, Sovyetler Birliği'nin aynı yıl dağılması ile birlikte var olan sınır sorunu bu sefer Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki sorun haline gelmiştir. 1996 ve 1997'de yapılan iki anlaşma da bölgenin ve bölge ülkelerinin gelişimini engelleyen askeri tehditlerin ortadan kaldırılmasını sağlamak için eşitlik, güven, karşılıklı fayda ve koordinasyon sunuyordu. İlerleyen yıllarda Şangay Beşlisi, üye ülkelere başta uluslararası terörizm, bölücülük ve aşırılık olmak üzere, uyuşturucu trafiği, silahların yaygınlaştırılması, yasa dışı göç gibi sınır ötesi suçlara karşı savaş açacak bir platform oluşturmuştur.

ŞİÖ'nün ana hedefleri örgütün kendi internet sayfasında şu şekilde tanımlanmıştır:

“Üye devletler arasında karşılıklı güven ve komşuluk; politika, ticaret, ekonomi, araştırma, teknoloji ve kültürün yanı sıra eğitim, enerji, ulaştırma, turizm, çevre koruma ve diğer alanlarda etkin işbirliğini teşvik etmek; bölgede barışı, güvenliği ve istikrarı korumak ve sağlamak için ortak çaba göstermek; demokratik, adil ve rasyonel yeni bir uluslararası siyasi ve ekonomik düzen kurulmasına doğru ilerlemek.”¹³¹

Şangay İşbirliği Örgütü, başlangıçta üye ülkeler arasındaki sınır güvenliği odaklı kurulmuştur. Örgütün ilk olarak “üç kötülük” olarak isimlendirilen dini aşırılık, etnik ayrılıkçılık ve uluslararası terörizme karşı savaşma amaçlı kurulduğu belirtilmiştir. Daha sonra, Örgüt üyeleri güvenlik için ekonominin önemini vurgulamışlar ve o yönde politikalar izlemişlerdir. Bu doğrultuda Çin, bölgesel ekonomik entegrasyonu kolaylaştırmak ve enerji kaynaklarına erişimi sağlamak amacıyla diyalog, danışma, karşılıklı çıkar, saygı, eşitlik ve anlaşmazlıkların barışçıl çözümlenmesine dayanan

¹³¹ “The Shanghai Cooperation organization”, **Şangay İşbirliği Örgütü**, http://eng.sectsc.org/about_sco/

yeni bir güvenlik kavramını savunarak kurumun büyümesini ve kurumsallaşmasını desteklemiştir. Örgüt, zaman içinde çok katmanlı bir yapıya dönüşmüş, bölgesel bir güçten daha fazlası ve etkili bir küresel organizasyon olma yolunda ilerlemiştir. Şangay İşbirliği Örgütü şu ana kadar dört alanda ilerleme kaydetmiştir: Başta terör olmak üzere güvenlik ile ilgili sorunlarla savaşmak için mekanizma kurmak; ekonomik alanda ilerlemeler kaydetmek; üye ülkeler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve uluslararası duruşunu güçlendirmek.

Şangay İşbirliği Örgütü öncelikle, Çin ve Rusya'nın bölgede bir arada yaşamalarına ve ilişkilerini herhangi bir çatışma durumu yaşamadan yönetebilmelerine olanak tanımıştır. Bunun yanında, terörizme karşı üyeler arasında koordinasyon ve müşterek çalışmayı sağlamıştır. Enerji işbirliği, altyapı gibi ekonomik güvenlik konularında da ortak politikalar geliştirilmiştir. Örgüt üyelerinin 2007 yılından itibaren iki yılda bir düzenlediği, Barış Misyonu ortak askeri tatbikatlarının en sonuncusu Rusya'da 2018 yılında gerçekleşmiştir ve Vostok 2018 adı verilmiştir. Bu tatbikatın önemli bir özelliği de Hindistan'ın, Çin ve Pakistan ile birlikte ilk defa bir askeri tatbikatta yer almasıdır. Askeri tatbikat sembolik dahi olsa; bu durum Şangay İşbirliği Örgütü'nün bir başarısı olarak görülmektedir. Bu tatbikat ile Rusya ve Çin'in birbirlerini birer tehdit olarak görmekten daha fazla uzaklaştıklarını ve ortak savunma mekanizması kurma konusunda daha büyük adımlar attıklarını görmekteyiz.

3.1.2. Batı Açısından Şangay İşbirliği Örgütü

ŞİÖ Barış Misyonu çerçevesinde, 2007 yılından itibaren yapılan tatbikatlar başta ABD ve NATO üyelerini rahatsız etmeye başlamıştır. İran'ın Örgüt'te gözlemci ülke statüsünde olması; ABD'nin Örgüt dışında kalması; 2005 yılında gerçekleştirilen Astana Zirvesi'nde ŞİÖ'nün Orta Asya'nın güvenliğini ve istikrarını sağlayan temel aktör olarak belirlenmesi; aynı zirvede ABD'nin Örgüt üyeleri topraklarındaki askeri üslerini kaldırması doğrultusunda karar alınması ve son olarak ortak askeri tatbikatların düzenlenmesi, başta ABD olmak üzere Batı'yı rahatsız etmiştir.

Şangay İşbirliği Örgütü kurulduğu tarihten itibaren Batılı analistler arasında büyük bir endişe yaratmış ve Örgüte şüphe ile yaklaşmıştır. Çoğu Batılı analist, Şangay İşbirliği Örgütü'nü Orta Asya'daki artan ABD varlığına karşı kurulmuş olan bir örgüt olarak görmüş ve genel olarak Batı karşıtı bir blok olarak tanımlamayı seçmiştir.¹³²

ABD, Orta Asya'ya demokrasi ve pazar ekonomisine geçiş sürecinde müdahil olmak istemiştir. Bölgenin terörle mücadele konusunda önem arz etmesi ve zengin doğal kaynaklara sahip olması da ABD'yi bölgeye çeken nedenler arasındadır. Batılı yazarlar tarafından, Şangay İşbirliği Örgütü hakkında yapılan “Amerikalıların hiç duymadıkları en tehlikeli örgüt” ve “potansiyel bir Varşova Paktı” gibi sansasyonel yorumların yanında, Örgütü, “bölgedeki Batı çıkarlarına karşı potansiyel bir başkaldırı aracı” olarak gören daha akademik yorumlar da yapılmıştır.¹³³ Örgüt, Batı gelenek ve normlarından çok uzakta olması konusunda eleştirilmiştir. Şangay İşbirliği Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'ne (AGİT) karşı bir alternatif olarak da görülmüştür. Örgüt, ekonomik, güvenlik ve askeri alanda destek mekanizması yaratırken, AGİT'teki gibi demokratik reform taahhütleri istememektedir. Ayrıca, Örgütün, uluslararası ilişkilerde çok kutupluluk ve iç işlere müdahaleye karşı durma temellerinde oluşan yeni bir uluslararası siyasi düzen kurma çağrısı, üye ülkelerde demokratikleşme yerine siyasi istikrarın öncelik kazandığı konusunda fikir birliği olarak görülmektedir.¹³⁴ Batılı yazarlara göre, ŞİÖ büyüyen bölgesel aşırılık ve terörizme karşı savaşırken; Orta Asya yönetimlerini daha baskıcı ve daha az reformist olmaya yöneltmektedir. Bu durum Orta Asya'da insan haklarının gözetilmesi ve demokratik yönetimlerin gelişmesi konularında tehlike oluşturmaktadır.

¹³² **Bkz.:** Ariel Cohen, “The U.S. Challenge at the Shanghai Summit”, 13 Haziran 2006, (Çevrimiçi) <https://www.heritage.org/europe/report/the-us-challenge-the-shanghai-summit>

¹³³ Birleşik Devletler Federal Hükümetine Bağlı bağımsız bir komisyon olan “Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Komisyonu”nun (“Birleşik Devletler Helsinki Komisyonu” olarak da biliniyor) “The Shanghai Cooperation Organization: Is It Undermining US Interests in Central Asia?” konulu konferans raporu, 26 Eylül 2006, (Çevrimiçi)

<https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/The%20Shanghai%20Cooperation%20Organization%20Is%20it%20Undermining%20U.S.%20Interests%20in%20Central%20Asia.pdf>

¹³⁴ Jing-Dong Yuan, “China's Role in Establishing and Building the Shanghai Cooperation Organization (SCO)”, **Journal of Contemporary China**, C.19, No:67, Kasım 2010, s. 862

Batılı yazarların bir başka eleştirisi de, ŞİÖ'nün bir çerçeve olarak tasarlanması ve oluşturulmasının ciddi bölgesel işbirliğine elverişli olmaması dolayısıyla potansiyel ömrünün sorgulanabileceğidir.¹³⁵ Bu eleştiriler, yine ŞİÖ üye devletlerinin liberal demokrasi olmadığını vurgulamaktadır. Hatta, Örgüt, bir “otokrat kulübü” olarak tanımlanmıştır.¹³⁶ Örgütün ömrünün sorgulanma nedenlerinden biri de üyelerinin geçmişteki ilişkileridir. Üye devletler arasında süren karşılıklı şüphe uyandıran algının varlığı üzerinde durulmaktadır. Ek olarak, Örgütün yalnızca Çin-Rusya ilişkileri kadar güçlü olduğu ve bu ilişkinin doğası gereği sınırlı olduğu ve sadece ABD'nin çıkarlarına karşı bir denge oluşturma ortak amacıyla sürdürüldüğü ileri sürülmüştür. Dolayısıyla, Şangay İşbirliği Örgütü, “Moskova ve Pekin'in, Örgütü Washington'a karşı bölgesel bir dengeleme aracı olarak kullanmaya çalışmasına”¹³⁷ yönelik bir girişim olarak görülmüştür. Bununla birlikte, böyle bir amacın Orta Asya Cumhuriyetlerinin çıkarlarına uyumu da şüphelilikle karşılanmıştır, çünkü Orta Asya ülkelerinin ABD ile olan ikili ilişkilerini geliştirmek isteyeceği görüşü hakimdir.¹³⁸

Şangay İşbirliği Örgütü Genel Sekreteri Rashid Alimov, ŞİÖ çatısı altında gerçekleştirilen ortak askeri tatbikatlardan dolayı Örgütün askeri bir blok olarak algılanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Alimov, bununla birlikte terörist faaliyetlerin radikal bir şekilde ortadan kaldırılmasını amaçlayan mekanizmaların geliştirilmesi gerektiğini; ŞİÖ Barışçıl Misyonu gibi düzenli ortak askeri tatbikatların terörle mücadele amacına büyük katkı sağladığını belirtmiştir.¹³⁹ Şangay İşbirliği Örgütü'nün en güçlü üyeleri olan Çin ve Rusya da, sık sık Örgütün üçüncü bir tarafa, ülkeye, bölgesel bir gruba veya örgüte karşı askeri bir ittifak olmadığını altını çizmektedirler. Örgütün, eşit zeminde diyalog ve danışma imkanı sunan, ekonomik

¹³⁵ Stephen Aris, “The Shanghai Cooperation Organisation: ‘Tackling the Three Evils’. A Regional Response to Non-Traditional Security Challenges or an Anti-Western Bloc?”, **Europe-Asia Studies**, C.61, No:3, Mayıs 2009, s. 459

¹³⁶ David Wall, “The Shanghai Cooperation Organisation: uneasy amity”, **Open Democracy**, 15 Haziran 2006, (Çevrimiçi) https://www.opendemocracy.net/en/shanghai_cooperation_3653jsp/

¹³⁷ Roy Allison, “Regionalism, Regional Structures and Security Management in Central Asia”, **International Affairs** (Royal Institute of International Affairs 1944-), C. 80, No: 3, Mayıs 2004, s.478

¹³⁸ **Ibid.** s.478

¹³⁹ “Rashid Alimov: An equal dialogue helps find solutions to the most difficult problems”, **Şangay İşbirliği Örgütü**, 06 Haziran 2017, (Çevrimiçi) <http://eng.sectsco.org/news/20170606/283531.html>

ve politik bölgesel işbirliğini arttırıcı mekanizma olduğunu belirtmektedirler. Batı'nın korkusunun aksine, Şangay İşbirliği Örgütü, NATO karşıtı bir blok olmadığını savunmaktadır. Ayrıca, başından beri, üye ülkelere tek tek bakıldığında ortak bir dış düşmana sahip olmadıkları görülmektedir. Çin açısından bakıldığında, Çin Komünist Partisi'nin 1982'de gerçekleştirdiği 12. Kongresi'nden sonra Çin'in dış politikada hiçbir devleti düşman devlet olarak görmediği vurgulanmaktadır.¹⁴⁰

Sonuç itibariyle, bütün eleştirilerine rağmen, Batı, Şangay İşbirliği Örgütü'nün artan önemini kabul etmiştir. Örgüt, Orta Asya gibi stratejik önemi büyük olan bir bölgede önemli bir aktör haline gelmiştir.

3.1.3 Çin Açısından Şangay İşbirliği Örgütü

Soğuk Savaş'ın bitmesi ile birlikte, uluslararası stratejik yapıda ve güvenlik alanında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle, 21.yy'ın başlaması ile birlikte uluslararası toplum bir dönüşüm sürecine girmiştir. Soğuk Savaş bittikten sonra, Çin de Soğuk Savaş mentalitesini ve “sıfır toplamlı oyun” düşüncesini terketmiş; ve “yeni güvenlik konseptini” oluşturmuştur. Çin, yeni güvenlik konseptinin güvenli, istikrarlı ve barış ortamı sağlamak amacıyla, karşılıklı güven, karşılıklı fayda, eşitlik ve koordinasyon temeline dayandığının altını çizmektedir.¹⁴¹

Çin'in açılma politikası ile birlikte sadece ekonomisi büyümemiş; aynı zamanda dış dünya ile ilişkileri şekil değiştirmiştir. Çin, diplomasisini ve dış politikasını hem kendi içindeki değişime, hem de uluslararası alandaki gelişmelere bağlı olarak yeniden düzenlemiştir. Çin, 1990'ların ortalarından itibaren “Yeni Diplomasi” kavramını kullanmaya başlamış ve “Barışçıl Gelişim”, “Yeni Güvenlik Konsepti”, “Uyumlu Toplum” gibi kavramlar oluşturmuştur. Bu kavramlar Çin'in yeni diplomasisinin temelini oluşturmaktadır. Çin'in yeni diplomasisi öncelikle Asya bölgesinde özellikle komşuları ile olan ilişkilerinde kendisini hissettirmiş ve bölgede

¹⁴⁰ Gao Fei, “The Shanghai Cooperation Organization and China's New Diplomacy”, **Discussion Papers in Diplomacy**, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', Temmuz 2010, s.8

¹⁴¹ Peng Guanqian, Zhao Zhiyin, Luo Yong, **China's National Defence**, China Intercontinental Press, Ocak 2010, s. 26

istikrarı sağlamayı amaç edinmiştir. Çin, çevre ülkelere yönelik yeni diplomasisini Şangay İşbirliği Örgütü üzerinden gerçekleştirme olanağı bulmuştur.

Şangay İşbirliği Örgütü, Çin için çok taraflı bir örgütte liderlik yapma ve jeo-politik ve jeo-ekonomik önemi artan bir bölgede etkisini yaygınlaştırma olanağı sunmaktadır. Ayrıca, Çin için, bölge ile tarihi bağları olan ve hala bölgede etkisi devam eden Rusya ile olan hassas ilişkisini kontrol etmesi açısından da Örgütün önemi büyüktür. Çin, Örgüt içinde Rusya ile birlikte hareket ederek, Rusya’da da birlikte hareket etme duygusu oluşturmuş ve karşılıklı iç rahatlığı ve güven ortamı sağlamıştır.

Çin için Orta Asya ile olan ilişkilerinin güçlenmesi farklı açılardan önem teşkil etmektedir. Öncelikle tarihsel bağlantılar bir yana, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile toplam 3.300 km’den fazla sınıra sahiptir. Terörizm, yasa dışı silahlar, uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı göç... gibi ortak sınıra sahip olan bölge ülkelerinin hepsini ilgilendiren güvenlik sorunlarının yanında, Çin için, Sincan Uygur bölgesindeki etnik ayrılıkçılar ile Orta Asya ülkeleri arasındaki bağ sorunu da mevcuttur. Bu nedenle, Çin, Orta Asya devletlerinin iç işlerine karışmamaya söz vermiş, buna karşılık, Örgüte üye Orta Asya ülkelerinden “Tek Çin” ilkesini tanıma taahhüdünü almıştır.

Eski Çin Devlet Başkanı Hu Jintao, Orta Asya bölgesinin Çin’in gelişiminin merkezinde olduğunu deklare etmişti.¹⁴² Çin’in Orta Asya ülkeleri ile başta enerji olmak üzere her geçen gün ticaretinin artması ve ülkelerin ekonomik entegrasyon süreci içinde olmaları nedeniyle, Çin ve Orta Asya ülkeleri, bölgenin güvenliğine son derece önem vermektedirler. Herhangi bir güvenlik sorunu nedeniyle ABD’nin bölgeye müdahale etmesini istemeyen Çin, BM Güvenlik Konseyi’nde de pek çok konuda karar verirken işbirliği içinde bulunduğu Rusya’yı da, sınır güvenliği sağlamak amacıyla kurulan ŞİÖ’ne dahil etmek istemiştir. Rusya’nın ABD hegemonyasına karşı çıkabilecek güçlerden biri olması, bölgede etkisinin devam

¹⁴² Thrassy N. Marketos, **China’s Energy Geopolitics: The Shanghai Cooperation Organization and Central Asia**, Routledge, London and New York, 2009, s.4

etmesi ve aynı zamanda ülkenin kendi enerji kaynaklarının önemi sebebiyle örgüte dahil olması kaçınılmazdı.

11 Eylül terör olayları sonrası, ABD, güvenlik nedeniyle Orta Asya bölgesi ile daha fazla ilgilenmeye ve askeri üsler kurmaya başlamıştır. Çin ve Rusya uluslararası terörizme karşı savaşta ABD'nin yanında yer almışlar ve bölgede ABD'nin varlığına karşı çıkmamışlardı. Çünkü, Çin, Uygur ayrılıkçılar sorunu sebebiyle, Rusya da Çeçen sorunu sebebiyle uluslararası desteği alabilmek için ABD'nin yanında yer almışlardı. Ancak, ABD'nin bölgede uzun süreli kalması her iki ülkeyi de rahatsız etmişti. Çin, ABD ordusu tarafından çevrelenmiş hissetmeye başlamıştı. Rusya açısından da, ABD'nin bölgede uzun süreli varlığı, Rusya'nın bölgedeki pozisyonunu tehlikeye sokabilirdi.

21.yy'ın başlarından itibaren büyük güçlerin enerji kaynakları ve enerji yolları üzerindeki kontrol yarışı daha da yoğunlaşmış ve enerji güvenliği daha fazla önem kazanmıştır. Orta Asya, etnik ve dini çatışmaları, siyasi karışıklıkları, sahip olduğu enerji kaynakları ve jeostratejik konumu ile ABD, Çin, Avrupa ve Hindistan gibi büyük güçlerin ilgi alanı haline gelmiştir. Bugün her ne kadar Rusya, bölgeyi etki alanında tutmaya çalışsa da, Orta Asya'daki hakimiyet yarışı, 19.yy'da İngiltere ve Rusya arasında yaşanan "Büyük Oyun"un bu defa ABD ve Çin arasında yaşanan revize edilmiş hali olarak görülmektedir.¹⁴³

Özetlemek gerekirse, Çin'in Orta Asya politikası, ülkenin barışçıl dış politikası çerçevesi içinde gelişmektedir. Çin "Yeni Büyük Oyun" kavramını reddetmekte ve barışı ve işbirliğini yaygınlaştırma amacı içinde olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, Şangay İşbirliği Örgütü'nün siyasi ve ekonomik işbirliği için bölgesel bir örgüt olarak gelişmesini desteklerken, askeri bir ittifak olmadığının üzerinde durmaktadır.

¹⁴³ **Ibid.**, s.3

3.2. EKONOMİK POLİTİKALAR

3.2.1. Ekonomik Dayanışma Zemini: Kuşak ve Yol Girişimi

Çin'in bölgesel etkinliğini arttırma planlarının ekonomik ayağının temelinde “Kuşak ve Yol” girişi¹⁴⁴ vardır. Bu girişimin adı, tarihi İpek Yolu'na referansla önce “Yeni İpek Yolu” olmuş, daha sonra “Tek kuşak, tek yol” ve son olarak “Kuşak ve Yol” olarak değiştirilmiştir. Çin, bu proje ile Avrupa'ya kadar ulaşım, ticaret ve enerji kanalları oluşturmak istemektedir. “Kuşak ve Yol” girişimi, Çin'in zaten Asya ve Afrika'daki halihazırda gerçekleştirdiği altyapı çalışmalarını daha fazla yaygınlaştırmak için, Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada ekonomik gelişmeyi teşvik etmek amacıyla uluslararası bir formülasyona dönüştürdüğü bir projedir.

“Kuşak ve Yol” girişimi, Çin'in ekonomik büyümesini sürdürmek amacıyla yeni bir uluslararası ekonomik işbirliği formu geliştirmesi olarak açıklanabilir. Açılım politikası sonucu gelen yabancı doğrudan yatırımlar ve ihracattaki göze çarpan genişleme ile birlikte Çin'in ekonomisi ilk 30 yılda hızla büyümüştür. Her yıl ortalama %10 büyüyen Çin ekonomisi, geçtiğimiz on yılda daha ılımlı bir büyüme gerçekleştirmiştir. Hatta Çin ekonomisinin dar boğaza girdiği yorumları yapılmaya başlanmıştır.¹⁴⁵ Çin, “Kuşak ve Yol” girişimi ile ekonomik gelişiminin bundan sonraki aşaması için yeni fırsatlar oluşturmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken, aynı zamanda uluslararası ekonomik yapıya da etki etmektedir.

Yüzyılın en büyük ekonomi projesi olarak görülen “Kuşak ve Yol” projesinde bugün 68 ülke yer almaktadır ve toplam büyüklüğü 21 trilyon dolara ulaşmıştır. Çin'in 2013-2018 yılları arası “Kuşak ve Yol” girişimi için yaptığı toplam yatırım 90 milyar doları geçmektedir.¹⁴⁶ Projede yer alan ülkelerin aynı dönem içinde Çin'deki

¹⁴⁴ “Kuşak ve Yol”, “girişim” veya “proje” olarak farklı şekillerde adlandırılabilir. Bu tezde, anlatılmak istenen kavramın doğru yansıtılması için her iki terim de kullanılmıştır.

¹⁴⁵ **Bkz.:** Yiping Huang, “Understanding China's Belt & Road Initiative: Motivation, framework and assessment”, **China Economic Review**, C.40, 2016, s. 314

¹⁴⁶ “This Is Where Xi's Belt and Road Initiative Stands After Six Years”, **Bloomberg**, 24 Nisan 2019, (Çevrimiçi) <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-04-24/belt-and-road-by-the-numbers-where-xi-s-project-stands-now>

yatırımları da 40 milyar doları geçmektedir.¹⁴⁷ Bu yatırımlar her geçen yıl hızlanarak devam etmektedir. Bu süreç içinde, Çin ile “Kuşak ve Yol” girişimi içinde yer alan ülkelerin ticaret hacmi ortalama %4 yıllık büyüme ile 6 trilyon doları geçmiştir.¹⁴⁸

Bugün “Kuşak ve Yol” girişimi adını alan Yeni İpek Yolu Ekonomik Kuşağı, 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping’in Kazakistan’ı ziyareti sırasında, yeni bir bölgesel işbirliği modeli oluşturma çağrısı ile doğmuştur.¹⁴⁹ Kuşak ve Yol projesinin yatırım ve finansman desteğini sağlamak amacıyla 8 Kasım 2014 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping İpek Yolu Fonu kurmak için Çin’in 40 milyar dolar yatıracığını duyurmuştur. 29 Kasım 2014 tarihinde de İpek Yolu Fonu Pekin’de resmi olarak oluşturulmuştur. İpek Yolu Fonu’nun yanında, proje altyapı ve mali giderlerinin karşılanmasına yardımcı olması için Çin’in öncülüğünde 2013 yılında Asya Altyapı Yatırım Bankası kurulmuştur. Banka resmi olarak 2016 yılında faaliyete geçmiştir. 57 kurucu ülke arasında BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika) ülkeleri yanında, dört G7 ülkesi (Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Almanya) ile birlikte Avustralya, Yeni Zellanda, Mısır gibi ülkeler de bulunmaktadır. Bankanın bugün üye sayısı 100’dür.

“Kuşak ve Yol” projesinin amacı, kazan-kazan işbirliğini ve ortak refahı yaratarak bölgesel ekonomik kalkınmayı desteklemektir. Bölge ülkeleri arasındaki anlayışı ve güveni arttırmak ve iletişimi ve dostluğu güçlendirmek niyeti taşımaktadır. Asya’dan Avrupa’ya uzanan kara ve deniz hatları boyunca lojistik maliyetlerini düşürecek projeler üretilmesi ve bu projelerin hayata geçirilmesi; girişim içinde yer alan ülkeler tarafından yapılacak çok taraflı anlaşmalar ile taraflar arasında koordinasyon sağlanarak kalkınma planları yapılması hedeflenmektedir. Sonuç olarak, “Kuşak ve Yol” girişiminin amacı alt yapı yatırımları ve açılacak ticaret yolları sayesinde bölgede ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi ve Çin’in ekonomisinin büyüme sürecinin hızlanmasıdır. Proje içinde gerçekleşen ikili anlaşmalar ile Çin ve bölge ülkelerinin karşılıklı bağımlılığı artacak ve böylece Çin,

¹⁴⁷ **Ibid.**

¹⁴⁸ **Ibid.**

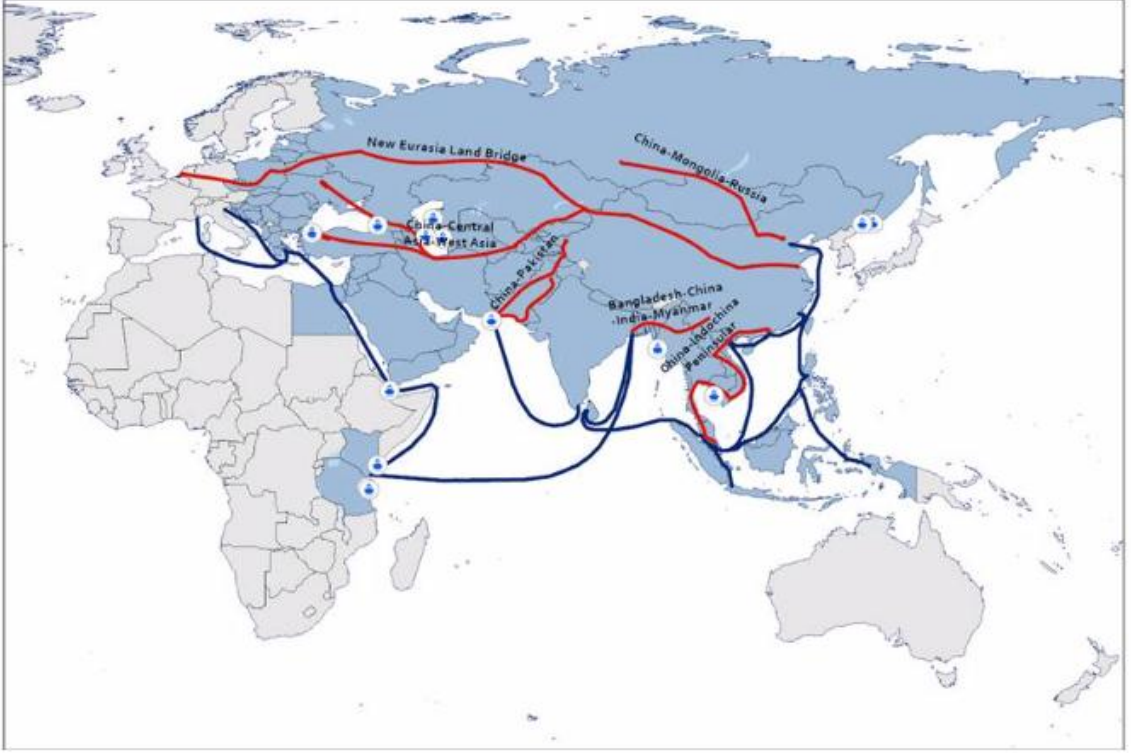
¹⁴⁹ Jiao Wu, Yunbi Zhang, “Xi proposes a 'new Silk Road' with Central Asia”, **China Daily**, 08 Eylül 2013, (Çevrimiçi) http://www.chinadaily.com.cn/china/2013xivisitcenterasia/2013-09/08/content_16952228.htm

dış ticaretini güvence altına almış olacaktır. Çin'in Avrasya bölgesinde etkisi ve kontrolü artacaktır. Projede çoğu yatırımın finansmanının Çinli mali kurumlar olması sebebiyle, yapılan ikili anlaşmalar doğrultusunda Çin'in para birimi Yuan'in uluslararasılaşmasının önü de açılacaktır.

Coğrafi olarak İpek Yolu Ekonomik Kuşağı üç ana rotayı kapsamaktadır. Birinci rota, Çin'den başlayarak Orta Asya ve Rusya üzerinden Avrupa (Baltık Denizi)'ya kadar uzanmaktadır. İkinci rota, Çin'den başlayarak Orta Asya ve Asya'nın batısı üzerinden Basra Körfezi'ne ve Akdeniz'e ulaşmaktadır. Son olarak üçüncü rota, Çin'den başlayarak Güneydoğu Asya ve Asya'nın güneyi üzerinden Hint Okyanusu'na ulaşmaktadır. Bunların yanında ayrıca deniz yolu üzerinden geçen İpek Yolu mevcuttur. Deniz yolu da Çin'in deniz kıyısındaki limanlarından başlayarak Güney Çin Denizi üzerinden Hint Okyanusu'na ulaşmaktadır; ve bu yol Afrika ve Avrupa'ya kadar uzanmaktadır. Ayrıca, deniz yolu, Çin limanlarından çıkarak Güney Çin Denizi üzerinden geçerek Büyük Okyanus'a da ulaşmaktadır. Çin-Pakistan ve Bangladeş-Çin-Hindistan-Burma ekonomik koridorlarının da "Kuşak ve Yol" ekonomileri ile birlikte koordineli bir şekilde yürütülecektir.¹⁵⁰

Doğu Asya ekonomisi ile gelişmiş Avrupa ekonomisi arasında yer alan ve üç kıtanın kesiştiği "Kuşak ve Yol" girişimi bölgesi ekonomik kalkınma açısından önemli bir potansiyel barındırmaktadır. "Kuşak", rota üzerinde yer alan başlıca şehirlere ve Çin – Moğolistan – Rusya, Çin - Orta Asya – Batı Asya ve Hindistan – Çin arasında ekonomik işbirliği koridoru oluşturacak; Avrasya'da yeni bir köprü görevi üstlenecek bir platform yaratacak ticaret bölgelerine dayanmaktadır. "Yol" ise, ortaklaşa engelsiz, güvenli ve etkili lojistik rotalar kuracak başlıca limanlara dayanmaktadır.

¹⁵⁰ Yiping Huang, "Understanding China's Belt & Road Initiative: Motivation, framework and assessment", **China Economic Review**, C.40, 2016, s. 318

Harita 3.1: “Kuşak ve Yol” Girişimi Haritası

Kaynak: <https://voxeu.org/article/welfare-effects-belt-and-road-initiative>

Çin, gelişimini henüz tamamlamamış ve büyük oranda enerji ihtiyacı olan devasa bir ülkedir. Enerji politikasını kaynak çeşitliliği ve ulaşım çeşitliliği üzerine kurmuştur. Çin'in kullandığı temel ticaret yolları Malakka Boğazı'ndan, Süveyş Kanalı'ndan ve Bab-el-mandeb Boğazı'ndan geçmektedir. Çin, birgün ABD ile bir çatışma içine girilirse, bu boğazların kendisine kapatılabileceği konusunda endişe duymaktadır. Bu açıdan bakıldığında “Kuşak ve Yol” girişimi ile ulaşım alanında yapılan yatırımlar, Çin'e güvenli ve daha ucuz maliyetli alternatifler sunacaktır. Bu anlamda, Çin'in gündeminde olan bir diğer konu da Arktik bölgesidir. Buzulların erimesi ile birlikte yeni ticaret yollarının açılması ve bölgedeki maden ve enerji kaynakları Çin'i Arktik bölgeye çeken nedenlerdir.

2018 yılında, Çin Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi “Çin'in Arktik Politikası” başlıklı bir yazı yayınlamış ve Arktik bölgesinde daha büyük çapta

uluslararası alt yapı ve ulaşım işbirliğine çağrıda bulunmuş ve bu işbirliğini “Kutup İpek Yolu” olarak tanımlamıştır.¹⁵¹ 10 Nisan 2019 tarihinde Çin ve Rusya Arktik bölge ile ilgili ilk bilimsel anlaşmaya imza atarak, Çin – Rusya Arktik Araştırma Merkezi’ni “Kutup İpek Yolu”nun bir parçası olarak kurmuşlardır.¹⁵² Bunun üzerine, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 25-27 Nisan 2019 tarihinde gerçekleşen İkinci Kuşak ve Yol Zirvesi’nde Arktik ulaşımını Kuzey Denizi üzerinden Çin’in Deniz İpek Yolu’na bağlamayı planladıklarını duyurmuştur.¹⁵³ Aslında, Çin’in Arktik bölgesine ilgisi çok daha önceleri başlamıştır. Çin, 2005 yılından itibaren bölgede kıyı ülkeleri ile birlikte araştırmalara ve bilimsel projelere katılmaktadır.

“Kuşak ve Yol” projesinde uluslararası işbirliği ve kalkınmada altyapı çalışmaları merkezi rolü üstlenmektedir. Bu nokta önemlidir; çünkü Çin’in reform sürecinde, altyapıya yapılan önemli yatırımlar hızlı ekonomik büyümeyi kolaylaştırmıştır ve belki de altyapı yatırımları Çin mucizesinin en önemli ayağını oluşturmuştur. Çin’in ekonomik kalkınmadaki kendi deneyimi göz önünde tutulursa, altyapının, özellikle projenin ilk aşamasında, bölgesel kalkınmanın ve işbirliğinin sağlanmasında temel bir rol üstlenmesi doğaldır. Bu konudaki bir diğer önemli nokta da, “Kuşak ve Yol” bölgesinde yer alan ülkelerin büyük bir kısmında altyapı yatırımları yetersizdir. Bu sorunun belirli yerlerde sebebi finansal destek yoksunluğu iken, farklı yerlerde sebebi planlama, inşaat ve koordinasyon kapasitesi yetersizliğidir. Bu bağlamda, “Kuşak ve Yol” projesi gelişmiş veya gelişmekte olan bir dünya için, altyapı projelerini kurmaya yardım ederek varolan uluslararası ekonomik yapıdaki önemli bir boşluğu kapatmaktadır.¹⁵⁴ Yüksek hızlı trenler için demiryolları, petrol ve doğal gaz boru hatları, telekom ve elektrik alt yapıları... gibi pek çok proje için adım atılmaya başlanmıştır. İpek Yolu Fonu, Asya Altyapı Yatırım Bankası, BRICS’e bağlı Yeni Kalkınma Bankası ve hatta Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan fonların yanında, Çin Kalkınma

¹⁵¹ “Mediating Polar Silk Road: Public Diplomacy of China’s Arctic Policy”

Belt and Road News, 17 Ocak 2019, (Çevrimiçi)

<https://www.beltandroad.news/2019/01/17/mediating-polar-silk-road-public-diplomacy-of-chinas-arctic-policy/>

¹⁵² Matthew J. L. Ehret: “Silk Road expands to Arctic and beyond”, **Asia Times**, 3 Mayıs 2019,

(Çevrimiçi) <https://www.asiatimes.com/2019/05/opinion/silk-road-expands-to-arctic-and-beyond/>

¹⁵³ **Ibid.**

¹⁵⁴ Huang, **a.g.e.**, s. 319

Bankası ve pek çok Çin kurumu ve Çin menşeli şirketin büyük yatırım yapacağı düşünülmektedir. “Kuşak ve Yol” projesi, yeni bir ekonomik işbirliği ortamı sağlaması ve ekonomik kalkınma için yeni bir politik düşünce oluşturması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Her ne kadar altyapı yatırımları “Kuşak ve Yol” projesinin en önemli ayağı olsa da; proje altyapı gelişiminden çok daha kapsamlıdır; siyasi diyalogları ve işbirliğini, engelsiz ticareti, finansal desteği, halklar arasındaki ilişkileri, kültürel ve akademik işbirliğini de kapsayan daha geniş bir projedir. Kuşak ve Yol Sanayi ve Ticaret Birliği (BRICA), bahsedilen işbirliğine örnek kurumlardan biridir. “Kuşak ve Yol” girişiminin iş dünyası ayağı olarak nitelendirilebilecek BRICA, İpek Yolu üzerindeki ülkeler arasındaki ortaklıkları artırmak amacıyla Çin Sanayi Ekonomileri Federasyonu tarafından 2016’da Pekin’de kurulan, 29 ülke ve bölgeden 31 iş dünyası kuruluşunun üyesi olduğu çok taraflı bir işbirliği mekanizmasıdır.¹⁵⁵ BRICA üyeleri her yıl bir üye ülkede düzenlenen zirvede uluslararası işbirliği fırsatlarını görüşmek üzere bir araya gelmektedirler. İş dünyasının, akademinin ve sivil toplumun önde gelen isimleri düzenlenen bu zirvede buluşur ve bilgi ve deneyimlerini paylaşırlar. ilki Mısır’da 2017 yılında düzenlenen zirvenin ikincisi 2018 yılında TÜSİAD ev sahipliğinde İstanbul’da düzenlenmiştir.

“Kuşak ve Yol” girişimi uluslararası toplumda farklı algılara yol açmıştır. Girişim, Amerika’nın Marshall Planı ile karşılaştırılmıştır. Diğer taraftan proje, uluslararası bir yardım olarak değil; uluslararası ekonomik işbirliği mekanizması olarak tanımlanmıştır. “Kuşak ve Yol” girişimi ve Asya Altyapı Yatırım Bankası aracılığı ile, Çin’in küresel ekonomik sisteme yeniden şekil vermek istediği yorumları yapılmaktadır. Girişim ve “Çin Modeli” olarak sunulan sistem, Çin’in Amerika liderliğindeki ekonomik yapıyı eninde sonunda yıkma isteğinin bir göstergesi olarak alınmıştır. Buna karşın, Çin, bu girişimin varolan sisteme aykırı olmadığını savunmuştur. “Kuşak ve Yol” girişimi bölgesi içinde bulunan pek çok ülke Çin’in bölgesel işbirliğini ve bölgenin ekonomik gelişimini destekleme çabasını

¹⁵⁵ Çin’in Kuşak ve Yol Girişiminin İş Dünyası Ayağı Olan “Brica Zirvesi” TÜSİAD Ev Sahipliğinde İstanbul’da Düzenlenecek”, **TÜSİAD**, 04 Ekim 2018, (Çevrimiçi) <https://tusiad.org/tr/basin-bultenleri/item/10108-cin-in-kusak-ve-yol-girisiminin-is-dunyasi-ayagi-olan-brica-zirvesi-tusiad-evsahipliginde-istanbul-da-duzenlenecek>

kabul etmiş ve işbirliğine yönelmişken; bir kısmı da, projenin kendi ekonomilerine olumsuz sonuçlar doğurabileceğini düşünerek telaşa kapılmıştır.

Büyüyen güç Çin, uluslararası ekonomik yönetiminde daha fazla sorumluluk sahibi ve daha çok söz sahibi olmak istediğini göstermiştir. IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların ekonomik kalkınma için kullandıkları “Washington Konsensüsü” olarak adlandırılan ekonomik politika çerçevesi’nin, Çin’in sunduğu ekonomik kalkınma ve işbirliği modeli ile sarsılmaya başladığı yorumları yapılmaktadır. Çin’in sunduğu yeni sistem, Joshua Cooper Ramo tarafından 2004 yılında “Pekin Konsensüsü” olarak adlandırılmıştır¹⁵⁶ ve daha sonra bu terim yaygınlaşmaya başlamıştır.

Xi Jinping, 18 Ekim 2017 tarihinde Komünist Parti’nin 19. Kongresi’nin açılışında yaptığı konuşmada, Çin’in artık yeni bir döneme girdiğini vurgulamış ve Çin politikasının ve gücünün artık yeni bir çağa girdiğinin altını çizmiştir.¹⁵⁷ Çin, kalkınmaya devam ederken, çevresini de kalkındırmak üstüne kurulu olan yeni bir uluslararası strateji belirlemiştir. Bu noktada, kazan – kazan işbirliği çerçevesi sunan “Kuşak ve Yol” projesi, Batılıların sunduğu koşullu / normatif entegrasyon projelerine nazaran, muhatap ülkeler açısından daha cazip görünmektedir. Bu anlamda proje, Batı merkezli uluslararası yapıya alternatif bir yapı sunması açısından önem arz etmektedir. Projedeki kalkınma hedefleri gerçekleşirse, Avrasya üzerinde Çin’in etkisi ve kontrolü artacaktır ve bölgede çıkacak sorunların çözümünde Çin başat oyuncu konumuna geçecektir. Zbigniew Brzezinski “Büyük Satranç Tahtası” kitabında Avrasya’ya egemen olan gücün dünyaya egemen olacağını savunmuştur. Bu nedenle “Kuşak ve Yol” projesinin başarısı ve etki alanı proje dışında kalan ABD için son derece önem arz etmektedir.

ABD, etki alanı içinde olmasını istediği bölgede, kendisinin dışarıda kaldığı bir yapılanma olan “Kuşak ve Yol” projesinden ve bu projeye destek sağlayan Asya Altyapı Yatırım Bankası ve İpek Yolu Fonu gibi finansal kuruluşlardan rahatsızlık

¹⁵⁶ **Bkz.:** Joshua Cooper Ramo, **The Beijing Consensus**, The Foreign Policy Centre, 2004

¹⁵⁷ “Full text of Xi Jinping’s report at 19th CPC National Congress”, **China Daily**, 04 Kasım 2017, (Çevrimiçi) http://www.chinadaily.com.cn/china/19thcpcnationalcongress/2017-11/04/content_34115212.htm

duymaktadır. Bunun yanında, Çin'in çevresinde yer alan iki güçlü ülke olan Hindistan ve Japonya, "Kuşak ve Yol" projesi içinde yer almamaktadır. Bu durum, bu üç ülkeyi Avustralya ile birlikte "Kuşak ve Yol" projesine karşı, alternatif bir yol için bir araya getirmiştir.¹⁵⁸ Bu dört ülkenin alternatif bir yapılanma için henüz somut adım atmamış dahi olsalar, bununla ilgili müzakerelere başlamış olmaları "Kuşak ve Yol" projesine karşı duydukları kaygının göstergesidir.

"Kuşak ve Yol" girişimi, jeopolitik risklerin yönetimi, uluslararası politikanın koordinasyonu ve finansal sürdürülebilirlik gibi bazı önemli belirsizlikler ve riskler barındırmaktadır. Girişimin bir parçası olan ülkelerin çoğu politik olarak istikrarlı bölgeler değil ve dolayısıyla ekonomik olarak savunmasızdır. Yatırımlar için en büyük finansman desteği Çin'den çıkmakta ve bu durum da proje içinde yer alan ülkeleri Çin'e yüklü miktarda borçlu kılabilir. Ayrıca, düşük kredi derecelerine sahip üye ülkeler, kredilerini geri ödeyemezlerse, bu durum da Çin'i finansal olarak etkileyebilir. Kredilerini geri ödeyemeyen ekonomik açıdan güçsüz bu ülkeler, Çin tarafından sömürüldükleri algısına kapılabilirler. Bu durum da Çin aleyhine politik sonuçlar doğurabilir.

Çin menşeli şirketler bölgedeki projelerin çoğunu alırsa, projenin gerçekleştiği ülke şirketleri dışlanırsa bu durum "Kuşak ve Yol" girişiminin sunduğu kazan-kazan çerçevesine aykırı bir durum oluşturur ve Çin ile bölge ülkeleri arasında sorun yaratır. Çin, oluşabilecek bu sorunun farkında görünüyor. Hatta, girişime üye ülkelerin şirket veya kurumlarının sunduğu diğer üye ülke topraklarında yapılacak yatırımları kapsayan projeler de "Kuşak ve Yol" girişimi içinde destek alabilecekler.¹⁵⁹ Örneğin; Kırgızistan'da yapılacak bir yatırımda, inşaat alanında bu bölgede etkin olan Türk şirketleri projeyi üstlenebileceklerdir. Çin elindeki teknolojiyi ve parayı iyi proje sunan bütün girişim üyesi ülkelere açmaktadır.

"Kuşak ve Yol" girişimi içinde yer alan bazı Orta Doğu ülkeleri istikrarsız bir yapıya sahiptir. Bu durum, girişimin başarıya ulaşmasında risk teşkil etmektedir.

¹⁵⁸ Yan Nee Lee, "A four-nation alliance may be rising to counter China's Belt and Road", **CNBC**, 18 Şubat 2018, (Çevrimiçi) <https://www.cnbc.com/2018/02/18/us-japan-india-australia-mull-alternative-to-chinas-belt-and-road.html>

¹⁵⁹ 20 Haziran 2019 tarihinde TÜSİAD Çin Network toplantısına konuk konuşmacı olarak katılan, Çin Halk Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu Ticari Konsolosu Huang Songfeng belirtmiştir.

Risk teşkil eden ülkelerden biri Afganistan'dır. 2001 yılından itibaren Afganistan'da konuşlanan ABD askerlerinin, ülkeden çekileceğinin ABD tarafından bildirilmesi üzerine, Afganistan'daki durumun istikrarsızlaşacağı ve çatışmaların çıkabileceği riski belirlemektedir. Bu durum, Çin-Pakistan ekonomik koridorunu tehlikeye atacaktır. Çin, Afganistan'da oluşabilecek istikrarsızlığın Sincan Uygur Bölgesi'ne yansımından ve "Kuşak ve Yol" girişimi kapsamındaki ekonomik planlarına zarar vermesinden endişe duymaktadır. Çin, Afganistan'da istikrarı sağlamak için Wakhan Koridoru'nda Afgan ordusu için bir eğitim kampı kurmaya başlamıştır.¹⁶⁰ Bunun yanında, Çin, Afgan barış sürecini ilerletmek için diplomatik platform olarak Şangay İşbirliği Örgütü üzerinden müzakereler yürütmektedir.¹⁶¹

3.2.2. Asya Altyapı Yatırım Bankası: Alternatif Mi, Tamamlayıcı Mı?

Çin'in liderliğinde 2016 yılında faaliyete başlayan Asya Altyapı Yatırım Bankası, Asya'nın 2030 yılına kadar 26 trilyon dolar olarak tahmin edilen altyapı finansmanını karşılamak üzere ülkeleri bir araya getiren çok taraflı bir kalkınma bankasıdır.¹⁶² Bankanın merkezi Pekin'dedir. İngiltere, Almanya, Avustralya, Güney Kore'nin de dahil olduğu farklı kıtalardan toplam 100 üyesi vardır. ABD ve Japonya'nın soğuk baktığı bankanın sermayesinde ve oy gücünde Çin en büyük paya sahiptir.

Bankanın amacı, Mayıs 2018 raporunda, "sürdürülebilir altyapı, sınır ötesi bağlantı ve özel sermaye hareketliliğine odaklanarak, Asya'nın ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlamak"¹⁶³ olarak belirtilmiştir. Asya Altyapı Yatırım Bankası, "Kuşak ve Yol" inisiyatifi içinde yer alan projeler de dahil, Asya'daki altyapı projelerini desteklemek ve bölgedeki finansal işbirliğini teşvik etmek için

¹⁶⁰ Minnie Chan, "China is helping Afghanistan set up mountain brigade to fight terrorism", **South China Morning Post**, 28 Ağustos 2018, (Çevrimiçi) <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2161745/china-building-training-camp-afghanistan-fight>

¹⁶¹ SCO Secretariat attends Joint Regional Conference on Counter Terrorism and Counter Narcotics as part of Heart of Asia - Istanbul Process in Almaty, 22.07.2019, <http://eng.sectsc.org/news/20190722/566521.html>

¹⁶² Asya Altyapı Kalkınma Bankası Mayıs 2018 Raporu, s.3, file:///E:/III-%20C5%9E%20C4%B0%20C3%96,%20Soft%20Power/Asya%20Altyap%20C4%B1%20yat%20C4%B1r%20C4%B1m/Laurel_Ostfield.pdf

¹⁶³ Asya Altyapı Kalkınma Bankası Mayıs 2018 Raporu, s.3, file:///E:/III-%20C5%9E%20C4%B0%20C3%96,%20Soft%20Power/Asya%20Altyap%20C4%B1%20yat%20C4%B1r%20C4%B1m/Laurel_Ostfield.pdf

kurulmuştur. Banka, aynı zamanda Asya'daki ülkeler arasında güçlü bir ekonomik birlik sağlamak ve Asya ülkelerinin birbirleri ile karşılıklı iletişimini ve işbirliğini güçlendirmek amacı içindedir.

ABD ve Japonya Banka'ya katılmak istemeyen ülkelerin başında gelmektedir. ABD, Asya'nın ekonomik büyümesini sağlamak ve işbirliğini güçlendirmek amacı ile 1966 yılında kurulan, kendisinin de üye olduğu Asya Kalkınma Bankası'nın yanında Çin'in önderliğini yaptığı yeni bir bankanın kurulmasını sorgulamıştır.

ABD, Asya Altyapı ve Yatırım Bankası'nı kredi güvenilirliği, şeffaflık ve kurumsal yönetim standartlarının yetersiz olması ve çevresel ve sosyal güvenceler vermemesi sebebiyle eleştirmektedir. Banka'nın Dünya Bankası, IMF ve Asya Kalkınma Bankası ile uyum içinde çalışamayacağı konusunda endişe duymaktadır. Bu nedenlerden dolayı, ABD, kendi müttefiki olan ülkeler başta olmak üzere pek çok ülkeye Banka'ya üye olunmaması konusunda diplomatik baskı uygulamıştır.¹⁶⁴ İngiltere'nin Banka'ya katılımı sonrasında ABD memnuniyetsizliğini ve hayal kırıklığını dile getirmiştir.¹⁶⁵ İngiltere, Almanya, Avustralya ve Güney Kore de dahil olmak üzere ABD'nin pek çok yakın müttefikinin Asya Altyapı Yatırım Bankası'na üye olması ABD'nin "aşağılayıcı diplomatik bir yenilgi"¹⁶⁶ alması olarak yorumlanmıştır.

ABD, Çin'in Asya Altyapı Yatırım Bankası'nı kurmaktaki gerçek niyetinin Batı merkezli finansal yapının yerine Çin merkezli bölgesel ve uluslararası finans sistemini geçirmek olduğunu düşünmektedir. ABD Eski Başkanı Barack Obama 2015 yılında yaptığı bir konuşmada şöyle diyor:

¹⁶⁴ "A bridge not far enough", **Economist**, 19 Mart 2015, (Çevrimiçi)

<https://www.economist.com/leaders/2015/03/19/a-bridge-not-far-enough>

¹⁶⁵ Geoff Dyer, George Parker, "US attacks UK's 'constant accommodation' with China", **Financial Times**, 12 Mart 2015, (Çevrimiçi) <https://www.ft.com/content/31c4880a-c8d2-11e4-bc64-00144feab7de>

¹⁶⁶ "China Creates a World Bank of Its Own, and the U.S. Balks", **The New York Times**, 04 Aralık 2015, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2015/12/05/business/international/china-creates-an-asian-bank-as-the-us-stands-alooft.html>

“... Ancak konuştuğumuz gibi, Çin, dünyanın en hızlı büyüyen bölgesi için kuralları yazmak istiyor. Bu bizim çalışanlarımızı ve işlerimizi dezavantajlı bir konuma sokar. Buna neden izin verelim? O kuralları biz yazmalıyız...”¹⁶⁷

ABD'nin endişelerine karşı Çin, Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın mevcut bölgesel ve küresel finansal sistemleri tamamlayıcı olduğunu ve bölgedeki mevcut çok taraflı kalkınma örgütleri ile yakın işbirliği içinde olacağını vurgulamıştır. Çin, Asya'nın büyük bir altyapı açığı olduğunu savunarak, Asya Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası'nın yeterli desteği vermekte zorlandığını, bu açığı kapatmak için Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın kurulduğunu belirtmiş ve ek olarak Asya Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası'nın kredilerinin çevre korumasından, cinsiyet eşitliğine kadar farklı alanları desteklemek için kullanıldığını dikkat çekerek, Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın sadece yatırımlara odaklanacağını altını çizmiştir.¹⁶⁸

Çin'in Asya Altyapı Yatırım Bankası'nı kurmaktaki nedeni iç ve dış etmenlere dayanmaktadır. Dış etmenlere baktığımızda, Asya'daki altyapı eksikliğini giderecek yatırım ihtiyacını görmekteyiz. Pek çok gelişmekte olan Asya ülkesinin ulaşım yolları (karayolu, demir yolu, havaalanı, limanlar vs) yetersizdir ve bu durum o ülkelerin ekonomik gelişimine ve bölgesel entegrasyonuna engel teşkil etmektedir. Bu ülkeler altyapı olanaklarını geliştirmek için yeterli finansal kaynağa sahip değiller. Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası da büyük yatırım taleplerini karşılamak için yeterli kapasiteye sahip değiller. Ayrıca, yüksek riskli ve uzun süren altyapı geliştirme projeleri özel yatırımcıları da caydırmaktadır. Bu duruma karşı, Asya Altyapı Yatırım bankası'nın amacı, Asya ülkelerindeki bu yatırım boşluğunu doldurmaktır.

Bir başka neden de, Çin'in uluslararası finansal sistem reformunun hala tam olarak gerçekleşmemesidir. Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin, şimdi net sermaye fazlası ihracatçısıdır ve Batı egemen uluslararası finansal sistemde daha büyük bir pay istemektedir. Ayrıca ABD, Dünya Bankası ve IMF'de veto yetkisine

¹⁶⁷ “Remarks by the President in State of the Union Address | January 20, 2015”, (Çevrimiçi) <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-president-state-union-address-january-20-2015>

¹⁶⁸ “Why China is creating a new "World Bank" for Asia”, **Economist**, 11 Kasım 2014, (Çevrimiçi) <https://www.economist.com/the-economist-explains/2014/11/11/why-china-is-creating-a-new-world-bank-for-asia>

sahipken, Japonya da Asya Kalkınma Bankası'nda veto yetkisine sahiptir. Ancak, Çin'in bu çok taraflı örgütlerde sahip olduğu veto ve oy kullanma gücü, doğudaki güç değişimine ve yükselen küresel güç olarak statüsüne uyumlaştırılmamıştır. Çin'in sınırlı oy gücü, Dünya bankası, IMF ve Asya Kalkınma Bankası'nın karar verme süreçlerinde küçük bir etkisi olduğunun göstergesi sayılmaktadır. Oysa Çin, likidite krizi olan IMF gibi mevcut çok taraflı kurumları finanse etmek için sermaye sağlaması karşılığında, bu kuruluşlarda daha fazla söz sahibi olmak istemektedir. Çin, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası'ndaki altyapı projelerine finansman sağlama rolüne karşı uluslararası mali reform sürecinin hızlanması konusunda Batı'ya baskı yapmaktadır.¹⁶⁹

Asya Altyapı Yatırım bankası'nın kurulmasındaki iç nedenlere baktığımızda, Banka'nın Çin menşeli şirketlerin diğer ülkelere yatırım yapması için bir kanal sunmaktadır. Çin bugün sadece yatırım yapılan bir ülke değil, aynı zamanda doğrudan yatırım yapan trilyonlarca doları olan devasa bir ülkedir. Çin, gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde yaptığı yatırımlar sayesinde kendi şirketleri için iş imkanı sunmaktadır. Belirli bir kalkınma seviyesine ulaşmış Çin'de yapılan yatırımlarda karlılık oranı düşükken, gelişmekte olan diğer ülkelerde karlılık oranı daha yüksek olabilmektedir. Asya Altyapı Yatırım Bankası uluslararası yatırım yapan Çin menşeli şirketlere fon sağlayarak onlara küresel ölçekte büyüme olanağı da sağlamaktadır. Bu sayede Çin'in para birimi Yuan'ın uluslararasılaşmasının önü de açılmaktadır.

Çin, Asya Altyapı Yatırım Bankası'nı kullanarak ABD ve Japonya'ya karşı Asya'daki etkisini arttırmak istemektedir. Çin'in, mevcut bankaları daha fazla finanse etmek yerine, kendisinin önderliğini yaptığı yeni bir bankayı finanse etme kararının altında, aslında küresel ekonomik yönetim reformunun bir türlü gerçekleşmemiş olması vardır. BRICS tarafından kurulan Yeni kalkınma Bankası da aynı motivasyon ile kurulmuştur. Örneğin, Çin bugün Asya'nın en büyük ekonomisi olmasına karşın, Asya Kalkınma Bankası'nda Japonya'nın oy hakkı Çin'in oy hakkının iki katından daha fazladır ve Banka'nın başkanı her daim bir Japon

¹⁶⁹ Hong Yu, "Motivation behind China's 'One Belt, One Road' Initiatives and Establishment of the Asian Infrastructure Investment Bank", **Journal of Contemporary China**, C.26, No:105, s. 360

olmuştur.¹⁷⁰ Çin'e Uluslararası Para Fonu'nda biraz daha fazla söz hakkı veren reformlar yıllarca ertelenmiştir. Çin, beklediği bu reformların yapılmamasına karşın, başat olduğu kurumları kendi eliyle kurmaya başlamıştır.

3.2.3. Yeni Kalkınma Bankası İle Finansal Yapının Yeniden Şekillenmesi

Batı merkezli uluslararası düzenin, yeni ortaya çıkan büyük güçlerin etkisiyle bir değişim sürecine girdiği ve dünyanın gittikçe Asya merkezli olmaya başladığı uzmanlar tarafından tartışılmaktadır.¹⁷¹ Bu senaryo içinde, Batılı olmayan beş gelişmekte olan gücün (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) oluşturduğu BRICS ve BRICS'e bağlı olarak kurulan Yeni Kalkınma Bankası dikkat çekmektedir.

Yeni Kalkınma Bankası düşüncesi ilk olarak 2012 yılında, Yeni Delhi'de dördüncüsü gerçekleştirilen BRICS Zirvesi'nde görüşülmüştür. Zirve'de, BRICS üyesi olan Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika liderleri, BRICS ülkeleri ve diğer gelişmekte olan ekonomilerdeki altyapı ve sürdürülebilir kalkınma projeleri için kaynakları harekete geçirmek üzere yeni bir Kalkınma Bankası kurma olasılığını değerlendirmişlerdir. Fortaleza'da 2014 yılında altıncısı düzenlenen BRICS Zirvesi sırasında liderler Yeni Kalkınma Bankası'nı kuran anlaşmayı imzalamışlardır ve Banka 2016 yılında resmen faaliyete başlamıştır.

Yeni Kalkınma Bankası'nın amacı, Banka'nın resmi web sayfasında şu şekilde tanımlanmıştır:

¹⁷⁰ "Why China is creating a new "World Bank" for Asia", **Economist**, 11 Kasım 2014, (Çevrimiçi) <https://www.economist.com/the-economist-explains/2014/11/11/why-china-is-creating-a-new-world-bank-for-asia>

¹⁷¹ **Bkz.:** Stephan G Brooks, William C. Wohlforth, "The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century", **International Security**, C.40, No: 3, 2015, 7-53; **Bkz.:** Andrew F.Cooper, Daniel Flesmes, "Foreign Policy Strategies of Emerging Powers in a Multipolar World: an introductory review", **Third World Quarterly**, C.34, No:6, 2013, pp. 943-962; **Bkz.:** Rakesh Mohan, Muneesh Kapur, "Pressing the Indian Growth Accelerator? Policy Imperatives", **IMF Working Paper**, C.15, No:53, 2015, (Çevrimiçi) [<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Pressing-the-Indian-GrowthAccelerator-Policy-Imperatives-42770>]; **Bkz.:** Randall L. Schweller, Xiao Pu, "After Unipolarity: China's Vision of International Order in an Era of U.S Decline", **International Security**, C.36, No: 1, 2011, pp. 41-72

“Yeni Kalkınma Bankası, BRICS’te ve yetersiz hizmet alan diğer gelişmekte olan ekonomilerde, yenilik ve en ileri teknoloji ile daha hızlı kalkınma sağlamak için altyapı ve sürdürülebilir kalkınma çabalarını desteklemek üzere kurulmuştur. Banka, şeffaflık ve empati ile kalkınma hedeflerine ulaşarak ve tüm ülkelerin kalkınması için eşit fırsat yaratarak, ülkeleri sermaye ve bilgi üzerinden ortak hale getirecektir.”¹⁷²

Yeni Kalkınma Bankası’na, kurulma aşamasında, kurumsal yapısı, kurucu ülkelerin koordinasyonu, kuruluş prensipleri ve amaçları hakkında şüphe ile yaklaşılmıştır.¹⁷³ BRICS üyelerinin siyasi ve ekonomik açıdan birbirlerinden çok farklı oldukları ve bu nedenle kurumun sağlıklı işleyemeyeceği; bu farklılığın ve üye ülkelerin birbirlerine olan güven eksikliğinin müzakere sürelerini uzatacağı ve kurumun etkinliğini azaltacağı şeklinde eleştiriler yapılmıştır.¹⁷⁴ BRICS üyeleri arasındaki uyumsuzluğun altı çizilmiş ve siyasi açıdan, Çin, Hindistan ve Rusya’nın Asya’da iktidar için birbirleriyle yarıştıkları; ekonomik açıdan, Brezilya, Hindistan ve Güney Afrika’nın, Çin’in kendi ekonomileri üzerindeki etkilerinden endişe duydukları belirtilmiştir.¹⁷⁵ Ayrıca, Banka’nın başlangıç sermayesi 100 milyar dolardır. IMF’nin ve Dünya Bankası’nın sermayeleri ve kredi verme kapasiteleri ile karşılaştırıldığında sınırlı olduğu söylenebilir.

Bu olumsuzluklara rağmen, Yeni Kalkınma Bankası, başlangıçta karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmiş ve bugün kendisini uluslararası bir kurum olarak kabul ettirmiştir. Çünkü, BRICS üyesi ülkelerin örtüşen çıkarları mevcuttur ve bu da onları pragmatik karar alma yoluna götürmüştür. Banka, 2018 yıllık raporunda da belirttiği gibi, ortakları arasında denk ve karşılıklı güven içeren bir ilişkiye önem vermektedir.¹⁷⁶ Banka, üye ülkelerin ve gelişmekte olan diğer ülkelerin kalkınması için koordineli bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir. Yeni Kalkınma Bankası Başkanı Kundapur Vaman Kamath, bugüne kadar 8 milyar dolar tutarındaki 30

¹⁷² **New Development** bank, (Çevrimiçi) <https://www.ndb.int/about-us/essence/mission-values/>

¹⁷³ **Bkz.:** Jim O’Neill, J., “A BRICS Bank Needs a Sense of Purpose to Succeed”, **Bloomberg**, 6 Ağustos2013, (Çevrimiçi) <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2013-08-05/a-brics-bank-needs-a-sense-of-purpose-to-succeed>

¹⁷⁴ Chris Dixon, “The New BRICS Bank: Challenging the International Financial Order?”, **Policy Paper**, London Metropolitan University, Mart 2015, No:28

¹⁷⁵ Joseph S. Nye, “BRICS without mortar”, **The Korean Times**, (Çevrimiçi) http://www.koreatimes.co.kr/www/news/opinion/2017/03/198_133547.html

¹⁷⁶ “Annual Report 2018”, **New Development Bank**, s.9, (Çevrimiçi) https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2019/07/NDB_AR2018.pdf

projeyi onayladıklarını ve Banka'nın 2021 yılına kadar hedefinin 100 projeyi gerçekleştirmek olduğunu vurgulamıştır.¹⁷⁷

Yeni Kalkınma Bankası kurulduğunda, neden ihtiyaç duyulduğuna dair sorgulamalar ile de karşılaşmıştır. IMF ve Dünya Bankası 1944'te kurulduğundan bu yana üye sayılarının artmış olması; dünyanın GSYİH'nda gelişmekte olan ülkelerin payının önemli ölçüde artmış olması; üye ülkelerin ekonomik yapılarının ve büyüklüklerinin farklılaşması; sistemin önemli ölçüde değişmiş olması gibi nedenlere rağmen IMF ve Dünya Bankası'nın yönetim yapısı 1944'ten bu yana neredeyse hiç değişmemiştir. ABD ve Avrupa'nın üstün olduğu Bretton Woods kurumlarının oy kullanma yapısı BRICS ülkelerinde artan hoşnutsuzluğa neden olmuştur ve Yeni Kalkınma Bankası'nın kurulması bu ülkelerin duydukları hoşnutsuzluk karşısında verdikleri cevap olarak algılanmıştır.¹⁷⁸ 9-10 Şubat 2015 tarihlerinde, İstanbul'da yapılan G20 Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları Toplantısı'nda IMF kotasındaki gecikme ve yönetim reformları konularında gelişmekte olan ülkelerin endişelerinin altının çizilmesi bu hoşnutsuzluğun bir göstergesidir. Bu toplantının tebliğinin 9. maddesinde konuya şu sözlerle yer verilmiştir:

“2010 yılında ve yeni kota formülünü içeren 15. Kotaların Genel Değerlendirmesi'nde mutabık kalınan, IMF kotasını ilerletme konusundaki gecikmeden ve yönetim reformlarının gecikmesinden dolayı hayal kırıklığına uğradık. IMF'nin güvenilirliği, meşruiyeti ve etkinliği için bu reformların önemini kabul ederek, bunların en erken şekilde uygulamaya konmasının yüksek önceliğimiz olarak devam ettiğini tekrar teyit ediyoruz. Amerika Birleşik Devletleri'nin 2010 reformlarını mümkün olan en kısa sürede onaylamasını teşvik etmeye devam ediyoruz...”¹⁷⁹

“BRICS, üyelerinin ABD'ye bağımlılığını azaltmasına, Batılı güçlerin tek taraflı eylemlerinin kısıtlanmasına ve güney-güney dayanışmasını güçlendirmesine

¹⁷⁷ “BRICS New Development Bank to issue bonds in South Africa, commercial paper in U.S. dollar”, **Xinhuanet**, (Çevrimiçi) http://www.xinhuanet.com/english/2019-03/06/c_137873834.htm

¹⁷⁸ Rajiv Biswas, “Reshaping the Financial Architecture for Development Finance: The new development banks.”, **LSE Global South Unit Working Paper Series**, 2015, No:2, s. 3

¹⁷⁹ “Communiqué: G20 Finance Ministers and Central Bank Governors Meeting, 9-10 February 2015, Istanbul”, (Çevrimiçi) <http://www.g20.utoronto.ca/2015/150210-finance.pdf>

yardımcı olmaktadır.”¹⁸⁰ BRICS, üye ülkelere seslerinin eyleme çevrilebileceği bir platform sunmaktadır. Bunun yanında, Çin açısından, platform, terörle mücadeleden bilim ve eğitim işbirliğini geliştirme konuları için uluslararası sorunların çözümüne yönelik grup içi bir koordinasyon görevi görmektedir.

Yeni Kalkınma Bankası’na Çin açısından baktığımızda, amacının daha çok politik olduğunu söyleyebiliriz. Çin’in Yeni Kalkınma Bankası’nın kurulmasındaki temel motivasyonu aslında daha fazla uluslararası etkiye sahip olmak ve uluslararası meselelerde daha fazla söz sahibi olabilmektir. Banka aynı zamanda, Çin’in çok taraflı yatırım çeşitlendirme stratejisinin bir parçasıdır. Buradaki temel hedef, gelişmekte olan ülkelerle, ittifaklar yoluyla uluslararası girişimleri ilerletmek ve Çin’e bağımlılık konusunda korkuları olan ülkelerin bu konudaki endişelerini azaltmaktır. Bunu başarmanın bir yolu, doğrudan yerleşik düzene itiraz etmeyen, çok taraflı barışçıl kanalları kullanmaya çalışmaktır. Bu şekilde Çin, kendisinin “revizyonist” ya da “sistem dışı hareket eden” olarak algılanmamasını sağlayarak, çıkarlarını kurumsal mekanizma ile sürdürmektedir.

Ekonomik açıdan bakıldığında, Afrika ve Latin Amerika gibi gelişmekte olan ülkelerde yabancı yatırımlar artmakta ve Çin’in bu bölgelerde altyapı çalışmaları yaygınlaşmaktadır. Bu sayede, Çin Devleti’ne ait şirketler uluslararası statü kazanmaktadır. Banka aynı zamanda, Çin için kalkınma bölgesindeki normları oluşturma sürecini etkileme aracıdır.

3.3. KÜLTÜREL POLİTİKALAR

3.3.1. Kültürel Diplomasi Örneği Olarak Konfüçyüs Enstitüleri

3.3.1.1. Konfüçyüs Enstitüleri Kuruluş Amacı

Konfüçyüs (MÖ 551-479), tarihte bilinen en büyük Çinli düşünürdür; ve kendi adını taşıyan düşünce okulunun kurucusudur. Bugün, Çin dili ve kültürünü öğretme amacı ile kurulan Konfüçyüs Enstitüleri, Konfüçyüs’ün felsefesini ve düşüncelerini yayma amacı taşımamaktadır. Bu enstitülere Konfüçyüs’ün adının verilme sebebi

¹⁸⁰ Michael A. Glosny, “China and the BRICS: A Real (but Limited) Partnership in a Unipolar World”, *Polity*, C.42, No: 1, 2010

Konfüçyüs felsefesinin Çin'in kültürünün bir parçası olması yanında; barışçıl bir algı oluşturmaktır.

Konfüçyüs Enstitüleri, Çin'in en dikkat çeken yumuşak güç aracıdır. Bugün 140 ülkede sayısı 500'ü geçen Konfüçyüs Enstitüleri, Çin'in geleneksel kültürünü dünyaya tanıtmaya ve Çince dilini yayma amaçlı kurulan kuruluşlardır. Pekin'de yer alan Konfüçyüs Enstitüleri Merkezi'ne (HANBAN) bağlı çalışan Konfüçyüs Enstitülerinin ilki 2004 yılında Özbekistan Taşkent'te pilot uygulama olarak açılmıştır. Aynı yıl ilk resmi Konfüçyüs Enstitüsü Güney Kore Seul'de faaliyete başlamıştır.

HANBAN'ın web sayfasında yer alan Konfüçyüs Enstitüleri Anayasası ve Yönetmeliği'nin ilk maddesinde şu ibare geçmektedir:

Konfüçyüs Enstitüleri, kendini Çince dilini öğrenen, dünyanın farklı ülkelerinden ve bölgelerinden gelen insanların taleplerini karşılamaya; bu insanlar aracılığıyla Çin dili ve kültürünün anlaşılmasını geliştirmeye; Çin ve diğer ülkeler arasındaki eğitim ve kültür alışverişini ve işbirliğini güçlendirmeye; diğer uluslarla dostluk ilişkilerini derinleştirmeye; ve çok kültürlülüğün gelişimini desteklemeye ve uyumlu bir dünya inşa etmeye adanmıştır.¹⁸¹

Konfüçyüs Enstitüleri, Fransız Kültür Merkezleri, Goethe Enstitüleri, British Council... vb enstitüler gibi birer kültürel diplomasi aracı ve dil ve kültürü yayan kurumlardır. Diğer kurumlardan farkı, Çin Hükümeti kararı doğrultusunda çoğunlukla ev sahibi ülkelerin üniversitelerinin çatısı altında kurulmalarıdır. Bu durum Konfüçyüs Enstitüleri'nin araştırmacılar, akademisyenler ve öğrencilerle daha yakın ilişkiler içinde olmasını sağlamaktadır. Konfüçyüs Enstitülerinin ortak ve öncelikli amaçları arasında Çince dil eğitimi gelmektedir. Fakat Enstitüler sadece dil eğitimine odaklı değildir. Ortak projeler çerçevesinde yürütülen bilimsel çalışmalar aracılığıyla ev sahibi toplum, Çin toplumu hakkında daha sağlıklı bilgi edinebilme olanaklarına kavuşmaktadır. Bilim alanındaki bu işbirliği paralel olarak topluma da yansımaktadır. Böylelikle ev sahibi ülke ve Çin insanları arasındaki birbirlerinin kültürlerini ve yaşamlarını tanıma süreci hızlanmaktadır. Ayrıca, ilköğretimden liseye kadar olan eğitim kurumlarında da Konfüçyüs Enstitülerine bağlı Konfüçyüs sınıfları açılmaktadır.

¹⁸¹ "Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes", HANBAN, (Çevrimiçi) http://english.hanban.org/node_7880.htm

Konfüçyüs Enstitülerinin kurumsal yapısına baktığımızda bir Çinli, bir de yerel direktör olmak üzere iki yöneticiden ve Çinli öğretmenlerden oluştuğunu görmekteyiz. Çinli eş direktörün ve Çin'den gönderilen öğretmenlerin maaşları HANBAN tarafından karşılanmaktadır. HANBAN, her yıl Enstitü direktörlerinin kendisine sunmuş olduğu gelecek yıl plan, proje ve etkinliklerini değerlendirerek enstitü başına ortalama 100.000\$ bütçe ayırmaktadır. HANBAN her yıl Konfüçyüs Enstitülerine ve sınıflarına maddi desteğin yanında kitap ve farklı eğitim materyalleri de sağlamaktadır. Yerel üniversiteler, HANBAN dışında Çin'de bir üniversite ile de anlaşma yapmaktadırlar. Bu üniversite proje, burs, personel sağlama gibi konularda yerel üniversiteye destek olmaktadır.

3.3.1.2. Batı'nın Rahatsızlığı

Bir yumuşak güç aracı olan ve dil ve kültürü yayma amacına hizmet eden Konfüçyüs Enstitüleri bir süre sonra başta ABD olmak üzere Batı'da eleştirilmeye başlanmış ve 2014 yılında bu eleştiriler doruk noktasına çıkmıştır. Konfüçyüs Enstitüleri, Çin tarihinin ve kültürünün idealize edilmiş bir versiyonunu yaymakla ve Tibet ve Tayvan gibi uluslararası tartışmalara yol açan konularda sulandırılmış bir anlatıyı teşvik etmekle eleştirilmektedir.¹⁸² Konfüçyüs Enstitülerinin kurulduğu yıldan itibaren geçen on yılda çok fazla yaygınlaşmış olması rahatsızlık vermeye başlamıştır. Bunun asıl nedeni olarak da, Enstitülere ev sahipliği yapan üniversitelerin akademik bağımsızlıklarını kullanamamaları gösterilmiştir. The New York Times gazetesinin 2012 tarihli bir haberinde Mimai Üniversitesi'nde¹⁸³ "Çin Hükümeti ve Dış politikası" dersi veren bir öğretim görevlisi ile yapılan mülakat yayınlanmış ve bu mülakatta öğretim görevlisi Dalai Lama, Tibet, Tayvan, Çin'in askeri büyümesi gibi konuların tartışılmaması hususunda uyarıldıklarını belirtmiştir.¹⁸⁴ Bünyesinde Konfüçyüs Enstitüsü bulundurmayan Miami Üniversitesi

¹⁸² Wesley Rahn, "Why is the US targeting China's Confucius Institute?", 16 Nisan 2018, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/why-is-the-us-targeting-chinas-confucius-institute/a-43403188>

¹⁸³ Miami'de The University of Miami ve Miami University olmak üzere Türkçe'de çevirisi aynı olan iki üniversite bulunmaktadır. Burada sözü edilen Miami Üniversitesi, The University of Miami'dir. Bu üniversitede Konfüçyüs Enstitüsü bulunmamaktadır. Ancak Miami University'de 2007 tarihinde kurulmuş olan bir Konfüçyüs Enstitüsü vardır.

¹⁸⁴ Don David Guttenplan, , "Critics Worry About Influence of Chinese Institutes on U.S. Campuses", **The New York Times**, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2012/03/05/us/critics-worry-about-influence-of-chinese-institutes-on-us-campuses.html>

öğretim görevlisinin bu açıklamasının yanı sıra, aynı yazıda Konfüçyüs Enstitüsü'ne ev sahipliği yapan Londra Ekonomi Okulu¹⁸⁵ Konfüçyüs Enstitüsü İngiliz Direktörü, kurumun iyi niyet ve işbirliği çerçevesinde kurulduğunu; Çin tarafından herhangi bir konuda baskı görmediklerini belirtmiştir.¹⁸⁶ İngiliz Direktör, “Konfüçyüs Enstitüsü'nde, bu British Council'da kesinlikle yapılmazdı dediğim hiçbir şey ile karşılaşmadım. Ayrıca, biz burada dil ve kültür üzerine çalışıyoruz; bunların dışında başka bir uğraşımız yok.”¹⁸⁷ şeklinde beyanda bulunmuştur. Akademik bağımsızlığını kullanarak tarafsız çalışmalar yapması gereken üniversitelerin bir parçası haline gelen Konfüçyüs Enstitülerinin yabancı bir devlet tarafından finanse ediliyor olması ve bu devletin otokratik yönetim ile yönetiliyor olması sorgulanmaya başlanmıştır. Çince eğitim veren Çinli okutanların HANBAN tarafından seçilip Konfüçyüs Enstitülerinde çalışmaya gönderilmesi de eleştiriler arasında yer almaktadır.

Konfüçyüs Enstitülerinin karşılaştığı temel eleştiri noktalarından biri de üniversiteler bünyesinde kurulmuş olmalarıdır. Konfüçyüs Enstitüleri her ne kadar diğer ülkelerin benzer kurumlarından farklı hareket etmiyor olsalar da, eleştiride bulunanlar, Çin Hükümeti tarafından bu üniversitelere para aktırılmasının ve Çin'in özellikle Batı'daki olumsuz imajını olumlu hale getirmek için propaganda yapılması amacıyla bu üniversiteleri finansal olarak bir açıdan desteklemesinin üniversitelerin akademik özgürlüklerini sınırlandırdığını düşünmektedirler. Ayrıca, herhangi bir dilin ve kültürün yaygınlaştırılması görevinin üniversitelerin misyonu ile örtüşmediğini belirtmektedirler.¹⁸⁸

Florida Senatörü Marco Rubio, Konfüçyüs Enstitülerinin Çin'in diğer ülkeleri siyasi olarak etkilemek için kurduğunu ve enstitülerin Amerikan üniversitelerini denetim altında tuttuğunu beyan etmiştir.¹⁸⁹ Senatör Rubio, Florida'daki

¹⁸⁵ London School of Economics

¹⁸⁶ Guttenplan, a.g.e.

¹⁸⁷ **Ibid.**

¹⁸⁸ “Confucius Institute closed at US university amid concerns about Chinese influence on campuses”, **South China Morning Post**, 15 Ağustos 2018, (Çevrimiçi)

<https://www.scmp.com/news/world/united-states-canada/article/2159888/confucius-institute-closed-us-university-amid>

¹⁸⁹ **Ibid.**

üniversitelere 2018 yılı başında birer mektup göndermiş ve mektubunda şu ifadelere yer vermiştir:

“Çin’in siyasi etkisini yaymak için Çin dili ve kültürü eğitimini bir araç olarak kullanan Konfüçyüs Enstitüleri kapatılmalıdır. Bu enstitüler Çin Eğitim Bakanlığının bir şubesi tarafından denetlenmektedir; ve Çin Hükümeti ve Komünist Parti tarafından açıkça onaylanan Çin tarihi, kültürü ve güncel olayların öğretilmesi istenmektedir.”¹⁹⁰

Bunun üzerine Kuzey Florida Üniversitesi kendi bünyesinde yer alan Konfüçyüs Enstitüsünü kapatma kararı almıştır. Fakülte bülteninde yer alan açıklamada, son dört yılda gerçekleştirilen derslerin ve etkinliklerin incelendiği ve bu ders ve etkinliklerin Üniversitenin misyon ve amaçlarına uymadığı belirtilmiştir.¹⁹¹ Bunun yanında, Üniversitede Konfüçyüs Enstitüsü Yönetim Kurulu üyesi olan bir okutman, Konfüçyüs Enstitüsünün ilköğretimden liseye pek çok devlet okuluna da destek verdiğini, alanında uzman Çince öğretmenleri gönderdiğini ve bu okulların maddi imkansızlıklar dolayısıyla Konfüçyüs Enstitüsü’nün sunduğu Çince programı öğrencilerine sunmasının imkansız olduğunu dile getirmiştir.¹⁹²

Pekin'deki Konfüçyüs Enstitüleri Merkezi (HANBAN) ve Çin Dışişleri Bakanlığı, Kuzey Florida Üniversitesi’nde siyasi baskı sonucu Konfüçyüs Enstitüsü’nün kapatılması üzerine bir yorumda bulunmamıştır. Ancak, Bakanlık geçmişte, Konfüçyüs Enstitülerinin karşılıklı anlayışı arttırmayı hedeflediğini ve programlarından şüphelenen kişileri “modası geçmiş fikirlerini” terk etmeye çağırıldığını söylemişti.¹⁹³

21 Mart 2018’de üç Amerikalı Cumhuriyetçi meclis üyesi, her yıl Çin tarafından üniversite başına yapılan minimum 50.000\$’lık bağışı ve Çin’in Amerikan üniversiteleri üzerindeki etkisini eleştirerek; ABD’de faaliyet gösteren Konfüçyüs Enstitülerinin “yabancı ajans” olarak kayıt altına alınması ve Çin’den alınan

¹⁹⁰ Elizabeth Redden, “North Florida Will Close Confucius Institute”, 16 Ağustos 2018, (Çevrimiçi) <https://www.insidehighered.com/quicktakes/2018/08/16/north-florida-will-close-confucius-institute>

¹⁹¹ **Ibid.**

¹⁹² **Ibid.**

¹⁹³ Michael Martina, “Florida university latest to cut ties with China's Confucius Institute”, **Reuters**, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-education/florida-university-latest-to-cut-ties-with-chinas-confucius-institute-idUSKBN1L012Z>

bağışların ifşa edilmesi gerektiğini belirten öneriyi sunmuştur.¹⁹⁴ Bunun üzerine ÇHC Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hua Chunying, periyodik yapılan basın toplantısında gelen soru üzerine, ABD'deki bazı bireylerin zaman zaman Konfüçyüs Enstitüleri konusunda ses çıkarıyor olmasını, onların Soğuk Savaş ve sıfır toplamı oyun zihniyetinden çıkamadıklarına bağlamış, ve karşılıklı fayda ve kazan-kazan işbirliği kavramları üzerinde durulması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁹⁵

2018 ve 2019 yılında ABD'deki gelişmelere ve akabinde ÇHC Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalara baktığımızda, ÇHC Dışişleri Bakanlığı'nın gelen eleştirileri ABD Yönetimi tarafından yapılmış olarak almadığını; bazı kişi veya kurumlar tarafından yapılan eleştiriler olarak baktığını ve bu yönde cevap verdiğini görmekteyiz. Örneğin; 27 Şubat 2019'da ABD Senatosu'nun Daimi Araştırmalar Alt Komitesi, Konfüçyüs Enstitülerinin ABD'de değişikliğe gitmesi veya kapatılması gerektiğini söyleyen bir rapor yayınlamıştır. Bu rapor üzerine ÇHC Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Lu Kang, Amerikan üniversitelerinin 2004 yılından itibaren HANBAN ile gönüllü olarak işbirliği yaptığını; bu işbirliğinin karşılıklı saygı, dostane ilişkiler, eşitlik ve karşılıklı fayda ilkeleri doğrultusunda yapıldığını; kurulan Konfüçyüs Enstitülerinin yönetiminin ve işletiminin açık, şeffaf ve yasal olduğunu; ve bu enstitülerin Çin-ABD halklarını kültürel değişime teşvik etmede önemli rol oynadıklarını belirtmiştir.¹⁹⁶ Lu Kang ayrıca, Konfüçyüs Enstitülerinin yerel halk tarafından da sıcak karşılandığını; kültür ve eğitim ile ilgili olan bu kurumların ABD'deki bazı kişi ve kurumlar tarafından siyasallaştırılmaya çalışıldığını; ve bunun Soğuk Savaş zihniyetinden çıkan güven eksikliğinin göstergesi olduğunu vurgulamıştır.¹⁹⁷

¹⁹⁴ "U.S. lawmakers want China's Confucius Institutes to register as foreign agents", **Reuters**, 22 Mart 2018, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-congress/u-s-lawmakers-want-chinas-confucius-institutes-to-register-as-foreign-agents-idUSKBN1GX338>

¹⁹⁵ "Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Regular Press Conference on March 22, 2018", **Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası**, 22 Mart 2018, <http://www.chinaembassy.se/eng/fyrth/t1544674.htm>

¹⁹⁶ "Foreign Ministry Spokesperson Lu Kang's Regular Press Conference on February 28, 2019", **Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası**, 28 Şubat 2019, (Çevrimiçi)

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1641847.shtml

¹⁹⁷ **Ibid.**

100'den fazla Konfüçyüs Enstitüsü'nün bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde Konfüçyüs Enstitüleri üzerine yapılan siyasi baskı dolayısıyla Iowa Üniversitesi, Michigan Üniversitesi, Minnesota Üniversitesi ve North Carolina Üniversitesi'nin de aralarında bulunduğu toplam yaklaşık 10 üniversite Konfüçyüs Enstitülerini kapatmıştır.¹⁹⁸ Güney Florida Üniversitesi 10 yıldır var olan Konfüçyüs Enstitüsünü kapattığında, üniversite çalışanları, ABD hükümet yetkililerinin bu kararı vermekte etkili olduklarını belirtmişlerdir.¹⁹⁹ Başkan Donald Trump'ın imzaladığı 2019 Ulusal Savunma Yetki Yasasında “üniversitelere aktarılacak olan federal fonlarda, Çin ile bağları olan üniversitelerde sınırlamaya gidileceğine dair bir hüküm bulunmaktadır.²⁰⁰ CIA'in tehdit olarak gördüğü Konfüçyüs Enstitüleri de bu fonu almak isteyen üniversitelerin önünde engel oluşturmaktadır.²⁰¹

Amerikalı Senatör Ted Cruz, Çin'i, Amerikan müfredatına karışmak, rejimlerinin eleştirilerini susturmak ve fikri mülkleri çalmak için Amerikan üniversitelerine sızmakla suçlamıştır.²⁰² Çinlileri Amerikan üniversitelerinden sınai ve askeri teknoloji çalmakla suçlayan Amerikalılar, bunun Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla yapılmadığını kabul etmişlerdir.²⁰³ Ancak, Enstitülerin Çin Hükümeti ile olan bağı Amerikalıları rahatsız etmektedir.

ABD Senatosu Şubat 2019'da Konfüçyüs Enstitülerini kınayan ve Enstitülerin, Çin'in ekonomik ve güvenlik tehdidi olduğu izlenimini değiştirmeye çalışmayı amaçlayan bir propaganda aracı olarak kullanıldığını öne süren bir rapor

¹⁹⁸ Elizabeth Redden, “Closing Confucius Institutes”, (Çevrimiçi)

<https://www.insidehighered.com/news/2019/01/09/colleges-move-close-chinese-government-funded-confucius-institutes-amid-increasing>

¹⁹⁹ “U.S. Universities Shut Down Confucius Institutes”, **China Digital Times**, 16 Ocak 2019,

(Çevrimiçi) <https://chinadigitaltimes.net/2019/01/u-s-universities-shut-down-confucius-institutes/>

²⁰⁰ **Bkz.:** “Trump Signs National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2019”, **American Institute of Physics**, 17 Ağustos 2018, (Çevrimiçi) <https://www.aip.org/fyi/2018/trump-signs-national-defense-authorization-act-fiscal-year-2019>

²⁰¹ Grace Gottschling, “Trump signs Confucius Institute funding ban”, **Campus Reform**, (Çevrimiçi) <https://www.campusreform.org/?ID=11208>

²⁰² Josh Rogin, “Preventing Chinese espionage at America’s universities”, **The Washington Post**, 22 Mayıs 2018, (Çevrimiçi) https://www.washingtonpost.com/news/josh-rogin/wp/2018/05/22/preventing-chinese-espionage-at-americas-universities/?utm_term=.665b9c61dfe8

²⁰³ John Pomfret, “The furor over the Confucius Institutes is distracting from real Chinese threats”, **The Washington Post**, 02 Temmuz 2018, (Çevrimiçi) https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2018/07/02/the-furor-over-the-confucius-institutes-is-distracting-from-real-chinese-threats/?noredirect=on&utm_term=.cb2520c13485

yayınlamıştır.²⁰⁴ İç Güvenlik ve Devlet İşleri Komitesi tarafından yayınlanan raporda, Çin Hükümeti'nin Eğitim Bakanlığı'ndan fon alan ve ABD'de 100'den fazla üniversitede var olan Konfüçyüs Enstitülerinin sıkı kontrolden geçmesi gerektiği çağrısında bulunulmuştur; ve aksi halde Enstitülerin kapatılması gerektiği savunulmuştur.²⁰⁵

Politbüro Daimi Üyesi Li Changchun, Konfüçyüs Enstitülerini “Çin'in denizaşırı propaganda kuruluşlarının önemli bir parçası”²⁰⁶ olarak tanımlamıştır. Li Changchun'un 2011'de Konfüçyüs Enstitülerinin Çin'in yumuşak gücündeki yerini ve önemini vurguladığı konuşmasında, “...Çince öğretme bahanesini kullanınca, herşey makul ve mantıklı görünüyor.” şeklindeki sözleri, ABD tarafından Enstitünün görünenden farklı amaçlarının olduğunun açıklanması olarak yorumlanmıştır.²⁰⁷

ABD'de Konfüçyüs Enstitülerini Truva atına benzetenler olmuştur.²⁰⁸ Dönemin HANBAN Genel Müdürü Xu Lin, bu bezetmeye “Konfüçyüs Enstitüleri kesinlikle Truva Atı değildir; çünkü biz elimizde silah bulundurmuyoruz.”²⁰⁹ diyerek cevap vermiştir.

²⁰⁴ Amy Gunia, “A Senate Report Has Slammed the Chinese Learning Centers Operating at Over 100 U.S. Universities”, **Time**, (Çevrimiçi) <http://time.com/5540703/senate-report-confucius-institute-us-universities-chinese/>

²⁰⁵ **Ibid.**

²⁰⁶ “A message from Confucius”, **The Economist**, 24 Ekim 2009, (Çevrimiçi) <https://www.economist.com/special-report/2009/10/24/a-message-from-confucius>

²⁰⁷ Brendan Smialowski, “How China Infiltrated U.S. Classrooms”, **Politico Magazine**, (Çevrimiçi) <https://www.politico.com/magazine/story/2018/01/16/how-china-infiltrated-us-classrooms-216327>

²⁰⁸ **Bkz.:** Benjamin Carlson, “Confucius Institute: education bonus or wily Trojan Horse?”, **Agence France-Presse**, 03 Haziran 2012, (Çevrimiçi) <https://www.pri.org/stories/2012-06-03/confucius-institute-education-bonus-or-wily-trojan-horse>; **Bkz.:** Rachele Peterson, “American Universities Are Welcoming China's Trojan Horse”, 09 Mayıs 2017, (Çevrimiçi)

<https://foreignpolicy.com/2017/05/09/american-universities-are-welcoming-chinas-trojan-horse-confucius-institutes/>; **Bkz.:** “Confucius Institutes: Centers of Chinese Cultural Exchange, or Trojan Horses”, **National Association of Scholars**, 12 Temmuz 2018, (Çevrimiçi) https://www.nas.org/articles/confucius_institutes_centers_of_chinese_cultural_exchange_or_trojan_horses

²⁰⁹ Qu Yingpu, Zhao Huanxin, Cheng Yingqi, “Confucius Institutes go beyond borders”, **China Daily**, 03 Aralık 2012, (Çevrimiçi) http://www.chinadaily.com.cn/china/2012-12/03/content_15978693_2.htm

ABD uzmanı Çinli akademisyenler, ABD'nin artık Çin'e sadece ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda değil; kültürel alanlarda da cephe aldığını ve bu şekilde ABD'nin Soğuk Savaş zihniyetine geri döndüğünü vurgulamaktadırlar.²¹⁰

Konfüçyüs Enstitülerine sadece ABD'den eleştiri gelmemektedir. Avrupa da Enstitüleri benzer nedenlerden dolayı tehlikeli bulmaktadır. Örneğin, Almanya'da da Konfüçyüs Enstitüleri'nin üniversite bünyesinde bulunması ve Çin Devleti tarafından finanse ediliyor olması eleştirilmiştir; Alman üniversitelerinin Çin Komünist Partisi'nin yüksek organlarından biri olan HANBAN'dan para almasının kabul edilemez olduğu üzerinde durulmuştur.²¹¹

Haziran 2014'te Kanada'da ilköğretimden liseye kadar eğitim veren Toronto Bölge Okulu yönetimi, halkın ve velilerin Konfüçyüs Enstitülerini protestosu sonrası verilen Çince eğitimi erteleme kararı almıştır.²¹²

Türkiye açısından bakıldığında, Konfüçyüs Enstitülerinin herhangi bir politik baskı veya akademik özgürlüğü engelleyici faaliyetler gözlenmemektedir.²¹³ Türkiye'nin, Çin'in Sincan Özerk Bölgesi'nde yaşayan Uygur halkı ile olan tarihi bağları nedeniyle, bölgede çıkan sorunlara öncelikle müdahil olduğu göz önünde tutulursa, Konfüçyüs Enstitülerinin politik baskısı Türkiye'deki üniversitelerde de hissedilebilirdi. Ancak, Enstitüler politik hiç bir konuya karışmak istememekte, aksine sadece dil ve kültür yayma üzerine odaklanmaktadırlar. Fransız Kültür Merkezi, British Council, Amerikan Kültür, Goethe Enstitüsü ve Cervantes Enstitüsü... gibi diğer ülkelerin yumuşak güç kurumlarıyla benzer şekilde, Konfüçyüs Enstitülerinin de misyonu Çin'in uluslararası imajını oluşturmak / güçlendirmektir.

²¹⁰ Shi Yu, "Confucius Institute victim of US policy shift", **China Daily**, 30 Ağustos 2018, (Çevrimiçi) <http://www.chinadaily.com.cn/a/201808/30/WS5b8726d6a310add14f388839.html>

²¹¹ Christoph Ricking, "Critics fear influence of Chinese state on Confucius Institute affiliates", Ed.: Darren Mara, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/critics-fear-influence-of-chinese-state-on-confucius-institute-affiliates/a-15688977>

²¹² Elizabeth Redden, "Confucius Controversies", **Inside Higher Ed.**, 24 Temmuz 2014, (Çevrimiçi) <https://www.insidehighered.com/news/2014/07/24/debate-renews-over-confucius-institutes>

²¹³ Türkiye'de toplam dört Konfüçyüs Enstitüsü bulunmaktadır. Konfüçyüs Enstitülerine ev sahipliği yapan Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Konfüçyüs Enstitüsü bünyesinde çalışırken, aynı zamanda Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora eğitimi aldım. Aynı şekilde, ev sahipliği yapan Boğaziçi Üniversitesi ve İstanbul Okan Üniversitesi'nde lisans ve yüksek lisans seviyelerinde Çin Dış Politikası dersi verdim. Aynı zamanda İstanbul Okan Üniversitesi'nde Konfüçyüs Enstitüsü Direktörlüğü yaptım. Bu üniversitelerde eğitim ve iş hayatım boyunca hiç bir baskı veya yasaklama ile karşılaşmadım.

Her yıl aralık aylarında Çin'de gerçekleşen HANBAN toplantılarında diğer ülkeler üzerindeki olumlu etkisi ve eğitim alanındaki işbirliği isteği rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Konfüçyüs Enstitüleri, Çin dili ve kültürünü yaymak temel amacı doğrultusunda hareket etmektedirler.

3.3.2. Eğitim Alanındaki Yatırımlar

Çin'in ekonomik ve politik yükselişiyle orantılı olarak, yumuşak gücünde de eşzamanlı bir yükseliş olmuştur. Eğitim alanında yapılan yatırımlar Çin'in yumuşak güç politikasının odak noktasında yer almaktadır. Nitekim, küresel etkisini genişletmek için ustaca yumuşak güç kullanan Çin, eğitim alanında uluslararası değişimi ve işbirliğini bilinçli bir şekilde desteklemektedir. Çin, kendi üniversitelerine yatırım yaparak, Konfüçyüs Enstitüleri açarak, yabancılara eğitim bursları vererek... eğitim alanında hızlı bir gelişme göstermiştir. Ayrıca, kendi üniversitelerini dünyanın en iyi üniversiteleri düzeyine çıkarabilmek için milyar dolarlık yatırımlar yapmaktadır. Çin, üniversitelerine sadece en son çıkan araştırma olanaklarını sunmakla kalmamakta; ayrıca çekici teklifler sunarak, dünyanın önde gelen akademisyenlerini getirtmektedir.²¹⁴

Çin, son 20 yılda kültürel ve eğitim değişimlerine büyük oranda destek vermekte ve yabancı öğrencilerin Çin'de eğitim alması için çaba sarfettirmektedir. Çin'e her geçen yıl gelen yabancı öğrenci sayısı artmaktadır. Daha iyi eğitim imkanları, daha ucuz eğitim, Çin kültürüne olan ilgi, daha iyi iş imkanı fırsatları yabancı öğrencileri Çin'e çeken nedenlerdir. 2003 yılında yapılan bir araştırmada Çin üniversitelerindeki 100 Güneydoğu Asyalı öğrencinin %43'ü Çin kültürüne olan ilgisi nedeniyle Çin'de okumayı tercih ettiklerini belirtirken; %31'i gelecekteki iş ihtiyacı sebebiyle bu seçimi yaptığını söylemiştir.²¹⁵

Çin'in gelecek kuşaklar üzerindeki imajının olumlu yönde şekillenmesinde, Huawei, Alibaba, Xiaomi gibi Çin menşeli, büyük sermayeli, tanınmış şirketlerin ve ICBC, Bank of China gibi Çin bankalarının de rolü büyüktür. Gençler, bu

²¹⁴ Alan Hunter, 'Soft Power: China on the Global Stage', Chinese Journal of International Politics, C. 2, 2009, s.385

²¹⁵ Yanzhong Huang, Sheng Ding, "Dragon's Underbelly: An Analysis of China's Soft Power", Eastasia, C.23, No:4, Kış 2006, s.26.

kuruluşlarda çalışmak için Çin'de eğitim almanın avantajlı olacağını düşünmektedirler.

Çin Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre, yüksek öğrenim için Çin'de bulunan yabancı öğrenci sayısı 2006 yılında 55.000 civarında iken; 2016 yılında 210.000 olmuştur; ve %13 artış göstermiştir.²¹⁶ Aynı veriye göre, Çin'de yükseköğrenim gören yabancı öğrencilerin %50'den fazlasını Asyalılar oluşturmaktadır. Doğu Asyalı öğrenciler arasında da Çin'de eğitim almak yaygın bir durumdur. Hatta çoğu Doğu Asyalı öğrenci kendi imkanları ile Çin'de eğitim almaktadır.

Çin burslarının en yaygın olarak verildiği ülke ise Afrika'dır. Afrikalı öğrenciler almış oldukları lisans bursları ile üniversite eğitimine başlamadan önce iki yıl Çince dil eğitimi almakta ve ardından kabul edildikleri üniversitede lisans eğitimlerine başlamaktadırlar. Çin-Afrika İşbirliği Forumu'nun 2018 Pekin Zirvesi'nde, Çin Hükümeti önceki vaatlerini yerine getireceğini ve Afrikalı gençler için fırsatları arttıracaklarını belirterek; 50.000 kişilik hükümet bursu ile 50.000 kişilik seminer ve çalıştay eğitimi fırsatlarını oluşturmak üzere söz vermiş; ve ayrıca 2000 Afrikalı genci Çin'e değişim programları çerçevesinde davet etmiştir.²¹⁷ UNESCO'nun verilerine göre, yurt dışında yükseköğrenim görmek isteyen Afrikalı öğrenciler için Çin, Fransa'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır.²¹⁸ Afrikalı öğrencilerin yükseköğrenim görmek için Çin'i tercih etme sebeplerinden en öncelikli olanı, bölgede çok fazla yatırım yapan Çinli firmaların gençlere iş olanakları sunması gelmektedir.

Çin, diğer ülkelerin gelecek nesil entellektüellerini, siyasi elitlerini, mühendislerini... vb eğiterek, bu gelecek nesile verdiği kendi dil, toplum, kültür, tarih ve politika bilgisi ile onların Çin'e bakış açılarını değiştirecek ve onları Çin'in

²¹⁶ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1tBzSE4HxiOP_z7L3OgHVxNS2YIIJvftGaGnhgDN0RQ/edit#gid=1945374879

²¹⁷ Esther Nakkazi, "China ramps up support for African higher education", **University World News**, 7 Eylül 2018, (Çevrimiçi)

<https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20180907083412817>

²¹⁸ **UNESCO Institute for Statistics**,(Çevrimiçi) <http://data.uis.unesco.org/>

ilgi alanlarına duyarlı hale getirecektir. Çin, özellikle gelişmekte olan ülkelere odaklanmakta ve dünyanın her yerinden öğrenci çekmektedir.

3.3.3. Turizmin, Sportif Etkinliklerin ve Fuarların Çin İmajındaki Rolü

3.3.3.1. Çin'in Turizm Politikaları

Turizm, toplumların diğer toplumlar hakkındaki ön yargılarını, korkularını ve kaygılarını yıkabilir. Bir ülke güvenli ve yeterli alt yapıya sahipse diğer ülke toplumları tarafından ziyaret edilir; ve o ülkeyi görmek için zaman ve para harcanır. Bu açıdan bakıldığında, turizm, bir ülkenin saygınlık ve popülerite göstergelerinden biridir. Turizm, bir ülkenin yabancılar üzerindeki imajını iyileştiren bir güce sahiptir. Turizm, uluslararası politik ilişkileri direk olarak etkilemese dahi, iş dünyasının ve genel olarak toplumların etkileşimini sağlar. Bu durum da; politik hoşgörüyü yol açabilir. Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre Çin, en fazla turist çeken ülkeler arasında bugün Fransa, İspanya ve ABD'den sonra dördüncü sırada ve turist gönderen ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır.²¹⁹

1949'dan 1979'a kadar Çin Halk Cumhuriyeti'ne belirli yabancı ziyaretçiler hariç, yabancıların girişi yasaktı. 1979'dan itibaren, açılım politikası ile birlikte turizm de önemli bir döviz kazanma aracı olarak belirlenmiştir. Çin'de gerçekleşen alt yapı çalışmaları ve yapılan diğer yatırımlar ile birlikte turizm endüstrisi de gelişmeye başlamıştır.

Çin, keşfedilmesi ve görülmesi gereken binlerce yıllık tarihi ile yabancı tursitler için kültürel açıdan zenginleştirici bir ülkedir. Zengin bir tarihe sahip olan Çin'in, uzun yıllar kendi içine kapalı kalmış olması, yabancılar da merak uyandırmaktadır. Budizm ve Taoizm dinleri açısından ibadet ve hac yerlerine sahip olması, yabancı tursitleri çeken bir diğer nedendir. Bunun yanında, çok geniş topraklara ve dolayısıyla farklı iklimlere sahip olması, ülkenin doğal güzelliklerini çeşitlendirmiştir. Ayrıca, Çin mutfağının dünyanın en büyük mutfakları arasında yer alması da ülkeyi cazip kılan nedenlerdendir.

²¹⁹ **Asia and The Pacific Newslatter**, UNWTO, Aralık 2018, C.47, s.13, (Çevrimiçi)
http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/final_unwto_ap_newsletter_47_web.pdf

Açılım politikası, sadece ticari ve ekonomik olarak değil, kültürel olarak da yorumlanmalıdır. Ayrıca, sadece ülkenin kapılarını yabancılara açmak olarak değil, vatandaşlarının dünyaya açılması olarak da görülmelidir. Çin’de ekonomik kalkınma ile birlikte yeni zengin ve orta sınıf oluşmuştur. Nitekim, maddi olanakları yurt dışında eğitim almaya ve yurtdışına turist olarak gitmeye yeten bir sınıf oluşmuştur. Devlet, eğitim alanında vatandaşlarına yurt dışında okumaları için destek verirken, turizm alanında da kolaylıklar sağlamakta ve hatta onları yönlendirmektedir. Çinli yetkililer tarafından uluslararası seyahat kısıtlamaları hafifletilmiş ve hatta vatandaşlar çeşitli politikalarla devlet eliyle yurt dışında belirli ülkelere yönlendirilmişlerdir. Örneğin, 2018 yılı, Çin’de “Türkiye Turizm Yılı” olarak belirlenmiştir ve böylece Çinlilere, önerilen turistik destinasyon olarak devlet insiyatifi ile Türkiye tanıtılmıştır.

3.3.3.2. Spordaki Başarıların Çin İmajındaki Rolü

Diğer toplumları olumlu yönde etkileme araçlarından biri de uluslararası spor etkinlikleridir. Bu etkinliklere ev sahipliği yapmak altyapısal gelişmişliğin, madalya almak ise kültürel gelişmişliğin göstergesi olarak yorumlanabilir. Özellikle, olimpiyatlar, dünya kupaları gibi büyük organizasyonların uluslararası toplum üzerindeki etkisi büyüktür. Genelde alınan madalya sayısı ülkenin gelişmişlik düzeyi ile orantılıdır.

Uluslararası spor müsabakaları, ülkelere, tüm dünyaya dünyanın en iyisi olduklarını gösterme olanağı sunmaktadır. Bu organizasyonlar aynı zamanda, kültürel alışverişi kolaylaştırmak ve ülkelerin itibarlarını desteklemek için kullanılacak son derece görünür bir platformdur. Küresel toplumda kendisinin olumlu imajını geliştirmek için büyük çaba sarfeden Çin de, bu alanda kendini göstermektedir.

Çin sadece ekonomik ve siyasi bir güç değil, aynı zamanda spor alanında da küresel bir güç olarak yükselmeye başlamıştır. Soğuk Savaş’ın bitmesinden bu yana Çin, Yaz Olimpiyatları’nın en güçlü rakiplerinden biri olmuştur. Kazanılan toplam

madalya sayısında 204 altın, 148 gümüş ve 134 bronz madalya ile ABD'den sonra ikinci sıraya yerleşmiştir.²²⁰

Atletik başarılar bir ulusun prestijini arttırmada etkiliyken; uluslararası büyük spor yarışmalarına ev sahipliği yapmak da ülkelerin kültürel ve teknolojik başarılarını dünyaya sergilemeleri için ek fırsatlar sunmaktadır. Çin'in ev sahipliği yaptığı 2008 Olimpiyatları buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. 2008 yazında Pekin'de düzenlenen Olimpiyatlar, 1984 yılından bu yana bir Asya ülkesinin ev sahipliğinde yapılan beşinci olimpiyattır ve aynı zamanda Çin'in ilk kez ev sahipliği yaptığı olimpiyattır.

2008 Olimpiyatlarının, Çin açısından atletik başarısını göstermenin çok ötesinde bir önemi vardır. 2008 Olimpiyatları, Çin'in altyapısal ve teknolojik gücünü de tüm dünyaya göstermiştir. Olimpiyatlar için inşa edilen ve "Kuş Yuvası" adı verilen modern stadyum, olimpiyatların açılış ve kapanışında yer alan gösteriler, bütün organizasyonda çalışan kişi sayısı... gibi pek çok konu uzun süre uluslararası medyada yer almıştır. Hatta 2012 yılında İngiltere'de yapılacak olan olimpiyatların açılış ve kapanış törenlerinin bu kadar gösterişli ve dikkat çekici olup olamayacağı tartışılmaya başlanmıştır. Pekin Olimpiyatlarının Çin imajını değiştirmesi yanında, Çin'in de Olimpiyatları değiştirdiği yorumları yapılmıştır.²²¹ 2008 Olimpiyatlarında da, Çin 100 madalya ile ikinci sıraya yerleşmiş ve yine 110 madalya kazanan ABD'yi takip etmiştir.

Çin'in uluslararası spor müsabakalarındaki ve olimpiyatlardaki başarıları giderek artmaktadır. Yine önemli bir uluslararası spor müsabakası olan FİBA Basketbol Dünya Kupası'nın 2019 yılında ev sahipliğini Çin yapmıştır.

²²⁰ "How dominant is China at the Olympic Games?", (Çevrimiçi)

<https://chinapower.csis.org/dominant-china-olympic-games/>

²²¹ Jeffrey Wasserstorm, "A New Kind of Spectacle: How China Changed the Olympics", **The Atlantic**, 22 Temmuz 2012, (Çevrimiçi) <https://www.theatlantic.com/international/archive/2012/07/a-new-kind-of-spectacle-how-china-changed-the-olympics/260407/>

3.3.3. Uluslararası Fuarların Çin İmajındaki Rolü

Ülkelerin imajını olumlu yönde etkileyen etmenlerden biri de o ülkenin ev sahipliği yaptığı fuar ve diğer organizasyonlardır. Expo fuarları bunların içinde en dikkat çekenlerdendir. İlki 1851 yılında Londra’da gerçekleşen Expo’da, gelecekte daha iyi bir dünyaya sahip olabilmek için fikirler ve projeler sergilenmektedir. Expo’da fuarın ticari yönünden çok eğitsel yönü daha ağır basmaktadır. EXPO’lar, dünyanın kültür, tarih ve eğitim olimpiyatları olarak nitelendirilmektedir.²²² “Dünya Expo”, “Tematik Expo” ve “Botanik Expo” olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu fuarlar 5 yılda bir düzenlenmektedir ve 3-6 ay aralığında sürmektedir. Yüz binlerce metrekairelik alanlarda sergilenen Expo, dünyanın farklı ülkelerinden on milyonlarca ziyaretçiye kapılarını açmaktadır.

2010 yılında Şangay’da düzenlenen “Dünya Exposu”, Çin’in 2008 Olimpiyatlarından sonra ev sahipliği yaptığı en büyük ikinci etkinlik olmuştur. Çin aynı zamanda “Dünya Exposu”na ev sahipliği yapan ilk “gelişmekte olan ülke” olmuştur.²²³ Şangay Expo 2010, Çin için diğer uluslarla iletişimde kamu diplomasisini geliştirme olanağı sağlamış ve Çin’i yükselen ekonomik güç olarak yansıtmıştır. Expo 2010, Şangay’a küresel finansmanın geleceği olarak markalaşma şansı da sağlamıştır.

3.3.4. Medyanın Gücü

Propaganda rıza sağlamanın en temel araçlarından biridir. Buna göre rıza üretimi amacıyla propagandanın yeni yöntemlerle uygulanması, halkın istemediği şeylerin bile kabul ettirilmesi amacıyla kullanılmaktadır.²²⁴ Basın, geleneksel medya ve sosyal medya da iktidarın meşruluğunu sağlayacak rızanın oluşturulmasında etkili propaganda araçlarıdır.

Çin’in dünyaya açılmaya başladığı 1980’lerin başından itibaren Çin medyası da gelişmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Çin, gelişen sineması, popüler müzik

²²² “Nedir bu Expo?”, Hürriyet, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/nedir-bu-expo-8588710>

²²³ Larry Yu, Chunlei Wang, Joohwan Seo, “Mega event and destination brand: 2010 Shanghai Expo”, **International Journal of Event and Festival Management**, C. 3, No. 1, 2012, s. 48

²²⁴ Noam Chomsky, **Medya Denetimi**, Çev. Elif Baki, İstanbul: Everest, 2008, s.3

endüstrisi ve kapsamlı haber yayını ile Asya-Pasifik bölgesinde Çince medyaya hakim olmuştur. Batı’da haber ajansları ve haber kanalları ekonomik belirsizlik ve teknolojik bozulma ile uğraşırken; Çin, medyaya büyük yatırımlar yapmıştır ve bugün Çin medya şirketleri, dünyanın önde gelen medya kuruluşları arasına girmiştir. Çin medyası, kendisi ile ilgili küresel haberleri verirken, tv, radyo, yazılı medya ve elektronik medya alanlarının hepsini başarılı bir şekilde kullanmaktadır.

Dünya haberlerini 14 farklı dilde yayınlayan Xinhua Haber Ajansı, Çin’in önemli medya kuruluşlarından biridir. Çin halkı yanında uluslararası izleyiciye de ulaşan televizyon yayını, CCTV (Chinese Central Television) tarafından yapılmaktadır. CCTV, direk olarak Komünist Parti Merkezi Propaganda Departmanı’na bağlıdır; ve Devlet’in Radyo, Film ve Televizyon Yönetimi tarafından kontrol edilmektedir. CCTV’nin Çin içinde 16 alt kanalı ve 18 ödemeli kanalı mevcuttur. Ayrıca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça, Rusça, Japonca dillerinde yayın yapan 10 uluslararası kanalı ile CCTV, uluslararası topluma ulaşmaktadır. Çin için CCTV, dünyadaki çeşitli izleyici kitlelerinin görüşlerini şekillendirmek açısından ideal bir araç durumundadır. Çin toplumu ve Çin’in günlük yaşamı hakkındaki İngilizce kaynaklar yetersiz olduğunda medya bu boşluğu doldurmaktadır. Bu da, CCTV aracılığı ile Çin Hükümeti’nin istediği doğrultuda gerçekleşmektedir.

Aslında, Çinli gazeteciler çoğunlukla “Batı’daki profesyonel gazetecilik düşüncesini kabul etmiş durumdadır. Kamuya sundukları haberlerde sorumlulukları olduğuna inanıyorlar.²²⁵ Ancak, her ne kadar, bugün pek çok Çinli gazeteci kendi işini farklı algılayarak, ona göre uygulamaya çalışsa da, bu durum bütün medya çıktılarının Komünist Parti kontrolü altında olması durumunu değiştirmemektedir.

Sosyal medya açısından baktığımızda, Çin’i “yasaklar ülkesi” olarak tanımlayabiliriz. Çin Hükümeti’nin Google, Facebook, Twitter, Whatsapp gibi sosyal medya sayfalarını ve uygulamalarını yasaklaması, çizmek istediği pozitif imaja ters düşen bir politikadır. Ancak Çin, bu durumu da bir yönüyle avantaja çevirmeyi

²²⁵ Xiaoling Zhang, “China’s new commercial media is complicating the Party’s good news narrative about Africa”, **The Conversation**, 21 Aralık 2016, (Çevrimiçi) <http://theconversation.com/chinas-new-commercial-media-is-complicating-the-partys-good-news-narrative-about-africa-69733>

başarmıştır. Bugün, Çin’de en çok kullanılan sosyal medya uygulaması “Wechat (Weixin)” uygulamasıdır. Wechat 1.13 milyar internet kullanıcılarına sahiptir.²²⁶ Dünya genelinde kullanılan Facebook, Whatsapp, Instagram gibi sosyal medya uygulamaları ile karşılaştırıldığında ulaşılmış olduğu kullanıcı sayısının büyük bir başarı olduğu söylenebilir.²²⁷ Ancak, bu başarının nedeni, Çin’in sosyal medya sayfalarına ve programlarına karşı uyguladığı sansür politikasıdır. Wechat, içeriğinde Whatsapp, Instagram, Facebook özelliklerinin tümünü barındırmaktadır. Uygulama, pek çok ülkede yaygınlaşmaya başlamış ve küresel bir uygulama halini almıştır. Hatta, Wechat diğer küresel sosyal medya araçlarında olmayan pek çok özelliğe daha sahiptir. Kullanıcılarına mobil ödemedi, polis raporlarını doldurmaya, doktordan randevu almaya kadar giden bir dizi olanak sunmaktadır. Bugün, küresel sosyal medya üzerinden Çinlilere ulaşamayan pek çok firma ve kurum, wechat hesabı açarak bu büyük pazara ulaşmaya çalışmaktadır.

²²⁶ <https://www.statista.com/statistics/255778/number-of-active-wechat-messenger-accounts/>

²²⁷ Facebook kullanıcı sayısı 2.41 milyar (<https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>), Whatsapp kullanıcı sayısı 450 milyon (<https://www.statista.com/statistics/730306/whatsapp-status-dau/>), Instagram kullanıcı sayısı 1 milyar (<https://www.statista.com/statistics/253577/number-of-monthly-active-instagram-users/>)

SONUÇ

2004 yılında G. John Ikenberry “Illusions of Empire: Defining the New American Order” adlı makalesinde Amerika Birleşik Devletleri’nin gücünü ve konumunu tanımlarken aynen şöyle yazmıştır: “Modern çağda ilk defa, dünyanın en güçlü devleti diğer büyük güçlerin engellemeleriyle karşılaşmadan yer kürenin her yerinde faaliyette bulunabilir. Amerikan tek kutuplu çağına girdik.”²²⁸ 21.yy’da uluslararası ilişkiler literatüründe belki de en çok tartışılan konulardan biri ABD’nin bugüne kadar eşi benzeri görülmemiş küresel gücüdür.

1980’lerden itibaren ABD’nin tartışılan dış müdahaleleri, ekonomik krizler, uluslararası terörizm ile vermiş olduğu savaşta aldığı yanlış kararlar dolayısıyla gücü tartışılmaya başlanmıştır. Bu gücün “hegemonya” başlığı altında tartışılıyor olması da ayrıca dikkat çekicidir.²²⁹ ABD’nin hegemonik güç kaybının sadece Çin’in yükselişi üzerinden değerlendirilmesi elbette yanlıştır; ancak bu tartışma içinde en çok dikkat çeken unsur Çin’in yeni bir hegemonik güç olarak dünya sahnesine çıkıyor olmasıdır.

Çin’in yükselişi ve bunun uluslararası sisteme etkisi araştırılırken, Batı’da oluşmuş “Çin tehdidi” kavramı ve Çin’in “tehdit” algısına karşı “barışçıl politika” söylemi dikkat çekmektedir. Çin’in yükselişi üzerine farklı okullar farklı yaklaşımlar sunmuşlardır. Bunların içinde en dikkat çeken Mearsheimer’in öncülüğünü yaptığı ofansif realistlerdir. Çünkü, ofansif realistler yeni yükselen bir gücün hangi motivasyonlarla hangi politikaları uygulayacağını tartışmakla kalmamış, var olan hegemonik gücün bu duruma reaksiyonunu da ele almışlardır. Hatta, var olan hegemonik gücün bu durum karşısında neler yapması gerektiğiyle ilgili reçeteler sunmuşlardır.

Ofansif realizm, Çin’in gelişimini ve bugün ulaştığı kapasitesini yorumlarken “hegemonya” kavramı üzerinden yorumlamaktadır. Ofansif realizmin genel olarak “hegemonya” kavramı, özel olarak da Çin ve ABD’nin günümüz

²²⁸ G. John Ikenberry, “Illusions of Empire: Defining the New American Order”, **Foreign Affairs**, C. 83, No: 2, Mart – Nisan 2004, s.144

²²⁹ **Bkz.:** Giovanni Arrighi, **Adam Smith Pekin’de: 21. yüzyılın soykütüğü**, Yordam Kitap, Ocak 2009, s. 183

uluslararası sistem içindeki konumları üzerinde en çok duran teori olması sebebiyle, ABD hegemonyası karşısında Çin'in "barışçıl yükseliş" politikasını ofansif realizm teorisi ile açıklamak en makul görünen seçenektir. Ancak, teorinin ABD'de huzursuzluk yaratan faktör olarak sadece Çin'in ekonomik ve askeri gücünün artışı göstermesi; Çin'in yumuşak gücünün bölgesel hegemon olma yolundaki rolüne değinmemesi sebebiyle çalışmada yer alan Çin'in ekonomik ve kültürel politikaları bu teori ile açıklanamamıştır.

Örneğin, bugün ABD, Çin'in, 21.yy telekominikasyonunu, enerjisini, ulaşımını ve üretimini kontrol edecek uzayda alt yapı kurma planları yapmasından rahatsızlık duymaktadır. Bu alt yapı, Çin'e gelecekte trilyon dolarlık gelir getireceği gibi, Çin'e hakimiyet ve küresel hegemonya olma yolunu açacaktır.²³⁰ Buraya kadar ofansif realizm açıklayabilmektedir. Ancak, Çin'in uzayda kurmayı planladığı altyapının, Çin'in küresel bilgi akışını kontrol etmesini sağlayacak olması ve bunun da ABD'nin jeopolitik gücünü etkisiz hale getirecek olması sadece ekonomik kapasite ile ilgili bir durum değildir. Bolivya'daki bir okulun veya Kenya'daki bir çiftliğin internet veya görüntü sağlayıcı uydu için ABD'ye ödeme yapmak yerine; bu hizmetleri "Çin'in armağanı" olarak ücretsiz elde etme durumu ile karşı karşıya kalınabilir. ABD'nin bu noktada çekincesi, gelecekte bir ABD askeri hareketinin Çin tarafından zulüm olarak ve Çin'deki gelişmenin barışı koruma veya kurtuluş olarak sunulabilmesidir.²³¹ İşte bu noktada söz konusu Çin'in sadece ekonomik ve askeri gücü değil; aynı zamanda etkileme gücü ve ikna kabiliyetidir. Ofansif realizm bu noktaya değinmemektedir.

Çin hızlı büyürken, bir taraftan yükselişinin küresel ve bölgesel istikrara zarar vermeyeceği konusunda diğer ülkeleri ikna etmeye çabalamakta; bir taraftan da kendi içindeki sosyal ve ekonomik taleplere cevap vermeye çalışmaktadır. 2017 yılında gerçekleşen Çin Komünist Partisi 19. Ulusal Kongresi'nde verilen sosyal,

²³⁰ Greg Autry, Steve Kwast, "America Is Losing the Second Space Race to China", **Foreign Policy**, 22 Ağustos 2019, 8Çevrimiçi) https://foreignpolicy.com/2019/08/22/america-is-losing-the-second-space-race-to-china/?utm_source=PostUp&utm_medium=email&utm_campaign=14615&utm_term=Editor

²³¹ **Ibid.**

ekonomik ve siyasal mesajlar bize, bugüne kadar Çin'in kendi içindeki siyasal, ekonomik ve sosyal talepleri baskılayarak istikrarı sağlamasının bundan sonraki dönemde de bu modelin sürdürülebileceği anlamına gelmediğini; bundan sonraki dönemin daha sancılı geçeceğini göstermektedir. Çin, kendi içinde istikrarsız bir yapı ile karşı karşıya kalmamak için geçmişte sürdürdüğü kalkınma programında değişiklikler yapmaya başlamıştır. Gelir dağılımının oluşturmuş olduğu eşitsizliği gidermeye çalışmakta ve ülke içindeki görevi kötüye kullanma ve rüşvet gibi olumsuzluklara karşı savaş vermektedir.

Çin, bugün henüz gelişimini tamamlayamadığı için ve bu gelişim yolunda enerji kaynaklarına, daha sağlam bir ekonomiye ve bölgesel ve küresel istikrara ihtiyaç duyduğu için şu anda zaten sert güç anlamında bir savaş içine girmek istememektedir. Çin'in bugünkü “barışçıl dış politika” söylemi ve bu doğrultudaki politikaları, gelecekte, böyle bir savaş için kendisini hazır hissetse dahi, hegemonyasını kurarken sadece sert güç ile değil, aynı zamanda rıza alarak ve kendi konumunu meşrulaştırarak oluşturmaya çalışacağını göstergesidir. İşte bu noktada, ofansif realizmin bize sunduğu teorik çerçeve eksik kalmaktadır. Bu eksikliği dolduracak iki teorik kavram karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri yeni Gramscici teorinin rızaya dayanan “hegemonya” kavramı ve diğeri Gramsci'den etkilenen Nye'in “yumuşak güç” kavramıdır.

Çin'in davranışı ABD'nin davranışından bağımsız değildir. Ofansif realistler, Çin'in izlediği politikaları, ABD'nin uyguladığı politikalardan bağımsız olarak ele almaktadırlar. Oysa karşılıklı bir ilişki söz konusudur. ABD'nin Çin'e karşı açmış olduğu ticaret savaşlarını bu açıdan değerlendirebiliriz. Bugün, ABD Çin'e karşı ticari ve ekonomik anlamda korumacı politikalar izlemeye başlamıştır. ABD ve Çin arasında 2018 yılında başlayan ve hala devam eden ticaret savaşları ofansif realizmin bize sunduğu teorik çerçeve içinde yorumlanabilir. Ancak, burada da dikkat edilmesi gereken bir başka nokta söz konusudur. Ticaret savaşlarını Trump yönetimindeki ABD başlatmıştır ve bu savaş sadece ABD ve Çin ekonomilerini değil, dünya ekonomisini etkileyecektir. Çin'in ticaret savaşları ile ilgili söylemi bu noktada önem arz etmektedir. Çin, askeri veya ticari olsun, hiç bir şekilde savaş yanlısı olmadıklarına, bu savaşın sonunda dünya ekonomisinin negatif etkileneceğine vurgu

yapmaktadır. Ekonomisi kötü etkilenen ülkeler bunun kaynağının ABD'nin yanlış politikası olduğu sonucuna varırlarsa, oluşan algı ABD'nin meşruiyetini de olumsuz etkileyecektir.

Çin, tek parti yönetimine sahip olması, 1989 Tiananmen Meydanı Olayları, Tibet ve Sincan Özerk Bölgesi sorunları karşısındaki politikaları gibi durum ve olayların sonucunda oluşan olumsuz algıyı değiştirmeye çalışmaktadır. Uluslararası sistemdeki yükselişinin bir tehdit olarak algılanmaması için dış dünyadaki imajını değiştirmeye odaklanmıştır. Her ne kadar ülke içindeki internet yasakları, basına olan baskı, anti demokratik uygulamalar ve Hong Kong'taki protestolar gibi hala devam eden olumsuz unsurlara sahip olsa da; dış dünyaya karşı olumlu bir imaj sergileyebilmek için milyar dolarlık harcamalar yapmaktadır. Çin'in hegemonya olma yolunda ilerlerken, imajını yenilemek ve meşruiyeti oluşturmak için uyguladığı yumuşak güç politikalarını da değerlendirmek gerekmektedir. Ofansif realizmin hesaba katmadığı bu noktada, Gramsci'nin "hegemonya" kavramı devreye girmektedir.

Mearsheimer'a göre, Çin, kendi bölgesinde komşularından (özellikle Japonya ve Rusya'dan) daha güçlü olmak isteyecek; ancak bunu yakıp yıkarak bölgeyi ele geçirmek için değil; ABD'nin geçmişte yaptığı gibi komşularının kabul edilebilir davranış sınırlarını belirlemek için yapmak isteyecektir.²³² Çin gelecekte komşularının kabul edilebilir davranış sınırlarını belirleyebilmek için bugün sadece sert güç politikaları değil; rıza oluşturmak ve meşruiyetini sağlayabilmek için aynı zamanda ekonomik ve kültürel politikaları da etkin bir şekilde kullanmaktadır. Çin'in Güney Çin Denizi'nde egemenlik iddia etmesi, adalara üs inşa etmesi, mühimmat depolama tesisleri kurması ve füze savunma sistemlerinin rutin konuşlanması ABD'yi rahatsız etmektedir. Bu durum Ofansif realizm açısından açıklanabilmektedir. Ancak, Çin'in kısmen oluşturduğu veya oluşturmaya çalıştığı bölgesel ve küresel normlar ve kültürel diplomasisi de ABD'yi rahatsız eden faktörler arasındadır. Çin'in kültürel politikasına en güzel örnek bugün dünyada sayısı 500'ü geçen Konfüçyus Enstitüleridir. Ofansif realizm, ABD'nin Çin'in

²³² John J. Mearsheimer, "China's Unpeaceful Rise," **Current History**, C. 105, No: 690, Nisan 2006, s.162

yumuşak güç öğelerinden biri olan Konfüçyüs Enstitüleri'nden neden rahatsız olduğunu ve bu enstitülerin neden kapatılmalarına yönelik politikalar izlediğini açıklamamaktadır.

Çin, uluslararası alanda etkisini daha fazla hissettirmek istemektedir. Çin'in var olan liberal kurumlara tam anlamıyla kanalize olamaması ve bu amaç için kendi kurumlarını oluşturmaya başlaması, ekonomik büyümesi ile birlikte ABD tarafından "tehdit" olarak algılanmasına neden olmuştur. Çin'in kalkınmaya öncelik vermesi ve sıfır toplamlı çatışmalardan, askeri politikalardan daha iş birliğine yönelik ve daha kapsamlı politikalara geçişi dikkat çekmektedir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Çin – Afrika İşbirliği Forumu'nun 2018 yılı Pekin Zirvesi'nde yapmış olduğu konuşma, Çin'in barışçıl politika söylemi açısından dikkat çekicidir:

"Zamanın çağrısına cevap vermek için, Çin, insanlığa yeni ve hatta daha fazla katkı sağlamak misyonunu üstlenmektedir. Çin, insanlık için, ortak geleceği olan bir topluluk oluşturmak, dünya çapında ortaklıklar kurmak, dostluğu ve işbirliğini geliştirmek ve karşılıklı saygı, eşitlik, adalet ve kazan-kazan işbirliği üzerine kurulu devletlerarası ilişkilere yeni bir yol bulmak için diğer ülkelerle birlikte çalışacaktır. Amacımız, dünyayı bir barış ve istikrar yeri yapmak, herkes için daha doyurucu bir yer haline getirmek ve yaşamı daha mutlu kılmaktır."²³³

Tarihteki hegemon güçlerin yaptıkları gibi, Çin de meşruiyetini sağlamak için, söylemlerinde sadece kendi amacı için çalışmadığını; misyonunun insanlığa hizmet etmek olduğunu ve ortak amaç için hareket ettiğini vurgulamaktadır. Bu konuşmanın vermiş olduğu mesajı veren, Çinli üst düzey politikacı ve diplomatlara ait pek çok konuşma mevcuttur.

Çin'in hegemonya anlayışı ABD'den farklıdır. Çin, ihtiyaçların giderilmesi üzerinden hegemonya kurmaya çalışmaktadır. Afrika gibi ülkeler Çin'in yatırımlarını kabul ederek Çin'e bağlanmaktadır. Bu ülkelerde gönüllülük mevcuttur. Çünkü Çin, diğer ülkeye kazan-kazan işbirliği çerçevesini sunmaktadır. ABD ise, silah satışları üzeinden hegemonyasını korumaya çalışmaktadır. Burada bir zorlama ve tehdit unsuru yer almaktadır. Örneğin, Türkiye, uzun zamandır kendi yerli savunma sanayini geliştirmek ve sektörde teknik bilgiye sahip olmak için ABD'den farklı silah

²³³ "Full text of Chinese President Xi Jinping's speech at opening ceremony of 2018 FOCAC Beijing Summit" **China Daily**, 04 Eylül 2018, (Çevrimiçi)
<http://www.chinadaily.com.cn/a/201809/04/WS5b8d5c25a310add14f389592.html>

sistemleri satın almak istemektedir. Ancak, ABD Kongresi tarafından sürekli olarak engellenen ve ABD'den gerekli teknik bilgiyi alamayan Türkiye'nin 2013 yılında açmış olduğu uzun menzilli füze ihalesini Çin'in CPMIEC şirketi kazanmıştır. Bu şirkete, Kuzey Kore ve İran ile olan ticari ilişkileri sebebiyle ABD tarafından ambargo konmuş olması, Çin'den alınacak sistemin NATO hava savunma sistemine uyumunun güçlüğü ve son olarak NATO ve Çin sisteminin uyumlu hale getirilmesi sonucunda Çinli program yazılımcıların NATO bilgi sistemine sızma ihtimali nedenlerinden dolayı ABD Türkiye'nin Çin'den uzun menzilli füze almasına karşı çıkmıştır.²³⁴ Bunun üzerine, Türkiye, her ne kadar Çin menşeli şirketten alınacak hava savunma sisteminin NATO ile uyumlu hale getirilebileceğini savunsa dahi, 2015 yılında iki yıl önceki ihaleyi iptal etmiş ve Çin'den sistemi almaktan vazgeçmiştir. Türkiye'nin 2019 yılında Rusya'dan aldığı S400 de ABD - Türkiye arasında krize neden olmuştur.

Sonuç olarak, Çin'in gelecekte Gramscici hegemonya anlamında tam olarak bir hegemonik güç olup olamayacağı veya hegemonik güç olma yolunda ilerlerken ofansif realistlerin savundukları gibi agresif politikalar izleyip izlemeyeceği bu tezin konusu değildir. Burada savunulan, Çin'in rıza oluşturmak için bölgesel ve küresel ekonomik ve kültürel politikalara son derece ağırlık vermesi ve söylemlerini “ortak çıkar”, “kazan-kazan işbirliği” ve “barışçıl politika” üzerine yoğunlaştırması sebebiyle, “Çin'in ABD hegemonyasına karşı yükselişi” konusunun, Çin'in sadece askeri ve ekonomik kapasitesinin ve askeri politikalarının göz önünde tutularak incelenemeyeceğidir. Bugün, ABD, Çin'in sadece ekonomik ve askeri politikalarından rahatsızlık duymamakta, aynı zamanda Çin'in bölgesel veya küresel rıza alarak kendi kurumlarını oluşturmasını “tehdit” olarak algılamaktadır. Öyle ki, Çin'in yumuşak gücünü kırmak için dahi müdahale etme ihtiyacı duymaktadır.

²³⁴ Tanır, İlhan: “ABD ile Türkiye arasında 'Çin gerilimi' mi var?”, **BBC News Türkçe**, 16 Ekim 2013, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/10/131015_abd_cin

KAYNAKÇA

Allison, Roy: "Regionalism, Regional Structures and Security Management in Central Asia", **International Affairs**, C. 80, No: 3, Mayıs 2004, pp. 463-483

Ambrosetti, Massimo: **Power and Influence: Ideational and Material Factors in The International Posture of China Rising as a Great Power**, Georgetown University, 2012

Aris, Stephen: "The Shanghai Cooperation Organisation: 'Tackling the Three Evils'. A Regional Response to Non-Traditional Security Challenges or an Anti-Western Bloc?", **Europe-Asia Studies**, C.61, No:3, Mayıs 2009, pp.547-482

Arrighi, Giovanni: **Adam Smith Pekin'de: 21. yüzyılın soykütüğü**, Yordam Kitap, Ocak 2009

Autry, Greg, Steve Kwast: "America Is Losing the Second Space Race to China", **Foreign Policy**, 22 Ağustos 2019, (Çevrimiçi)
https://foreignpolicy.com/2019/08/22/america-is-losing-the-second-space-race-to-china/?utm_source=PostUp&utm_medium=email&utm_campaign=14615&utm_term=Editor

Bhattacharya, Abanti: "China's Discourse on Regionalism: What it Means for India", **Asia-Pacific Review**, C.17, No:1, 2010, pp.97-123

Biswas, Rajiv: "Reshaping the Financial Architecture for Development Finance: The new development banks.", **LSE Global South Unit Working Paper Series**, No:2, 2015

Brooks, Stephan G., William C. Wohlforth: "The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century", **International Security**, C.40, No: 3, 2015, pp. 7-53

Brzezinski, Zbigniew: **The Grand Chessboard: American Primacy and Its - Geostrategic Imperatives**, Basic Books, New York, 1997

Buzan, Barry: “China in international society: Is “peaceful rise” possible?” **The Chinese Journal of International Politics**, C.3, 2010

Buzan, Barry: “The logic and contradictions of 'peaceful rise/development' as China's grand strategy”, **The Chinese Journal of International Politics**, C.7, No: 4, 2014, pp. 381-420

Carlson, Benjamin: “Confucius Institute: education bonus or wily Trojan Horse?”, **Agence France-Presse**, 03 Haziran 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.pri.org/stories/2012-06-03/confucius-institute-education-bonus-or-wily-trojan-horse>

Chan, Minnie: “China is helping Afghanistan set up mountain brigade to fight terrorism”, **South China Morning Post**, 28 Ağustos 2018, (Çevrimiçi)
<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2161745/china-building-training-camp-afghanistan-fight>

Chomsky, Noam: **Medya Denetimi**, Çev. Elif Baki, İstanbul: Everest, 2008

Clement, J.: “Number of monthly active Instagram users 2013-2018”, **Statista**, 2 Eylül 2019, (Çevrimiçi)
<https://www.statista.com/statistics/253577/number-of-monthly-active-instagram-users/>

Cohen, Ariel: “The U.S. Challenge at the Shanghai Summit”, 13 Haziran 2006, (Çevrimiçi) <https://www.heritage.org/europe/report/the-us-challenge-the-shanghai-summit>

Cooper, Andrew F., Daniel, Flesher: “Foreign Policy Strategies of Emerging Powers in a Multipolar World: an introductory review”, **Third World Quarterly**, 2013, C.34, No:6, pp. 943–962

Cox, Robert W.: “Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method,” **Gramsci, Historical Materialism, and International Relations**, Ed.: Stephen Gill, New York, Cambridge University Press, 1993

Dawei, Cao, Sun, Yanjing: **China’s History**, China Intercontinental Press, 2011

Ding, Sheng: “Analyzing rising power from the perspective of soft power: A new look at China’s rise to the status quo power”, **Journal of Contemporary China**, C.19, No:64, 2010, pp. 255-272

Dixon, Chris: “ The New BRICS Bank: Challenging the International Financial Order?”, **Policy Paper, London Metropolitan University**, No:28, Mart 2015

Dyer, Geoff, George Parker: “US attacks UK’s ‘constant accommodation’ with China”, **Financial Times**, 12 Mart 2015, (Çevrimiçi)
<https://www.ft.com/content/31c4880a-c8d2-11e4-bc64-00144feab7de>

Ehret, Matthew J. L.: “Silk Road expands to Arctic and beyond”, **Asia Times**, 3 Mayıs 2019, (Çevrimiçi) <https://www.asiatimes.com/2019/05/opinion/silk-road-expands-to-arctic-and-beyond/>

Fairbank, John King, Teng, Ssu-yu: “On the Ch’ing Tributary System”, **Harvard Journal of Asiatic Studies**, Vol. 6, No. 2, Haziran 1941, pp. 135-246

Fei, Gao: “The Shanghai Cooperation Organization and China’s New Diplomacy”, **Discussion Papers in Diplomacy, Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’**, Temmuz 2010

Feng, Huiyun: “Chinese Strategic Culture and Foreign Policy Decision-Making: Confucianism, leadership and war”, **Asian Security Studies**, Ed.: Sumit Ganguly, Andrew Scobell, Routledge, New York, 2007

Feng, Zhang: “Rethinking the ‘Tribute System’:Broadening the Conceptual Horizon of Historical East Asian Politics”, **Chinese Journal of International Politics**, C. 2, 2009

Forsby, Andreas Bøje: “An end to harmony? The rise of a Sino-centric China”, **Political Perspectives**, C.5, No:3, 2011, pp. 5-26

Gilpin, Robert: **War and Change in World Politics**, Cambridge, Cambridge University Press, 1981

Gill, Stephen: **American Hegemony and the trilateral Communion**, the Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge, 1990

Glosny, Michael A.: “China and the BRICs: A Real (but Limited) Partnership in a Unipolar World”, **Polity**, C.42, No:1, 2010, pp. 100-129.

Gottschling, Grace: “Trump signs Confucius Institute funding ban”, **Campus Reform**, (Çevrimiçi) <https://www.campusreform.org/?ID=11208>

Gramsci, Antonio: **Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci**, Çev.: Q. Hoare, G. Nowell Smith, New York: International Publishers, London: Lawrence and Wishart, 1971

Guanqian,Peng, Zhao Zhiyin, Luo Yong: **China’s National Defence**, China Intercontinental Press, Ocak 2010

Gunia, Amy: “A Senate Report Has Slammed the Chinese Learning Centers Operating at Over 100 U.S. Universities”, **Time**, (Çevrimiçi)
<http://time.com/5540703/senate-report-confucius-institute-us-universities-chinese/>

Guttenplan, Don David: “Critics Worry About Influence of Chinese Institutes on U.S. Campuses”, **The New York Times**, (Çevrimiçi)
<https://www.nytimes.com/2012/03/05/us/critics-worry-about-influence-of-chinese-institutes-on-us-campuses.html>

Heydarian, Richard: “The end of China’s ‘peaceful rise’?”, **The Huffington Post**, 2015, (Çevrimiçi) https://www.huffingtonpost.com/richard-javad-heydarian/the-end-of-chinas-peacefu_b_8893222.html

Huang, Yiping: Understanding China's Belt & Road Initiative: Motivation, framework and assessment, **China Economic Review**, C. 40, 2016, pp. 314-321

Huang, Yanzhong, Sheng Ding: “Dragon’s Underbelly: An Analysis of China’s Soft Power,”, **Eastasia**, C. 23, No:4, Kış 2006, pp. 22-44

Hunter, Alan: “Soft Power: China on the Global Stage”, **Chinese Journal of International Politics**, C. 2, 2009, pp.373-398

Ikenberry, G. John: “Illusions of Empire: Defining the New American Order”, **Foreign Affairs**, C. 83, No: 2, Mart – Nisan 2004, pp. 144-154

Ikenberry, G. John: “The Rise of China and the Future of the West: Can the Liberal System Survive?”, **Foreign Affairs**, C. 87, No: 1, Ocak – Şubat 2008, pp. 23-37

Jacques, Martin: “A point of view: What kind of superpower could China be?”, **BBC News Magazine**, 19 Ekim 2012, (Çevrimiçi) <http://www.bbc.com/news/magazine-19995218>

Johnston, Alastair Iain: **Social States: China in International Institutions, 1980-2000**, Princeton, Princeton University Press, 2008

Kang, David C.: **East Asia Before the West: Five Centuries of Trade and Tribute**, New York, Columbia University Press, 2010

Kang, David C.: **East Asia when China was at the centre: The tribute system in early modern East Asia**, Routledge Handbook of Asian Regionalism, Ed.: Mark Beeson, Richard Stubbs, 2012

Kennedy, Paul: **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 15.bs., 2017, Ankara

Kissenger, Henry: **Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin**, Kaknüs Yayınları, 2015

Knutsen, Torbjørn L.: **The Rise and Fall of World Orders**, Manchester University Press, 1999

Kuhn, Robert Lawrence: "Xi Jinping's Chinese Dream", **NY Times**, 04 Haziran 2013, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/06/05/opinion/global/xi-jinpings-chinese-dream.html>

Kupchan, Charles A.: "After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of a Stable Multipolarity", **International Security**, C. 23, No: 2, Sonbahar 1998, pp. 40-79

Lam, Willy Wo-Lap: **Chinese Politics in the Hu Jintao Era: New Leaders, New Challenges**, An East Gate Book, New York, 2006

Layne, Christopher: "The unbearable lightness of soft power", **Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives**, Ed.: Inderjeet Parmar & Michael Cox, Routledge, New York, 2010, pp.51-82

Lee, Yan Nee: "A four-nation alliance may be rising to counter China's Belt and Road", **CNBC**, 18 Şubat 2018, (Çevrimiçi) <https://www.cnbc.com/2018/02/18/us-japan-india-australia-mull-alternative-to-chinas-belt-and-road.html>

Li, Xin, Verner Worm: "Building China's soft power for a peaceful rise", **Journal of Chinese Political Science**, 2011, C.16, No:1, pp. 69-89

Malik, Mohan: "China in the Asia-Pacific in 2040: Alternative futures", Ed.: Rouben Azizian and Artyom Lukin, **From APEC 2011 To APEC 2012: American and Russian Perspectives on Asia-Pacific Security and Cooperation**, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies Far Eastern Federal University, 2012, pp. 162-177

Marketos, Thrassy N.: **China's Energy Geopolitics: The Shanghai Cooperation Organization and Central Asia**, Routledge, London and New York, 2009

Marshall, Tim: **Coğrafya Mahkumları**, Çev.: Mert Doğruer, Epsilon Yayınevi, Mayıs 2018

Martina, Michael: "Florida university latest to cut ties with China's Confucius Institute", **Reuters**, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-education/florida-university-latest-to-cut-ties-with-chinas-confucius-institute-idUSKBN1L012Z>

Mearsheimer, John. J.: "Anarchy and the Struggle for Power", **Realism Reader**, Ed.: Colin Elman, Michael A. Jensen, Routledge, New York, 2014, pp.179-187

Mearsheimer, John J.: "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War," **International Security**, C. 15, No:1, Yaz 1990, pp. 5-56

Mearsheimer, John J.: “China's Unpeaceful Rise”, **Current History**, C.105, No:690, Nisan 2006, pp. 160-162

Mearsheimer, John J.: “The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia”, **The Chinese Journal of International Politics**, C. 3, No: 4, Kış 2010, pp. 381-396

Mearsheimer, John J.: **The Tragedy of Great Power Politics**, New York, Norton, 2001

Mearsheimer, John J.: “Why China’s Rise Will Not Be Peaceful?”, 17 Eylül 2004, (Çevrimiçi) <http://online.fliphtml5.com/yhnd/otda/#p=1>

Minnick, Wendell: “China's 'One Belt, One Road' Strategy”, **Defense News**, 11 Nisan 2015, (Çevrimiçi) <https://www.defensenews.com/home/2015/04/11/china-s-one-belt-one-road-strategy/>

Mitter, Rana: **Modern Çin**, Çev.: İnci Öztürk, Dost Kitabevi Yayınları, 2012

Mohan, Rakesh, Muneesh Kapur: “Pressing the Indian Growth Accelerator? Policy Imperatives”, **IMF Working Paper**, C.15, No:53, **publicado em International Monetary Fund**, 2015, (Çevrimiçi) <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Pressing-the-Indian-GrowthAccelerator-Policy-Imperatives-42770>

Nakkazi, Esther: “China ramps up support for African higher education”, **University World News**, 7 Eylül 2018, (Çevrimiçi) <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20180907083412817>

Norden, Bryan W. Van: **Confucius and The Analects: New Essays**, Ed.: Bryan W. Van Norden, Oxford University Press, 2002

Nye, Joseph S.: “BRICS without mortar”, **The Korean Times**, (Çevrimiçi)
http://www.koreatimes.co.kr/www/news/opinion/2017/03/198_133547.html

Nye, Joseph S.: **Bound to Lead: The Changing Nature of American Power**, New York, Basic Books, 1990

Nye, Joseph S.: “Public Diplomacy and Soft Power”, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, C. 616, Mart 2008, pp. 94-109

Nye, Joseph S.: “Soft Power”, **Foreign Policy**, No: 80, Twentieth Anniversary, Sonbahar 1990, pp. 153-171

Nye, Joseph S.: “The Future of American Power: Dominance and Decline in Perspective”, **Foreign Affairs**, C.89, No:6, 2010, pp.2-12

Nye, Joseph S.: “The rise of China’s soft power”, **Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs**, 29 Aralık 2005, (Çevrimiçi)
<https://www.belfercenter.org/publication/rise-chinas-soft-power>

Nye, Joseph S.: “Why military power is no longer enough”, **The Guardian**, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2002/mar/31/1>

O’Neill, Jim: “A BRICS Bank Needs a Sense of Purpose to Succeed”, **Bloomberg**, 6 Ağustos 2013, (Çevrimiçi)
<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2013-08-05/a-brics-bank-needs-a-sense-of-purpose-to-succeed>

Organski, Abramo Fimo Kenneth, Jacek Kugler: **The War Ledger**, Chicago, IL: The University of Chicago Press, 1980

Pan, Su-Yan, Joe Tin-Yau Lo: “Re-conceptualizing China's rise as a global power: a neo-tributary perspective”, **The Pacific Review**, C. 30, No:1, Ağustos 2015, pp.1-25

Perlez, Jane: “China Creates a World Bank of Its Own, and the U.S. Balks”, **The New York Times**, 04 Aralık 2015, (Çevrimiçi)

<https://www.nytimes.com/2015/12/05/business/international/china-creates-an-asian-bank-as-the-us-stands-aloof.html>

Peterson, Rachelle: “American Universities Are Welcoming China’s Trojan Horse”, **Foreign Policy**, 09 Mayıs 2017, (Çevrimiçi)

<https://foreignpolicy.com/2017/05/09/american-universities-are-welcoming-chinas-trojan-horse-confucius-institutes/>

Pomfret, John: “The furor over the Confucius Institutes is distracting from real Chinese threats”, **The Washington Post**, 02 Temmuz 2018, (Çevrimiçi)

https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2018/07/02/the-furor-over-the-confucius-institutes-is-distracting-from-real-chinese-threats/?noredirect=on&utm_term=.cb2520c13485

Qu, Yingpu, Huanxin Zhao, Cheng Yingqi: “Confucius Institutes go beyond borders”, **China Daily**, 03 Aralık 2012, (Çevrimiçi)

http://www.chinadaily.com.cn/china/2012-12/03/content_15978693_2.htm

Rahn, Wesley: “Why is the US targeting China's Confucius Institute?”, **DW**, 16 Nisan 2018, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/why-is-the-us-targeting-chinas-confucius-institute/a-43403188>

Ramo, Joshua C.ooper: **The Beijing Consensus**, London, Foreign Policy Centre, 2004

Redden, Elizabeth: “Closing Confucius Institutes”, **Inside Higher Ed.**, (Çevrimiçi)

<https://www.insidehighered.com/news/2019/01/09/colleges-move-close-chinese-government-funded-confucius-institutes-amid-increasing>

Redden, Elizabeth: “North Florida Will Close Confucius Institute”, **Inside Higher Ed.**, 16 Ağustos 2018, (Çevrimiçi)

<https://www.insidehighered.com/quicktakes/2018/08/16/north-florida-will-close-confucius-institute>

Redden, Elizabeth: “Confucius Controversies”, **Inside Higher Ed.**, 24 Temmuz 2014, <https://www.insidehighered.com/news/2014/07/24/debate-renews-over-confucius-institutes>

Ricking, Christoph: “Critics fear influence of Chinese state on Confucius Institute affiliates”, Ed.: Darren Mara, **DW**, 25.01.2012, (Çevrimiçi)

<https://www.dw.com/en/critics-fear-influence-of-chinese-state-on-confucius-institute-affiliates/a-15688977>

Rogin, Josh: “Preventing Chinese espionage at America’s universities”, **The Washington Post**, 22 Mayıs 2018, (Çevrimiçi)

https://www.washingtonpost.com/news/josh-rogin/wp/2018/05/22/preventing-chinese-espionage-at-americas-universities/?utm_term=.665b9c61dfe8

Rosamond, Ben: “Hegemony”, **Encyclopaedia Britannica**, (Çevrimiçi)

<https://www.britannica.com/topic/hegemony>

Rudd, Kevin: “How Xi Jinping Views the World: The Core Interests That Shape China's Behavior”, **Foreign Affairs**, 10 Mayıs 2018, (Çevrimiçi)

<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-05-10/how-xi-jinping-views-world>

Schweller, Randall L., Xiaoyu Pu: “After Unipolarity: China's Visions of International Order in an Era of U.S. Decline”, **International Security**, C. 36, No: 1, Yaz 2011, pp. 41-72

Smialowski, Brendan: “How China Infiltrated U.S. Classrooms”, **Politico Magazine**, (Çevrimiçi) <https://www.politico.com/magazine/story/2018/01/16/how-china-infiltrated-us-classrooms-216327>

Smits, Gregory: **Visions of Ryukyu: Identity and Ideology in Early-Modern Thought and Politics**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 1999

Song, Xinning: “Building International Relations Theory with Chinese Characteristics”, **Journal of Contemporary China**, C.10, No:26, 2 Ağustos 2010, pp. 61-74

Soyres, Francois de, Alen Mulabdic, Michele Ruta: “Common transport infrastructure: Welfare effects of the Belt and Road Initiative”, **VOX**, 12 Temmuz 2019, (Çevrimiçi) <https://voxeu.org/article/welfare-effects-belt-and-road-initiative>

Suettinger, Robert L.: “The Rise and Descent of “Peaceful Rise”, **China Leadership Monitor**, No.12, 30 Ekim 2004, pp. 1-10

Strange, Susan: “Territory, State, Authority and Economy: A New Realist Ontology of Global Political Economy”, **The New Realism: Perspectives on Multilateralism and World Order**, Ed.: Robert W. Cox, Tokyo: United Nations University Press, 1997, pp. 3-19

Tanır, İlhan: “ABD ile Türkiye arasında 'Çin gerilimi' mi var?”, **BBC News Türkçe**, 16 Ekim 2013, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/10/131015_abd_cin

Wall, David: “The Shanghai Cooperation Organisation: uneasy amity”, **Open Democracy**, 15 Haziran 2006, (Çevrimiçi) https://www.opendemocracy.net/en/shanghai_cooperation_3653jsp/

Waltz, Kenneth: "Evaluating Theories", **The American Political Science Review**, C.91, No: 4, Aralık 1997, pp. 913-917

Waltz, Kenneth: "Structural Realism after the Cold War", **International Security**, C.25, No:1, pp. 5-41

Waltz, Kenneth: **Theory of International Politics**, Addison-Wesley Publishing Company, California, 1979

Wang, Jisi, 'China's search for a grand strategy: a rising great power finds its way', **Foreign Affairs**, C.90, No:2, 2011, pp. 68-79

Wang, Yuan-Kang: "Explaining the Tribute System: Power, Confucianism, and War in Medieval East Asia", **Journal of East Asian Studies**, C.13, 2013, pp. 207-232

Wasserstorm, Jeffrey: "A New Kind of Spectacle: How China Changed the Olympics", **The Atlantic**, 22 Temmuz 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.theatlantic.com/international/archive/2012/07/a-new-kind-of-spectacle-how-china-changed-the-olympics/260407/>

Wohlforth, William C.: "The Stability of a Unipolar World", **International Security**, C.24, No:1, Yaz 1999, pp. 5-41

Wu, Jiao, Yunbi Zhang: "Xi proposes a 'new Silk Road' with Central Asia", **China Daily**, 08 Eylül 2013, (Çevrimiçi)
http://www.chinadaily.com.cn/china/2013xivisitcenterasia/2013-09/08/content_16952228.htm

Xuetong, Yan: 'The Rise of China in Chinese Eyes', **Journal of Contemporary China**, C.10, No:26, 2 Ağustos 2010, pp. 33-39

Yu, Hong: “Motivation behind China’s ‘One Belt, One Road’ Initiatives and Establishment of the Asian Infrastructure Investment Bank”, **Journal of Contemporary China**, C.26, No:105, 1 Kasım 2016, pp. 353-368

Yu, Larry, Chunlei Wang, Joohwan Seo: “Mega event and destination brand: 2010 Shanghai Expo”, **International Journal of Event and Festival Management**, C. 3, No: 1, 2012, pp. 46-65

Yu, Shi: “Confucius Institute victim of US policy shift”, **China Daily**, 30 Ağustos 2018, (Çevrimiçi)
<http://www.chinadaily.com.cn/a/201808/30/WS5b8726d6a310add14f388839.html>

Yuan, Jing-Dong: “China’s Role in Establishing and Building the Shanghai Cooperation Organization (SCO)”, **Journal of Contemporary China**, C.19, No: 67, Kasım 2010, pp. 855-869

Zahran, Geraldo, Leonardo Ramos: “From hegemony to soft power: Implications of a conceptual change”, Ed.: Inderjeet Parmar, Michael Cox, **Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives**, Routledge, New York, 2010, pp. 12-31

Zeng, Jinghan: “Is China committed to peaceful rise? Debating how to secure core interests in China”, **International Politics**, C. 54, No: 5, Eylül 2017, pp. 618-636

Zhang, Xiaoling: “China’s new commercial media is complicating the Party’s good news narrative about Africa”, **The Conversation**, 21 Aralık 2016, (Çevrimiçi)
<http://theconversation.com/chinas-new-commercial-media-is-complicating-the-partys-good-news-narrative-about-africa-69733>

“China Before the Invasion of the Eight-Power Allied Forces”, (Çevrimiçi)
<http://www.china.org.cn/e-8guo/1/0.htm>

“Confucius Institutes: Centers of Chinese Cultural Exchange, or Trojan Horses”, **National Association of Scholars**, 12 Temmuz 2018, (Çevrimiçi)
https://www.nas.org/articles/confucius_institutes_centers_of_chinese_cultural_exchange_or_trojan_horses

“Trump Signs National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2019”, **American Institute of Physics**, 17 Ağustos 2018, (Çevrimiçi)
<https://www.aip.org/fyi/2018/trump-signs-national-defense-authorization-act-fiscal-year-2019>

“A message from Confucius”, **The Economist**, 24 Ekim 2009, (Çevrimiçi)
<https://www.economist.com/special-report/2009/10/24/a-message-from-confucius>

“U.S. Universities Shut Down Confucius Institutes”, **China Digital Times**, 16 Ocak 2019, (Çevrimiçi) <https://chinadigitaltimes.net/2019/01/u-s-universities-shut-down-confucius-institutes/>

“Foreign Ministry Spokesperson Lu Kang's Regular Press Conference on February 28, 2019”, **Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası**, 28 Şubat 2019, (Çevrimiçi)
https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1641847.shtml

“Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Regular Press Conference on March 22, 2018”, **Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası**, 22 Mart 2018, (Çevrimiçi) <http://www.chinaembassy.se/eng//fyrth/t1544674.htm>

“U.S. lawmakers want China's Confucius Institutes to register as foreign agents”, **Reuters**, 22 Mart 2018, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-congress/u-s-lawmakers-want-chinas-confucius-institutes-to-register-as-foreign-agents-idUSKBN1GX338>

“Confucius Institute closed at US university amid concerns about Chinese influence on campuses”, **South China Morning Post**, 15 Ağustos 2018, (Çevrimiçi)
<https://www.scmp.com/news/world/united-states-canada/article/2159888/confucius-institute-closed-us-university-amid>

“Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes”, **HANBAN**, (Çevrimiçi)
http://english.hanban.org/node_7880.htm

“What does Xi Jinping's China Dream mean?”, **BBC**, 06 Haziran 2013, (Çevrimiçi)
<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-22726375>

“Çin "barış içinde bir arada yaşama" ilkelerinin koruyucusu”, **China Radio International**, 27 Mayıs 2014, (Çevrimiçi)
<http://turkish.cri.cn/781/2014/05/27/1s159647.htm>

“Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao ÇHC'nin 60. Kuruluş Yıldönümü için düzenlenen kutlama toplantısında konuşma yapıyor”, **China Radio International**, 1 Ekim 2009, (Çevrimiçi) <http://turkish.cri.cn/1021/2009/10/01/1s119793.htm>

World Bank, (Çevrimiçi) <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview>

World Bank, (Çevrimiçi)
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN&view=chart>

“China remembers Nanjing massacre”, **The Guardian**, 13 Aralık 2014, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/world/2014/dec/13/china-remembers-nanjing-massacre>

CCTV, (Çevrimiçi) <http://english.cntv.cn/20111009/106845.shtml>

“Hu says China committed to peaceful development”, **Global Times**, 08 Kasım 2012, (Çevrimiçi) <http://www.globaltimes.cn/content/743130.shtml>

“Hu: China to maintain 'peaceful development'”, **China Daily**, 12 Nisan 2008, (Çevrimiçi) http://www.chinadaily.com.cn/china/2008-04/12/content_6612334.htm

“Full text of Xi Jinping's report at 19th CPC National Congress”, **China Daily**, 04 Kasım 2017, (Çevrimiçi) http://www.chinadaily.com.cn/china/19thcpcnationalcongress/2017-11/04/content_34115212.htm

“Full text of Chinese President Xi Jinping's speech at opening ceremony of 2018 FOCAC Beijing Summit” **China Daily**, 04 Eylül 2018, (Çevrimiçi) <http://www.chinadaily.com.cn/a/201809/04/WS5b8d5c25a310add14f389592.html>

“Hu says China committed to peaceful development, common development of all nations”, **People**, 15 Kasım 2010, (Çevrimiçi) <http://english.cpc.people.com.cn/66102/7199106.html>

“This Is Where Xi's Belt and Road Initiative Stands After Six Years”, **Bloomberg**, 24 Nisan 2019, (Çevrimiçi) <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-04-24/belt-and-road-by-the-numbers-where-xi-s-project-stands-now>

“Infographic: Highlights of Xi's report to 19th CPC National Congress”, **Xinhuanet**, 18 Ekim 2017, (Çevrimiçi) http://www.xinhuanet.com/english/201710/18/c_136689568.htm

“BRICS New Development Bank to issue bonds in South Africa, commercial paper in U.S. dollar”, **Xinhuanet**, (Çevrimiçi) http://www.xinhuanet.com/english/2019-03/06/c_137873834.htm

(Çevrimiçi) <http://www.china.org.cn/english/features/93939.htm>

“The Shanghai Cooperation Organization”, **Şangay İşbirliği Örgütü**, (Çevrimiçi)
http://eng.sectsco.org/about_sco/

“Rashid Alimov: An equal dialogue helps find solutions to the most difficult problems”, **Şangay İşbirliği Örgütü**, 06 Haziran 2017, (Çevrimiçi)
<http://eng.sectsco.org/news/20170606/283531.html>

“SCO Secretariat attends Joint Regional Conference on Counter Terrorism and Counter Narcotics as part of Heart of Asia - Istanbul Process in Almaty”, **Şangay İşbirliği Örgütü**, 22 Temmuz 2019, (Çevrimiçi)
<http://eng.sectsco.org/news/20190722/566521.html>

“Mediating Polar Silk Road: Public Diplomacy of China’s Arctic Policy”
Belt and Road News, 17 Ocak 2019, (Çevrimiçi)
<https://www.beltandroad.news/2019/01/17/mediating-polar-silk-road-public-diplomacy-of-chinas-arctic-policy/>

“The Shanghai Cooperation Organization: Is It Undermining U.S. Interest in Central Asia?”, **CSCE**, 26 Eylül 2006, (Çevrimiçi)
<https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/The%20Shanghai%20Cooperation%20Organization%20Is%20it%20Undermining%20U.S.%20Interests%20in%20Central%20Asia.pdf>

Çin’in Kuşak ve Yol Girişiminin İş Dünyası Ayağı Olan “Brica Zirvesi” TÜSİAD Ev Sahipliğinde İstanbul’da Düzenlenecek”, **TÜSİAD**, 04 Ekim 2018, (Çevrimiçi)
<https://tusiad.org/tr/basin-bultenleri/item/10108-cin-in-kusak-ve-yol-girisiminin-is-dunyasi-ayagi-olan-brica-zirvesi-tusiad-evsahipliginde-istanbul-da-duzenlenecek>

Asya Altyapı Kalkınma Bankası Mayıs 2018 Raporu, (Çevrimiçi) file:///E:/III-%20C5%9E%20C4%B0%20C3%96,%20Soft%20Power/Asya%20Altyap%20C4%B1%20Oyat%20C4%B1r%20C4%B1m/Laurel_Ostfield.pdf

“A bridge not far enough”, **Economist**, 19 Mart 2015, (Çevrimiçi)
<https://www.economist.com/leaders/2015/03/19/a-bridge-not-far-enough>

“Why China is creating a new "World Bank" for Asia”, **Economist**, 11 Kasım 2014,
(Çevrimiçi) <https://www.economist.com/the-economist-explains/2014/11/11/why-china-is-creating-a-new-world-bank-for-asia>

“Remarks by the President in State of the Union Address | January 20, 2015”,
(Çevrimiçi)
<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-president-state-union-address-january-20-2015>

New Development Bank, (Çevrimiçi) <https://www.ndb.int/about-us/essence/mission-values/>

“Annual Report 2018”, **New Development Bank**, (Çevrimiçi)
https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2019/07/NDB_AR2018.pdf

“Communiqué: G20 Finance Ministers and Central Bank Governors Meeting, 9-10
February 2015, Istanbul”, (Çevrimiçi) <http://www.g20.utoronto.ca/2015/150210-finance.pdf>

“Confucius Institute closed at US university amid concerns about Chinese influence
on campuses”, **South China Morning Post**, 15 August 2018, (Çevrimiçi)
<https://www.scmp.com/news/world/united-states-canada/article/2159888/confucius-institute-closed-us-university-amid>

UNESCO Institute for Statistics, (Çevrimiçi) <http://data.uis.unesco.org/>

Asia and The Pacific Newsletter, UNWTO, C:47, Aralık 2018, (Çevrimiçi)
http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/final_unwto_ap_newsletter_47_web.pdf

“How dominant is China at the Olympic Games?”, (Çevrimiçi)

<https://chinapower.csis.org/dominant-china-olympic-games/>

“Nedir bu Expo?”, **Hürriyet**, 31 Mart 2008, (Çevrimiçi)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/nedir-bu-expo-8588710>

“Number of active WeChat messenger accounts Q2 2012-Q2 2019”, **Statista**,

4 Kasım 2019, (Çevrimiçi)

<https://www.statista.com/statistics/255778/number-of-active-wechat-messenger-accounts/>

ÖZGEÇMİŞ

Derya Yurdakul, 1980 yılında İstanbul'da doğmuştur. 2002 yılında Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2009 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Avrasya Çalışmaları Yüksek Lisans Programını bitirmiştir. Yüksek lisans eğitimi sırasında 1 yıl okulu dondurarak, Çin Hükümeti bursu ile Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi'nde Çince dil eğitimi almıştır. 2019 yılında İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler Anabilim Dalında doktora eğitimini tamamlamıştır.

Derya Yurdakul, 2008 – 2014 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde araştırma görevlisi olarak görev almıştır. Türkiye'de ilk defa kurulan Konfüçyus Enstitüsü ve Asya Çalışmaları Yüksek Lisans Programı için çalışmıştır. 2014 yılından itibaren İstanbul Okan Üniversitesi'nde Konfüçyus Enstitüsü Direktörü olarak çalışmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi'nde "China's International Relations and Foreign Policy" dersini ve İstanbul Okan Üniversitesi'nde "Çin Dış Politikası ve Doğu Asya Güvenliği" ile "China's Foreign Policy and Security of East Asia" derslerini vermektedir. İstanbul Okan Üniversitesi'nde Uluslararası Programlar Müdürlüğü görevini de yürütmektedir.